

D-216,

BOLCSÉSZDOKTORI ÉRTEKEZÉS
SZEGEDI EGYETEM
SZOCIÁLTUDOMÁNYOK TUDOMÁNYOS INTÉZMÉNYE

GINNÁZIUMI TANULÓK PÁLYAVÁLASZTÁSI
ÉRTÉKORIENTÁCIÓI

CZINEGE GÁBOR

SZEGED

1980.

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	1.o.
A témaválasztás indoklása	1
Szakirodalmi előzmények	2
Pályaválasztási értékorientáció tartalmi kérdései	7
Kutatási feladatok, módszerek	11
II. PÁLYAVÁLASZTÁSI IRÁNYOK ÉS AZ ÉRTÉKORIENTÁCIÓS IRÁNYOK ÖSSZEFÜGGÉSE	16
1/ Vizsgált minta bemutatása	16
2/ Előzmények adatai	17
3/ A pályaválasztási értékorientáció és változásai	32
a/ Pályaválasztási szándék valóra váltásának feltételei	33
b/ Életpálya iránti vonzalom indítékai és az elérés feltételeinek mutatói	38
c/ Személyes boldogság pályaválasztási mutatói	63
III. AZ ÉRTÉKORIENTÁCIÓS TIPUSOK PSZICHOLÓGIAI JELLEMZŐI	67
Tipusok jellemzése	70
Tipusokhoz tartozó fiatalok egyéni fejlődését nyomonkövető esetismertetések	78
Pozitív típusok erősítését célzó feladatok ..	99
IV. ÖSSZEGZÉS	105
V. MELLÉKLETEK	115
Táblázatok	
Felhasznált irodalom	

I. BEVEZETÉS

Ahogy a pályaválasztás folyamata determinált, mert része annak a szocializációs folyamatnak, mely közben a fiatalok elsajátítják a társadalom által felhalmozott ismereteket és tapasztalatokat, úgy az értékorientációs indítékek is társadalmilag meghatározottak.

Ezen gondolatok felismerése irányította a figyelmet az 1960-as évektől egyre erőteljesebben az értékorientációs indítékek pályaválasztással való összefüggéseinek vizsgálatára.

Ennek ellenére értékorientációs kutatással - fontosságához viszonyítva - kevesen foglalkoznak; ezen belül is kevés azok száma, akik kimondottan a gimnáziumi tanulók pályaválasztási irányainak és az értékorientációs indítékainak kölcsönhatását vizsgálnák.

Az értékorientáció vizsgálatának társadalmi jelentőségét - valós értékekre alapozott - gazdaságpolitikánkat megvalósító fiatalok nevelésének feladata önmagában is aláhuzza.

Tudományos szempontból a témával való foglalkozás társadalmi szükségletet elégít ki. A társadalom-tudományoknak - ezen belül a pályalélektannak - a szocialista tudatformálás folyamatában növekvő szerepe megköveteli az értékorientációval való foglalkozást.

Az értékadó indítékek és a hozzájuk kapcsolódó érzelmi motivációk ismerete nélkül nem lehet megalapozott a pályaválasztási tanácsadás.

A Bács-Kiskun megye gimnáziumaiban folyó pályapedagógiai tevékenység e témának különös gyakorlati időszerűséget kölcsönöz. Ezen iskolatípusban tanító pedagógusok pályaismerete - ugyanis - rendkívül heterogén, kevésbé gyakorlati, gyakran hiányos. Ahhoz, hogy pályaválasztó fiataloknak hatékony segítséget tudjanak adni a megfelelő felsőoktatási intézmény vagy egy szakma megválasztásában, nélkülözhetetlen annak ismerete, hogy milyen értékekre alapoznak a tanulók pálya és- életcéljaik kialakításában.

Lényeges információ az is, hogy értékelő állásfoglalásaik, pályaválasztási mintáik milyen forrásból származnak, s milyen pszichológiai tényezők gyakorolták a legdöntőbb hatást ezek kialakulására? Nem nélkülözhetik annak ismeretét sem, hogy a fiatalok a társadalmilag elfogadott értékek közül azt választják-e az életvitel szempontjából meghatározónak, amelyek személyi képességeiknek, hajlamaiknak, tehetségüknek a legmegfelelőbbek.

A fenti információk összegyűjtésével, feldolgozásával, összegzésével arra törekszünk, hogy szerény mértékben hozzájáruljunk a tudatos értékkorientáción alapuló pályaválasztási tevékenység továbbfejlesztéséhez.

Szakirodalmi előzmények

Az értékkorientáció fogalom definícióját az alábbi szerzők műveiben találtuk: Gazsó-Pataki-Sántha-Várhegyi

/1970./ Pályák vonzásában. Értékorientáció: a társadalmi tevékenység azon elemeire vonatkozó rögzítődött törekvések rendszere, amelyek az egyén számára különös jelentőséggel bírnak, s ezáltal magatartását szabályozzák.

Dancs István /1980./ Szakmunkástanulók értékorientációja /Pályaválasztás c. lap, 1980./ Értékorientáció: az egyén viszonyulása a társadalmilag érvényes vagy környezetében lévő értékekhez: saját értékei és a környezeti értékek közti viszony.

Általában a szakfolyóiratok szerzői a fenti fogalmat használják, de nem definiálják.

Murányi Mihály /1974./ Értékorientációk fejlesztése c. könyvében pontosan leírja az értékorientálás főbb irányait, az értékorientációk fejlődését és a befolyásoló tényezőket; nála - amint írja: Az értékkel mindig együtt jár az értékelés, ami lényegében preferencia, vagyis bizonyos dolgok, /tárgyak, tulajdonságok/ tudatos előnybe részesítése, más-más dolgok elutasítása.

Az értékelő preferenciák azáltal, hogy bizonyos dolgokat előnybe részesítenek, másokat elvetnek, orientálják és szabályozzák az ember viselkedését. Orientálni annyi, mint tájékoztatni, eligazítani, irányt mutatni.

Ide kíváncsiaknak még Heller Ágnes /1969./ Érték és történelem c. könyvéből az alábbi sorok:

"Mennél több fajta érték realizálódik egy választásban,

mennél intenzívebben és mennél gazdagabb a lehetőség-
udvar, annál értékesebb - a maga totalitásában - maga
a választás."

Szükségképpen szólni kell magáról az értékről is.
A különböző korok emberei nem mindig tudták ugyan meg-
fogalmazni az érték fogalmát, de életüket, egymáshoz
való viszonyukat a mindenkori társadalom fejlettségi
szintjének megfelelő értékek szabályozták, befolyásol-
ták; mai szóval élve orientálták.

Az értéknek munkával történő meghatározása a marxi
munkaérték elmélet alapvető tétele, mely szerint tul a
hagyományosan ismert közgazdasági megfogalmazáson, ér-
tékek számít a haladás minden olyan eredménye - legyen
az akár anyagi, akár emberi természetű - amelyben az
emberiség gazdagítása objektiválódik, megvalósul, s
mely egyben újabb, az emberiség gazdagodását szolgáló
eredmények alapja, előfeltétele lehet.

Irányadónak tekintettük vizsgálatunk szempontjá-
ból, hogy "az értékek mind az életben, mind a munkában,
a pályaválasztásban és az ezt megelőző előkészítő tanu-
lásban orientáló preferenciák, igények, törekvések, leg-
fejlettebb élettervek s mindenképpen döntések formájában
válnak az egyéni életvezetés meghatározóivá." /Murányi,
1974./

A már idézett szerzők munkáin kívül segített a té-
ma feldolgozásában Duró Lajos /1967./ Magyar Pszicholó-
giai Szemlében megjelent cikksorozata, amelyen keresz-
tül kitekintést kaptunk a külföldi szakemberek véleke-

désére a személyiség fejlődésének szociális tényezőiről.

Hasznosítottuk B. Zazzótól származó megállapítást, hogy:

"A magasabb szociális és kulturális környezetben élő serdülőknél az önértékelés sokkal kifejezettebben jelentkezik, ami leginkább abban a tendenciában nyilvánul meg, hogy mindegyik önálló egyéniségnek vallja magát ...

Számba veszik ugyan társadalmi beilleszkedés számukra adott lehetőségeit, de vágyaik messze túlhaladják a reális társadalmi szerepüket. Ebben az a tendencia jelentkezik, hogy személyiségük a társadalmi és szakmai meghatározottság keretein túlmenően tudjon érvényesülni."

A felmérés színhelyéül szolgáló iskolában a pedagógiai eljárás során már alkalmaztuk, illetve alkalmaztattuk a nevelőkkel L.I. Bozsovics /Szovjetunió/ ismeretéből vett fogásokat.

Nevezetesen azt, hogy igyekeztünk előhivatni a tanulmányozandó viselkedési formát, majd a helyes viselkedés gyakoroltatására is sor került. Ezzel a pályaválasztáshoz szükséges ismeretek közlésén túl a teljes személyiség felkészítését kívántuk szolgálni egy magasabb értékorientációs tevékenységre.

Duró Lajos /1967./ A személyiség megismerése, hivatástudat-alakító hatásának vizsgálata c. cikk is erő-

sitette azon elhatározásunkat, hogy egy-egy tanuló teljes személyiségének megismerése által fogalmat alkossunk az értékorientáció személyenkénti fejlődéséről, az elhatározások változásáról és annak okáról.

Az értékorientáció fejlesztését szolgáló feladatok összegzéséhez adott segítséget J. Szilágyi Klára és Völgyesi Pál /1979./ A pályaválasztási döntés előkészítés pszichológiai és pedagógiai lehetőségei c. írásuk.

Azonosítjuk magunkat azon nézetünkkel, melyszerint "a meggyőződés kialakítása azonos a pályaválasztási döntés kialakításával".

"A döntés pillanatát megelőzi a folyamat, amelyben a döntés megéri, ezt a folyamatot kell irányítani, befollyásolni".

"A pályaválasztási döntés akkor jó, ha a pályával való azonosulás lehetőségét is magában hordozza".

Az élelettervek pszichológiai oldalról történő vizsgálatánál felhasználtuk J.Sz. Kon gondolatait, amelyeket az ifjúkor pszichológiája című művében fejt ki.

A konkrétan nem említett, de az irodalomjegyzékben feltüntetett munkák szinte mindegyike hasznos segítséget adott vizsgálati koncepcióink kialakításához és következtetéseink levonásához.

Az általunk megismert és forrásként felhasznált műveknek legjellemzőbb vonásuk, hogy más-más aspektusból ugyan, de úgy kívánják a tanulók értékelő képességét fejleszteni, hogy az mindinkább közelítsen a társadalom számára is fontos értékek elfogadásához.

Pályaválasztási értékorientáció tartalmi kérdései

A pályaválasztás csak akkor sikeres, ha szociális, erkölcsi értékválasztás, az élet értelméről és saját természetéről alkotott ifjúkori töprengések előzik meg. Ennek során többféle veszéllyel is találkozunk. Egyik, hogy a fiatal a döntést halogatja, mert kifejezetten vagy tartósan nem érdekli semmi. Ez a késlekedés gyakran éretlenségével, infantilis magatartásával és a gyermekek társadalmi orientálódásával, az értékek ismeretének hiányával társul. A másik veszélyt azok a szülői kísérletek okozzák, amelyek ezt a folyamatot direkt pszichológiai nyomással siettetni, erőltetni próbálják /mikor döntesz már? Én, amikor ilyen idős voltam.../. A harmadik, hogy az iskolák kevés gondot fordítanak a foglalkozási önrendelkezés⁺ kialakítására tanulóiknál.

Magától értetődik, hogy az érdeklődésnek, a képességek fejlesztésének és az értékek mérlegelésének ha nem is szembetűnően, de a pályaválasztás minden szakaszában jelen kell lenni. Az értékelés képessége azonban akár a foglalkozások társadalmi értékének felismeréséről, akár személyi értékek ismeretéről is van szó, később fejlődnek és tudatosulnak, mint az érdeklődés vagy más képességek.

+ "A foglalkozási önrendelkezés ma sokrétű és többlépcsős folyamat, amit többféle megközelítésből lehet megítélni. Elsősorban úgy, mint a feladatok sorozatát, amelyeket a társadalom állít az alakuló személyiség elé, és amelyeket ennek a személyiségnek meghatározott időszak alatt folyamatosan meg kell oldania. Másodsorban, mint határozatok elfogadásának folyamatát, amelynek révén az egyén formálja és optimalizálja a vágyait, hajlamait és a meglevő tár-

A tanulók gyakran hivatkoznak pályaválasztási indítékaik megjelölésénél a munka alkotó jellegére. E kifejezés mögött gyakran némelyik foglalkozásnak társadalmi tudatban meglévő hagyományos presztizse húzódik meg. Rendszerint figyelmen kívül hagynak olyan fontos tényezőket, hogy a nagy presztizsű szakmák kevés fiatalot igényelnek. /Például: lényegesen kevesebb kozmonautára van szükség, mint szerkezetlakatosra./

A helyes értékorientáció szempontjából különösen problematikus a fizikai munka, és általában az azzal járó pályák alábecsülésének jelensége, mely mögött a társadalmi szükséglet és az ifjúság foglalkozási hajlandósága közötti feszültség húzódik meg.

Az értékorientáció nemcsak társadalmi, hanem pszichológiai kérdés is. Három fő megközelítési módjával is találkozunk. Az első abból indul ki, hogy az individuális tulajdonságok, amelyektől a foglalkozás módjai és eredményességei függenek, stabilak és gyakorlatilag megváltoztathatatlanok; ezért azt hangsúlyozza, hogy vagy az embereket kell aszerint megváltoztatni, illetve kiválogatni, hogy az egyes munkákra mennyire alkalmasak, vagy a munkát kell úgy megválasztani, hogy az ember személyi képességeinek legjobban megfeleljen.

sadalmi munkamegosztási rendszer szükségleteinek egyensúlyát. Harmadsorban, mint az egyéni életstílus alakításának folyamatát foghatjuk fel, amelynek része a szakmai tevékenység. Ez a három megközelítés a dolog különböző oldalát hangsúlyozza /az első a társadalom szükségleteiből indul ki, a harmadik a személyiség tulajdonságaiból, a második a kettő összhangba hozásának módjaiból/, mindamellett még ki is egészítik egymást /az első főként szociológiai, a második szociopszichológiai, a harmadik differenciálpeszichológiai." /J.Sz. Kon, 1979./

A második abból az elméletből indul ki, hogy a tulajdonságok álcázottan alakíthatók és feltételezi, hogy valamilyen módon mindenkiben kialakíthatók a szükséges tulajdonságok. Közös hiányosságuk, hogy személyiséget és munkatevékenységet egymástól független és egymással szembenálló tényezőknek tekintik.

Mi azt a harmadik lehetőséget fogadjuk el és képviseljük, mely abból indul ki, hogy a tudat és a tevékenység egységes, azaz arra kell törekedni, hogy a megismerés folyamataiban az érzékelés, az emlékezetbevésés és a gondolkodásmód egyéni variációinak összessége, a készségek kialakulása egységben jelentkezzék.

Mindezek mögött az információk megszerzésének, felhalmozásának és feldolgozásának, felhasználásának különböző módjai húzódnak meg.

A fentiek indokolják a három fontos tartalmi tényező egymásraépülésének fontosságát;

pályaismeret - pályaaorientáció - pályaadaptáció.

Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy még a felnőtt embereknek is szűkös a pályaismeretük. Még a közismert pályák is naivan élnek köztudatukban: orvos - boríték, fehérköpeny; pedagógus - sok szünet.

Mivel csak azok közül választhatnak, amit ismernek, ezért a pályaismeret megköveteli a pályákhoz kötődő külső és belső tényezők ismeretét, a reális lehetőségek számbavételét.

A pályaorientáció összefügg a pályaismerettel, a szakma presztizsével és anyagi megbecsülésével. Ezért nagyon fontos, hogy egyaránt hasson a gyermekekre és a szülőre, és tervszerű folyamat legyen. Követelményei:

- A gyermek szükségleteinek, érdeklődési körének, irányának megismerése
- A pályához szükséges képességek megismerése, fejlesztése
- A gyermek önismeretének, öntudatának formálása
- A becsvágy és igényszint harmóniájának kialakítása
- Jól körvonalazott életmodell nyújtása
- A pályán dolgozó emberek életének reális bemutatása

Mivel a pályaválasztásnak rejtett buktatói is vannak, - amelyek csak tevékenység közben derülnek ki - a kudarcok lehetőségére fel kell készíteni tanítványainkat. Hiszen nincs konfliktusoktól mentes élet, ugyanakkor figyelmeztetnünk kell őket a sikerektől való megszédülés, az elbizakodás beszélyeire is.

Lényeges, hogy nevelésünk a cselekvés következményeit is számba vetesse a neveltekkel, s ez már a pályaadaptációra való felkészítés.

Az oktató-nevelő munka nagyon fontos része minden iskolatípusban az értékorientáció tartalmi kérdéseinek ismerete, elemzése és megvalósításukra való törekvés.

Kutatási feladatainkat a következőkben jelöljük meg:

- a./ A pályaválasztási irányok és értékorientációs indítékok kölcsönhatásának feltárása.
- b./ Az értékorientációs típusok⁺ pszichológiai jellemzőinek meghatározása.
- c./ Értékorientációk szerepének vizsgálata a pályára nevelésben.

Kiinduló hipotéziseink kutatási feladatainkból adódnak:

- 1./ Az értékorientációs tényezők összehangoltságától nagymértékben függ a pályaválasztási irányok helyes megválasztása.
- 2./ A domináló pályaválasztási indítékok alapján értékorientációs típusok különíthetők el, amelyek a pályára nevelésben sajátos megközelítést igényelnek.
- 3./ Tudatosan, tervszerűen irányított és végzett iskolai értékorientációs tevékenység a tanulók pályaválasztási magatartásának szabályozója lesz.

A vizsgálat módszere

Több oldalú vizsgálat elvégzését tartottuk célszerűnek. A témánk komplexitása indokoltta tette a módszertani alapelvek meghatározását.

+ Értékorientációs típushoz tartozónak tekintjük azt a tanulót, vagy a tanulók olyan csoportját, akiknek a pályaválasztási döntésben egy bizonyos érték jelenléte vagy hiánya kardinális szerepet játszik.

Szempontunk volt:

- olyan eljárások figyelembe vétele, amelyeket a napi munkánk gyakorlatában is követünk;
- hogy az egyes eljárások kiegészítsék egymást, ugyanakkor biztosítsák a kontroll lehetőségét is;
- a kapott információk ellenőrizhetők és egyszerű statisztikai eljárással feldolgozhatók legyenek.

1./ Empirikus eljárások

a./ Kérdőívek alkalmazása, feldolgozása⁺.

Mérőlapként a Szegedi József Attila Tudományegyetem Pszichológiai Tanszéke által használt kérdéseket alkalmaztuk.

b./ Dokumentum elemzés.

Naplók /iskolai, KISz, és szakköri/, osztályfőnöki felmérések, jellemzések.

c./ Önjellemzés /az osztályfőnökök felhívták a tanulók figyelmét a lényeges tulajdonságok kiemelésére, az önismeret jegyeinek számbavételére, a választott pályával való összehasonlításra/.

d./ Csoportos beszélgetések. /Az első felmérés után néhány osztállyal osztálykeretben történt,

+ Kérdőíves felmérést 2 egymást követő tanévben végeztünk. Első alkalommal 20 kérdésre kértünk választ. A második felmérésünk kérdései nem változtak, csupán kihagytuk azokat, amelyek adatai nem, vagy alig változhattak. Pl.: szülők végzettsége, testvérek száma, stb. A választípusokat felsoroltuk, s ezeket kellett a tanulóknak rangsorolni. Az alaposabb átgondolás miatt minden kérdést beszámoztatunk, de a feldolgozás során csak az első három értékelését /pozíciót 1p 2p 3p/ dolgoztuk fel.

a második felmérést követően a kérdésekre adott válaszok szerint 12 fős csoportokat képeztünk. / $6 \times 12 = 72$ fő/

2./ Kiegészítő egzaktabb eljárások

- a./ Érdeklődés vizsgálat /DÉT/
- b./ Képesség vizsgálatok /Révész-Nagy figyelem, Ranschburg-szóemlékezet, MTVT műszaki érdeklődés/.
- c./ Intelligencia vizsgálat /Raven magasabbrendű gondolkodás vizsgálat, MAWI/.
- d./ Személyiségvizsgáló eljárások /esetenként/
/Anamnézis, farajz /2/, Szondi, Lüscher, családrajz./

3./ Egyéb eljárások

Beszélgettünk a vizsgált iskola igazgatójával, igazgatóhelyettesével és más gimnáziumok nevelőivel, művelődési és munkaügyi szakigazgatási szerveknél dolgozó, de a pályaválasztási témákkal foglalkozó szakemberekkel.

Felhasználtuk pedagógiai gyakorlatunkból és a pályaválasztási tanácsadó tevékenységünkől származó ismereteinket.

A feldolgozás formája

Az összegyűjtött tényanyagot egyszerű matematikai-statisztikai eljárások segítségével dolgoztuk fel

menyiségileg. A megfelelő táblatervek kialakítása és közvetlen tapasztalatok szerzése érdekében az első felmérésünk során egy osztály /IV.B/ adatait kézi uton is feldolgoztuk. A szerzett ismeretek birtokában a tanulók által kitöltött kérdőíveket mindkét felmérést követően FELIX C-256 típusu számítógépen dolgoztuk fel. Mivel az első felmérés kérdőívei eredetileg nem számítógépre orientált szerkesztésűek voltak, ezért a kódolás helyenként nehézségeket okozott. A második felmérésnél ezeket már kiküszöböltük.

A kérdőívek kódolása /Lásd: 1.sz. melléklet/

A kódszámokat a tábláknak /autputok/ megfelelően alakítottuk. Lyukkártyás feldolgozásra terveztük és mivel túl bonyolult programrendszert nem szándékoztunk készíteni, ezért a kódszámok kialakításánál figyelembe vettük, hogy egy-egy kérdőív adatai elférjenek egy 80 oszlopos lyukkártyán. Minden kérdőívet azonosítási számmal láttunk el, hogy szükség szerint bármikor visszakereshető legyen.

A kérdéseket a 2.sz. mellékletben meghatározott kódolási utasítás szerint láttuk el számokkal. A kódolásnál nagy hasznát vettük a tanulók önjellemzésének is, mivel esetünkben nem teljesen érvényesült az a kódolási szabály, hogy a kódolás legyen független a kódoló személytől.

Számítógépes feldolgozás

A számítógépes feldolgozást két alapvető feladatra lehet felbontani:

a./ Hibavizsgálat

A kódolásnál, illetve adatrögzítésnél előfordulhatnak olyan esetek, amikor vagy nem a megadott értékhatáron belül mozog egy szám, pl.: - az első kérdésnél csak 1-es vagy 2-es szerepelhet aszerint, hogy fiu vagy leány jelöl, vagy ha 3-as jelenik meg, az esetben a program pontatlan, az eredmény kiszámíthatatlan.

b./ Érdemi feldolgozás

Eredetileg egy programot akartunk készíteni, mely az összes kívánt kimutatást tartalmazta volna, de a számítógép 128 Ebyte-es memóriájába nem fért bele, így szét kellett választani.

A számítógépes programrendszer folyamatábrája látható a 3.sz. mellékletben.

A programokat Cobol nyelven készítettük.

A hibavizsgáló program és a táblázó programok folyamat ábrasémáját a 4.sz. melléklet tartalmazza.

Programforrás listáit, a kérdőíveket az 5-6.sz. mellékletben mutatjuk be.

II. PÁLYAVÁLASZTÁSI IRÁNYOK ÉS AZ ÉRTÉKORIENTÁCIÓS IRÁNYOK ÖSSZEFÜGGÉSEI

Vizsgált minta bemutatása

Felmérésünkben 14-18 éves gimnáziumi tanulók vettek részt. A résztvevők száma mindkét alkalommal 377 fő volt.

Közülük 273 fő ugyanaz a személy, így pályaválasztási szándékuk és az értékorientációs felmérést szolgáló kérdésekre adott válaszaik összehasonlíthatók.

1978/79-ben a 377 tanuló közül 131 fiú és 246 leány adatát dolgoztuk fel. /7.sz. melléklet./

Az apák, anyák iskolai végzettsége szerint:

Legszembetűnőbb különbség, hogy míg az apák közül 50 fő rendelkezik egyetemi végzettséggel, addig az anyák közül csupán 8 fő.

A másik figyelemreméltó adat, hogy mindössze 26 anyának van szakmunkásbizonyítványa; magas viszont az általános iskola 8 osztályát végzettek és az érettségizettek száma az apák ilyen szintű végzettségéhez viszonyítva.

Testvérek száma jól mutatja a 2 gyermekes családmodell általánossá válását. 98 tanulónak nincs, 221 tanulónak egy, 41 tanulónak két testvére van, mindössze 17 tanulónak van három vagy ennél több testvére.

A továbbtanulási döntés ideje szerinti csoportosításnál azt kaptuk, hogy mindössze 38 tanuló döntött 8. osztály befejezésekor, a többiek már nagyon régen /107/ vagy 7. osztályos korukban /129/, illetve a 8. osztály fél évekor /100/.

Előzmények adatai

A pályára készülési módjára utaló adatainkat Gázó-Pataki-Sántha-Várhegyi: Pályák vonzásában c. könyvében közöltekkel hasonlítottuk össze az alábbiak szerint:

1.sz. táblázat

Felkészülési forma	Saját adat	Alapul vett adat
Szakkönyvek olvasása	34,48 %	23,7 %
Előgyakorlatot végez	15,34	-
Otthoni kísérlet	-	8,2
Barkács	-	4,-
Szünidei munka	-	6,-
Rádió, TV műsoraiból, sajtóból	2,97	-
Előkészítőre jár	14,32	/nem közli/
Nem készül	32,89	24,5

Szembevetendő, hogy a tanulók 32,89 %-a /124 fő/ "nem készül" választ adta, s döntő többségük III-IV. osztályos tanuló.

Felmérésünkben az is kitűnt, hogy a pályára készülési megkezdés az informálódás szintjén. Hiányoztak a munkával való életszerű ismerkedés formái.

Kevésnek találtuk a szülők foglalkozását folytatni szándékozó tanulók számát is /40 fő/.

Az 1979/80-as tanévben felvett - s a pályára készülési módját jelző - adatainkat az 1978/79-es évben végzett saját méréseink adataihoz viszonyítottuk:

2.sz. táblázat

Felkészülési forma	1978/79.	%. ⁺	1979/80.	%. ⁺
Előkészítőre jár	54	14,32	138	36,60
Szakkönyvet olvas	130	34,48	233	61,80
Rádió, TV műsor	11	2,97	229	60,74
Előgyakorlatot végez	57	15,34	50	13,26
Pályamunkát ír	-	-	26	6,89
Tanulmányi versenyre jár	-	-	106	28,11
Szakkörbe jár	-	-	109	28,91
Egyéb módon	-	-	91	24,13
Nem készül	124	32,89	21	5,57

Az adatok önmagukért beszélnek; ilyen mérvű pozitív változásra nem számítottunk.

Magyarázatát a korábbinál tudatosabb pályaaorientációs tevékenységben látjuk.

Különösen nagy eredménynek tekintjük, hogy a nem készülők száma 124-ről 21-re csökkent.

Óriási mértékben növekedett a rádió, TV pályaválasztási műsorokat néző-hallgató tanulók száma; míg a 78/79-es tanévben csak 11 tanuló jelezte készülésének ezen formáját, addig 79/80-ban 229 tanuló.

A szakkönyveket olvasók száma is megduplázódott.

109 tanuló jelezte, hogy szakkörön készül leendő pályájára /biológiai, matematikai, nyelvi/.

+ A százalékok nem adhatók össze, mivel egy tanuló több formát is jelölhetett.

A pályaválasztásra készülés módja már sokat elárul a tanulók pályaválasztási ismereteiről, személyi tulajdonságairól.

A szakirodalomból és pedagógiai gyakorlatunkból ismert, hogy a személyiség általános irányultságát, az igazi orientációt a külső kényszertől mentes óhajok fejezik ki. A pályaválasztás folyamatában szerepet játszó személytelen társadalmi tényezők azonban háttérbe szorítják a szubjektív indítékoknak megfelelő választásokat. A társadalmi viszonyok tehát korrigálják a tervek és orientációk végrehajtását. A tényleges lehetőségek lényegesen módosítják a pályaorientáció folyamatát. A kényszerű választás nem szünteti meg a személyiség általános irányultságát; a feltételeknek megfelelően módosítja ugyanugy, mint a tudatosabb, tervszerűbb nevelőmunka.

A szakkönyvet olvasók számának több mint 100 fővel való növekedése szintén a tudatosabb indítékok érvényesülésére ad lehetőséget.

Az egyéb módon készülők nagyrésze nyári szünetekben olyan munkahelyen dolgozik, ahol ez egyben pályaválasztási ismereteinek növelését is szolgálja.

A pedagógiai pályákra készülők nagyrésze ifivezetőként dolgozik az uttörőmozgalomban.

Az egyetemi előkészítők ma már általánossá váltak gimnáziumainkban.

Az "előkészítőre jár" jelzésben benne szerepel a külön- és magánórákon készülő tanulók száma is.

Tanulmányoztuk, hogy a pályaválasztási felkészülésben kik segítik a tanulókat.

Az 1978/79-es felmérés során megnevezettek sorából messze kiemelkedett a szaktanárok /135 fő/ és a szülők /119/ megjelölése.

Ezeket az adatokat igen pozitívan értékeltük, ugyanakkor feltűnően negatív jelenség, hogy 52-en állították nyilatkoztaikban azt, hogy a pályaválasztáshoz semmiféle segítséget nem kaptak.

Az egy év alatt pozitív változás következett be, ez kiolvasható az alábbi táblázatunk adataiból:

3.sz. táblázat

	1978/79.	%.*	1979/80.	%.*
Szaktanár	135	35,80	234	62,06
Osztályfőnök	21	5,57	156	41,37
Pályaválasztási Intézet	-	-	24	6,36
Szülő	119	31,56	199	52,78
Testvér	13	3,44	51	13,52
Rokon	15	3,97	73	19,36
Ismerős	23	6,10	94	24,93
Senki	52	13,79	32	8,48

A felkészülésükben senkire nem számítók száma 52 fő-ről 32 főre csökkent.

A segítség minden területen növekedett. 24 tanuló a Pályaválasztási Tanácsadó Intézet segítségét is megjelölte. Az osztályfőnökök segítő tevékenységét jelzők száma 21-ről 156-ra, a szaktanárokat megnevezők száma 135-ről 234-re növekedett.

Az 1978/79-es felmérés során megkérdeztük a tanulókat, hogy milyen okok hatására döntöttek az általuk választott pálya mellett?

305 tanuló az "érdeklődésemet követve" választ adta. A fentiek aláhúzzák azt a megállapítást, hogy:

"Az a tanuló, akinél kimutatható, hogy pályaválasztási terveiben, vágyaiban meghatározó szerepet játszik egy bizonyos tudományág iránti érdeklődés, feltétlen pozitív értékattitűddel viseltetik az adott foglalkozás ismerete iránt." /Murányi, 1974./

Érdekelt bennünket a tanulók elhatározásának mélysége is. Ismert, hogy az egyetemi, főiskolai felvételi rendszer jelenlegi formájából adódóan a gimnáziumi nevelés középpontjába került a küzdőszellem kialakítása. A tanulókkal folytatott beszélgetés során ez úgy merült fel, hogy rá vannak kényszerülve a "végtelenségig való küzdés"-re, mert túl korán kezdték el a szaktárgyaikkal való elmélyültebb foglalkozást. Ha később rá is döbbennek, hogy nem olyan irányban kellett volna ismereteik mélységét növelni, képességeiket kibontakoztatni, nem tudnak mit tenni, mert a másik irányban nincsenek eséllyel induló ismereteik.

Ezért nem okozott meglepetést számunkra, hogy 147 tanuló a "végtelenségig való", 142 tanuló pedig "próbál küzdeni" választ adta.

Már az előzmények adatainak változása is tükrözi iskolai jelenlétünk, munkánk hatását.

A vizsgált populáció adatai általánosíthatók megyénkire, több vonatkozásban megközelíti az általánost /szülők végzettsége, fiu-leány arány, stb./.

Alkalmas volt arra, hogy a tudatosabb pályaaorientáló tevékenység hatását számokban is visszajelezzék, a pályára készülési módjának adataiban és a pályaválasztási felkészülést segítőik számának megjelölésében.

A mintában résztvevő tanulók viszonyulása vizsgálatunkhoz pozitív volt, írásban és szóban adott válaszaik alaposak, átgondoltak, ugyanakkor tükrözték korosztályuk kialakulatlanágát.

A vizsgált minta bemutatása

Felmérésünket olyan fiatalok körében végeztük, akiknek már korábban választani kellett vagy egy szakma, vagy egy általánosan képző középiskola között, s ők az utóbbit választották.

A kialakított pályaválasztásuk szilárdságára vagy annak változásaira kívántunk információhoz jutni a két egymásutáni tanévben megismételt felméréssel.

Ismert volt, hogy a felmérés színteréül választott gimnázium tanulóinak döntő többsége értelmiségi pályára készül, s tovább kíván tanulni. Nem ismertük viszont, hogy a pályaválasztási döntéseik megérlelődött ismeretek birtokában, magukévá tett értékekre, azaz elsajátított orientációra épülnek-e, vagy alapvetően felszínes

és mulékony szituatív vélekedésekre támaszkodnak. Az általános tendenciákat kifejező adatainkat Gazsó-Pataki-Sántha-Várhegyi: Pályák vonzásában c. könyvében közölt adatokkal hasonlítottuk össze:

4.sz. táblázat

Választott továbbképzési forma	Saját adat	Alap-adat
Értelmiségi	72,16 %	79,5 %
Szakképzett alkalmazotti	89,93	
/középkáder/	17,77	
Szakmunkás	10,07	14,9

Vizsgálatunkban több mint 10 %-kal többen készülnek az értelmiségi és szellemi alkalmazotti pályára, mint a fenti szerzők adatai mutatták.

Figyelembe véve azt is, hogy az általunk vizsgált gimnázium tanulói az országos átlagnál magasabb arányban nyertek az elmúlt években felvételt felsőfoku továbbtanulásra, és azt is, hogy a város termelésszerkezetéből adódóan viszonylag nagy az elhelyezkedési lehetőség gimnáziumot végzettek számára, mégis úgy véljük, hogy a tanulók jelentős része csak konfliktusok közepette juthat el a pályakezdéshez.

Akik évek óta értelmiségi vagy alkalmazotti pályára készültek, s egyedüli utnak a felsőfoku továbbtanulást tartották, idegenkednek a fizikai munkától.

Elvégeztük az 1978/79. évben kapott pályairányulás %-os adatainak összehasonlítását - az első helyen jelölt

pályákat illetően - az 1979/80-as mérésünk hasonló adataival.⁺

5.sz. táblázat

	1978/79. %	1979/80. %
Pedagógus	39,25	35,27
Középkáder	17,77	8,49
Szakmunkás	10,07	9,02
Orvos	9,54	9,81
Ipari mérnök	6,63	9,81
Mezőgazdasági mérnök	3,71	7,96
Művész, tudós, értelmiségi	4,27	1,59
Fegyveres testület	2,67	1,59
Közgazdász	2,12	4,24
Jogász	2,12	3,44
Gyógyszerész	1,85	0,79
Még nem tudja	-	7,99
377 fő = 100,- 377 = 100,-		

Azonnal szembetűnő változás, hogy 1979/80-ban lényegesen kevesebben akarnak pedagógusok lenni; ugyancsak kisebb a középkáder pályára készülők aránya is.

Többen készülnek viszont mezőgazdasági mérnöknek, közgazdásznak.

Míg az előző felmérésnél mindenki jelölt valamilyen pályát, addig 1979/80-ban a tanulók 7,99 %-a jelzi, hogy nem tudja mit válasszon. Ez lehet a fokozottabb, átgondoltabb foglalkozás eredménye is. A döntéshez szükséges ismeretek növekedésével felülvizsgálták eddigi elhatározásaikat.

+ Az első, a második helyen történő választást, valamint a szülői akaratot osztályonkénti bontásban 1978/79. évre vonatkozóan a 8.sz., 1979/80. évre vonatkozóan a 9., 9/b.sz. mellékletünk tartalmazza.

Összehasonlítottuk a második helyen jelölt szándéko-
kat is:

6.sz. táblázat

	1978/79. %	1979/80. %
Szakképzett alkalmazotti	25,16	11,67
Pedagógus	20,45	24,60
Szakmunkás	9,67	11,94
Ipari mérnök	3,71	3,44
Mezőgazdasági mérnök	3,71	5,31
Művész, tudós	3,44	1,86
Orvos	3,18	2,65
Fegyveres testület	1,85	1,59
Jogász	1,85	1,86
Közgazdász	1,59	2,92
Gyógyszerész	0,79	1,06
Még nem tudja	24,60	32,10
	100,-	100,-

Korábbi okfejtésünket is figyelembe véve, magasnak tartjuk a "még nem tudja" címszó alatt jelzett adatokat.

Külön vizsgáltuk a jelenlegi II-III-IV. osztályos tanulók közül azok pályairányulását, akik előző évben is töltöttek ki kérdőívet /273 fő/:

7.sz. táblázat

	1. hely 78/79. 79/80.		2. hely 78/79. 79/80.		Szülői akarat 78/79. 79/80.	
Pedagógus	39,19	35,89	22,34	25,27		35,16
Ip. mérnök	8,05	10,62	4,02	4,39		9,89
Szakmunkás	9,15	9,89	9,15	10,62		6,59
Orvos	9,89	9,15	1,83	2,93		10,26
Középkáder	17,58	8,79	23,80	11,72		6,23
Mg-i mérnök	2,93	8,79	2,93	5,86		8,42
Közgazdász	2,56	5,12	1,46	3,66		4,76
Még nem tudja	-	4,76	25,64	29,30	42,86	10,62
Jogász	2,19	4,02	2,19	1,83		4,76
Fegyv.testület	2,19	1,83	2,19	2,19		1,10
Gyógyszerész	1,83	0,72	0,72	0,72		1,46
Művész, tudós	4,39	0,36	3,66	1,46		0,73
Szülői akarat						0,73
Összesen	-	-	-	-	57,14	-
273 fő =	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

Mivel itt ugyanazon tanulók szándékának módosulásáról van szó, úgy véltük, a további elemzéshez ez biztosabb alapot ad, mint amikor a IV. osztályosok ki, és az I. osztályosok belépésével összesített adatokkal dolgoztunk.

A táblázatokról viszont azonos tendenciák olvashatók le. A pedagógusnak és a középkádernek készülők aránya ugyan-
ugy csökken ez esetben is és jelentősen nő a közgazdász-
nak, mezőgazdasági mérnöknek jelentkezők száma.

Jobban látszik viszont e táblázatunkon a művész, tudós pályára irányulók számának csökkenése.

Tartják szándékukat a szakmunkás, orvosi, fegyveres tes-
tületi pályára készülők.

Külön is megvizsgáltuk a jelenleg II. évfolyamon tanulók pályaválasztásának változását, a mult évi jel-
zéseikhez képest. Az általános tendencia teljesen hason-
ló az előző változatokban jelzettekkel. /10.sz. mellék-
let./ Ugyanezen tanulóknál ellenőriztük az egyéni szán-
dékok változását a két felmérés között: az első, a má-
sodik helyre, a szülői akarat módosulására vonatkozóan:

8.sz. táblázat

	1. hely %	2. hely %	Szülői akarat %
Nem változott	44,21	37,89	50,55
Kategórián belül változott	27,36	18,94	15,78
Reálról humánra változott	6,31	5,26	5,26
Humánról reálra változott	6,31	7,40	8,42
Jelzett továbbtanulási szándékot, most nem jelez	15,81	30,51	19,99
	100,-	100,-	100,-

Jól látható, hogy a tanulók közül csupán 44,21 % jelez azonos szándékot az első helyen.

A tanulók 27,36 %-a kategórián belül⁺ változtatta meg szándékát.

Az orvosi pályát megjelölők maradtak csupán hűek eredeti jelölésükhöz, a többi pályát jelölők szinte mindegyikében lényeges a módosulás.

Vizsgáltuk a jelenlegi IV. osztályos tanulók pályairányulásának változását, az 1978/79. tanévben végzett felmérésünkhöz viszonyítva.

9.sz. táblázat

	1. hely		2. hely		Szülői akarat	
	III.o.	IV.o.	III.o.	IV.o.	III.o.	IV.o.
Pedagógus	43,34	31,87	23,33	19,78	28,90	21,99
Középkáder	23,33	19,78	37,79	34,08	11,11	5,50
Szakmunkás	5,56	14,29	8,89	13,20	2,22	3,30
Orvos	7,78	9,90	-	7,70	4,44	4,40
Mg-i mérnök	3,33	6,60	1,11	2,19	-	3,30
Művész, tudós	3,33	4,40	1,11	2,19	1,11	-
Fegyv.test.	1,11	4,40	2,22	1,09	-	2,19
Ip. mérnök	5,56	3,30	4,44	3,30	4,44	2,19
Jogász	1,11	2,19	-	1,09	1,11	1,09
Gyógyszerész	2,22	2,19	1,11	1,09	1,11	1,09
Közgazdász	3,33	1,09	1,11	2,19	2,22	-
Nem tudja	-	-	18,89	12,10	43,34	54,95
	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

Ezen adatok méginkább szemléltetik a pedagógus pályára készülés csökkenő tendenciáját és a szakmunkás pályák iránti érdeklődés növekedését.

A szélesebb körben való tájékozottságra utal a mezőgazdasági mérnöki és a katonai pályák iránti érdeklődés jelentős növekedése.

+ Ez alatt azt értjük, hogy ha pl. korábban mérnök akart lenni, most pedig fizikatanár, ez kategórián belüli változás, ha valaki eddig matematikatanár akart lenni, most pedig történelemtanár, akkor ez kategórián kívüli, vagyis reálról humánra történő változásnak vettük.

Míg egy évvel korábban a pedagógus és középkader pályákra irányulók tették ki az évfolyam 65 %-át, a többi pályákra készülők közül a legnagyobb a 7,78 %-os orvosi pálya volt; addig a jelenlegi pályairányulásnál a mezőny széthuzódott, a 65 %-ot ugyan még mindig a 3 nagy területre készülők alkotják, de kialakult egy következő nagyobb csoport /4/, amely az irányulási szándék újabb 25 %-át fogja magába.

Vizsgáltuk azt is, hogy az osztályfőnökök mennyire tartják reálisnak tanulóik pályaválasztását. Átadtuk az osztályfőnököknek a kérdőíveket, s arra kértük őket, hogy amelyik tanuló pályaválasztásával egyetért, oda tegyen egy 1-st; amelyikkel nem ért egyet, oda 2-st; az is-is eseteket x-el jelölje.

Véleményüket a 11.sz. melléklet és annak alapján összeállított következő táblázatunk tartalmazza:

10.sz. táblázat

Oszt.megnevezése	Oszt.létszám	Osztályfőnök		Határesetek /x/
		egyetért/1/	nem ért egyet/2/	
II/a.	33	29	4	-
b.	35	30	2	3
c.	27	20	2	5
III/a.	28	24	1	3
b.	29	26	2	1
c.	29	25	2	2
IV/a.	36	28	-	8
b.	33	28	2	3
c.	23	19	1	3
ÖSSZESEN:	273	229	16	28

Az osztályfőnökök rendkívül pozitívan értékelték a tanulók pályaválasztását, mindössze 16 tanuló elképzelésével nem értettek egyet. Nem volt jogunk kétségbe vonni ismereteik és értékelésük realitását, de hogy a tanulóktól kapott információkat ellenőrizzük, még egy kiegészítő vizsgálatot végeztünk. Valamennyi I. osztályos tanulót a pályaválasztási tanácsadáshoz szükséges pszichológiai vizsgálatban részesítettünk:

- a/ Érdeklődés vizsgálat /DÉ1/
- b/ Képesség vizsgálatok /Révész-Nagy figyelem,
Ranschburg-szóemlékezet/
- c/ Intelligencia vizsgálat /Raven/
- d/ Személyiségvizsgáló eljárás /farajz /2/

S ezután a vizsgálatot végző pszichológustól⁺ kértük ugyanazt, amit a többi évfolyamok esetében az osztályfőnököktől. A pszichológus véleményét a 12.sz. melléklet-ről és a 11.sz. táblázatról olvashatjuk le.

11.sz. táblázat

Oszt.meg- nevezése	Oszt. létszám	Pszichológus egyét ért/1/	nem ért egyét/2/	Határ- esetek /x/	?
I/a.	36	8 /1/ ⁺⁺ 4 /2/	3	14	7
b.	35	9 /1/ 3 /2/	5	14	2+2
c.	33	8 /1/ 7 /2/	3	7	2+6

+ A vizsgálatokat dr. Kleininger Ottóné, a Bkm-i Pályaválasztási Tanácsadó Intézet pszichológiai csoportvezetője végezte.

++ A zárójel nélküli szám a reálisnak ítélt vélemények számát, a zárójelben lévő szám pedig a vélemények első vagy második helyét jelenti. A kérdőjel alatti számok az elképzelés hiányát, illetve a hiányzók számát jelzik.

A két értékelés között lényeges a különbség. Az osztályfőnökök osztályonként 25-30 tanuló pályaválasztásárai érték egyet, a pszichológus osztályonként 7-8 választásra tudott csak igent mondani.

Megvizsgáltuk az 1978/79. évben érettségizetteknél /akik csak az első felmérésünkben vettek részt/ azt is, hogy konkrétan hová adták be jelentkezésüket, hová nyertek felvételt, s jelenleg kiről mit tud a gimnázium. A számadatokat a 13.sz. mellékletünk tartalmazza, amelyből az alábbiak emelhetők ki:

12.sz. táblázat

Pályairány	1. hely	2. hely	Szülői akarat	Jelentkezés	Felvétele	Meg nem valós. szándék
Egyetem, főisk.	75	56	51	71	59	16
Szakmunkásképző	13	13	10	11	9	5
Munkavállalás	15	18	14	2	14	17
Nem tudja	2	18	30	21	23	-
ÖSSZESEN:	105	105	105	105	105	38

105 fő végzett az évfolyamon, akik 24 különböző egyetemre és főiskolára készültek, pályáztak és részben felvételt nyertek.

Tájékoztottunk arról, hogy mit tud az iskola a szándékát megvalósítani nem tudó 38 tanulójáról. Ezek szerint 6 fiatal sorkatonai szolgálatot teljesít, 9 fő átmeneti munkát vállalt, 23 főről pedig nem sikerült információt beszerezniök.

Az 59 fő egyetemre, főiskolára felvett tanuló az évfolyam létszámának 56,19 %-át⁺ jelenti. Ez egyben igazolja azon korábbi állításunkat is, hogy az iskola tanulói közül az országos átlagnál magasabb számban nyernek felvételt a tanulók.

Az 1977/78. évi országos átlag	51,31 %
megyei átlag	60,69 %
Kiskunfélegyházi Móra Gimnázium	68,- %
Az 1978/79. évi Kiskunfélegyházi Móra Gimnázium	70,60 %

Az egyetemen, főiskolára felvételt nem nyert 16 tanuló közül 3 főt a József Attila Tudományegyetem Természettudományi Karáról, 7 főt a Juhász Gyula Tanárképző Főiskoláról, 6 főt pedig a Bajai Tanítóképző Intézet-től utasítottak el.

Az 1978/79. évben végzett felmérések alapján tul-
zottnak tartottuk a tanulók értelmiségi /különösen a
pedagógus/ pályára irányulását.

Soknak tartottuk az un. középkádernek /érettségi utáni munkavállalók/ készülők számát; kevésnek a mezőgazdasági mérnöknek, jogásznak, közgazdásznak, katonának készülőket.

Elgondolkodtató, hogy a szülők pályaválasztással kapcsolatos véleményét a tanulóknak csak 57,14 %-a jelzi, 42,86 % azt állítja, hogy szülei nem szólnak bele a pályaválasztásába.

+ Az országos átlagokkal történő összehasonlításban az 56,19 % tulajdonképpen 70,60 %, mivel ez esetben csak a jelentkezők számához viszonyítják a felvettek számát.

Az önjellemzésekből meritett információk alapján - ellentétben az osztályfőnökökkel - mi arra következtettünk, hogy a felsőfoku pályákra készülőknel több esetben hiányzik a reális alap alhoz, hogy megfelelő eséllyel készüljenek ilyen szintű továbbtanulásra.

A tanulók jelentős részénél hiányosnak ítéljük meg az önismeretet, ami pedig az egyes pályákhoz vezető nehézségek leküzdése szempontjából okoz gondot.

Az 1979/80-as felmérés adatai alapján megállapíthatjuk, hogy az általunk kifogásolt tendenciák a realitás irányába módosultak, a szélsőségek mérséklődtek.

A következőkben áttérünk annak vizsgálatára, hogy a pályaválasztási értékeket milyen értékorientációs megfontolások motiválják a gimnáziumi tanulóknál. Bemutatjuk a választott pálya elérésének feltételeit, az életpálya iránti vonzalom indítékait, a személyes boldogság pályaválasztási mutatóját.

A pályaválasztási értékorientáció és változásai

Felmérésünk során a legfontosabbnak ítélt pálya és- életcélok megismerésével arra kerestünk választ, hogy a gimnáziumi tanulók milyen körében, milyen szintű értékorientáció érvényesül, s az változik-e; ha igen, milyen mérvű egyik tanévtől a másikig. Az 1978/79-es tanévben végzett méréseinket a Gázsó-Pataki-Sántha-Várhegyi által közölt adatokkal, az 1979/80.

tanévben végzett méréseket pedig az előző tanévben végzett saját adatainkkal vetettük össze.

13.sz. táblázat

A választott pálya elérésének feltételei E: %

Választípus	1.	2.	3.	Alap- adatok
	p o z i c i ó			
Képzettség	74,62	12,93	4,77	9,-
Akaraterő	-	-	-	47,5
Tehetség	-	-	-	23,-
Egyéb	9,91	3,20	2,38	7,-
Elhelyezk. lehetőség	8,85	42,17	20,68	-
Családi segítség	3,18	20,52	25,29	1,-
Összeköttetés	2,12	6,46	11,67	7,-
Szerencsés véletlen	0,79	6,73	12,99	3,5
Munkatársak segítsége	0,53	7,99	22,22	-
Nem tudja	-	-	-	2,-
ÖSSZESEN: 377 fő =	100,-	100,-	100,-	100,-

E rangsor azt mutatja, hogy a válaszadók többsége világosan látja, hogy a pályához szükségesek egyik legfontosabb személyes feltétele a megfelelő képzettség. Pozitív jelenség, hogy a pályaválasztók egy része felismeri felelősségét saját sorsának alakulásában, látja a személyes erőfeszítéseinek szükségességét.

Megnyugtató volt számunkra az is, hogy a pályát választók számításba veszik azt az alapvető ténytet, hogy az egyes pályák elérésének lehetőségeit alapvetően gazdasági-társadalmi szükségletek szabják meg, reálisan mérleget a pályacélok realizálásának objektív feltételeit, a továbbtanulási, elhelyezkedési lehetőségeket. Ezt a tendenciát megerősíti az, hogy a 2. pozícióban a tanulók 42,17 %-a, a 3. pozícióban 20,68 %-a jelölte ezt a

feltételt. Az értékelések osztályonkénti bontását a 11. sz. mellékletünkben láthatjuk.

Elemeztük külön a leányok, külön a fiuk, és azok véleményét is, akik a "végtelenségig küzdenek", és azokat is, akik lemondanak célkitűzéseikről, mást választanak.

Az általános tendenciától sehol sem tapasztaltunk lényeges eltérést. A már többször idézett Pályák vonzásában c. könyv adatai alapján azt vártuk, hogy a szakmunkáspályát választók ítélete el fog térni. Várakozásunk nem igazolódott. Nem találtuk jelentősnek a 0,85 % eltérést a képzettség szükségességének megítélésében. A képzettség fontosságának felismerése nagyobb igyekezetre, teljesítmények fokozására serkentheti a fiatalokat.

Pszichológiai szempontból fontosnak tartjuk azt, hogy a fiatalok életcéljuk elérésében a személyes erőfeszítésnek, akaraterejüknek, tehetségüknek tulajdonítanak elsődleges szerepet, de számolniuk kell azzal is, hogy a pályaválasztás abszolút szabadsága nem érvényesül kizárólagosan, így az egyes foglalkozások elérése nem csak a pályát választó személy szubjektív törekvéseinek függvénye.

Ezt azért is hangsúlyozzuk, mert a lehetőségek abszolutizálása személyes illuziókat kelt és irrécális elvárásokat alakít ki a felnövekvő nemzedékben a társadalommal szemben.

Az 1979/80-as tanévben végzett felmérésünk adatait 4 variációban is feldolgoztuk:

Először az egész iskola tanulóinak

értékelését /377 fő/

14.sz. melléklet

Másodszor a mindkét felmérésben

résztvett tanulók érté-

kelését /273 fő/

15.sz. melléklet

Harmadszor az 1978/79-ben I.oszt. és

az 1979/80-ban II.oszt. ta-

nulók értékelését /95 fő/

16.sz. melléklet

Negyedszer az 1978/79-ben és az

1979/80-ban I.oszt. érté-

kelését /98 fő/

17.sz. melléklet

A képzettség és elhelyezkedési lehetőség mind a négy variációban az első két helyen szerepel. A képzettség minden esetben több szavazatot kapott, mint az összes többi motívum együttvéve.

A második pozíció szerinti rangsorban az első helyet - messze megelőzve a többi motívumot - az elhelyezkedési lehetőségek foglalták el.

Érdekes az I. éves tanulók értékelésének változása egy év alatt. Lényegesen növekszik a munkatársak segítségének, és az elhelyezkedési lehetőségnek az előnyben részesítése.

Ugyanilyen mértékben csökken a családi segítséget értékelők száma.

Az 1978/79. és 1979/80-as adataink összehasonlítását az alábbi táblázat mutatja /a résztvevők mindkét felmérésben azonosak/:

14.sz. táblázat

Választott pálya eléré- sének felté- telei	1. hely		2. hely		3. hely	
	1978.	1980.	1978.	1980.	1978.	1980.
Képzettség	73,92	83,88	12,08	8,05	4,02	3,29
Egyéb	11,47	1,13	4,02	2,59	1,87	1,50
Elh.lehetőség	7,32	6,95	39,17	46,52	24,17	20,14
Családi segit.	4,02	2,93	23,87	17,94	26,37	26,-
Összeköttetés	1,46	2,56	6,95	12,82	11,35	19,41
Szerencsés vé- letlen	1,09	1,46	6,22	7,32	11,72	11,35
Munkatárs. se- gítség	0,72	1,09	7,69	4,76	19,04	16,48
Nem tudom	-	-	-	-	1,46	1,83
<hr/>						
273 fő	=	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

A képzettség mindkét felmérés során döntő súllyal szerepel az első helyen.

Az "egyéb" motívum az 1.pozícióban elfoglalt második helyéről lényegesen hátrább kerül.

Figyelmet érdemel, hogy megnőtt az összeköttetést megjelölők száma; 1. helyen is, de különösen a 2., 3. helyeken.

Összességében a vélemények arra utalnak, hogy fiataljaink döntő többsége helyesen ítéli meg a pálya elérésének feltételét, világosan látja, hogy a pályáhozajok teljességének legfontosabb személyes feltétele a képzettség.

Örömmel vettük tudomásul, hogy alaposan mérlegelik a pályacélok realitásának objektív feltételeit, az elhelyezkedési lehetőségeket is. Megnyugtató volt számunkra, hogy e kérdés kapcsán lényegesen nem tért el az osztályfőnök és a pszichológus véleménye e tanulók válaszainak realitásáról. Ezt szemlélteti következő táblázatunk:

15.sz. táblázat

Oszt.meg- nevezése	Oszt. lét- szám	Választott pálya eléré- sének feltételei a 7. kérdés kapcsán				?	
		egyet- ért/1/	nem ért egyet/2/	határ- eset/x/			
I./a.	36	31 /1/+ 3 /2/	-	-	2	Pszichológus véleménye	
b.	35	28 /1/ 3 /2/	2	-	2		
c.	33	24 /1/	1	-	6		
II/a.	33	18	15	-	-	Osztályfőnökök véleménye	
b.	35	34	-	1	-		
c.	27	27	-	-	-		
III/a.	28	28	-	-	-	Osztályfőnökök véleménye	
b.	29	29	-	-	-		
c.	29	27	2	-	-		
IV/a.	36	32	-	4	-	Osztályfőnökök véleménye	
b.	33	33	-	-	-		
c.	23	23	-	-	-		

Az életpályával kapcsolatos indítékokat több oldalról vizsgáltuk. Először az elérésének indítékairól, majd a pályán elérhető legfontosabb pszichológiai tényezők, dolgok mutatóiról alkotott tanulói véleményeket összegeztük.

+ A 29. oldalon a ++-gal jelzett szöveg.

Az 1978/79. tanévben végzett felmérés első pozíciós válaszait a teljes populációra vonatkozóan a 16.sz. táblázat szemlélteti.

16.sz. táblázat

Az életpálya iránti vonzalom indítékai	Szavazatok		Alapadat
	száma	%-a	%-ban
Változatos munkát biztosít	72	19,09	17,5
Hasznos a társadalomnak	68	18,03	17,6
Mások problémáin, bajain lehet segíteni	45	11,93	4,6
Lehetőséget ad kezdeményezésre, alkotásra és felfedezésre	43	11,40	9,9
Felelősséget követel a munkában	35	9,28	6,5
Társadalmilag megbecsült és tekintélyes pálya	27	7,16	2,3
Sok emberrel lehet érintkezni	25	6,63	14,9
Tiszták és egészségesek a körülmények	19	5,03	3,6
Önállóságot és függetlenséget biztosít	11	2,91	2,1
Anyagi biztonságot nyújt	10	2,65	3,3
Egyéb	7	1,93	-
Nem követel nagy fizikai erőfeszítést	4	1,06	7,1
Másokat lehet irányítani, vezetni	4	1,06	1,3
Külföldi utazásra ad módot	3	0,79	3,2
Aprólékos munkát igényel	2	0,53	1,8
Gondtalan jólétet biztosít	1	0,26	2,7
Sok szabad időt biztosít	1	0,26	0,6
Nagyvonaluság érvényesül benne	-	-	-
377 fő =		100,-	

Ami az első látásra szembetűnő a rangsorban, hogy a választások többsége néhány kiugró motívumra koncentrálódik. Az első hat helyen szereplő motívum /hasznosság, változatosság, segítségi lehetőség, alkotás, kezdeményezés lehetősége, a felelősség gondolata, a társadalmi megbecsültség/ szavazatainak száma az összes első pozícióban szereplő választások 76,89 %-át teszi ki.

Az anyagi szférával, a szabad idővel és a munkakörülményekkel kapcsolatos aspirációk háttérbe szorultak, s ez a tendencia megegyezik az idézett szerzők által tapasztalt tendenciával.

Vizsgálatunkban a társadalmi megbecsülés igénye a Gázsó-Pataki-Sántha-Várhegyi által közölt adatok között elfoglalt 12. helyről a 6.-ra lépett elő. Ezt nem tekintjük véletlennek, szoros összefüggést vélünk felfedezni azzal a ténnyel, hogy a mi felmérésünkben kizárólag gimnazisták vettek részt. Így az értelmiségi pályára készülők száma magas. Az értelmiségi pályán dolgozókat pedig sokkal jobban foglalkoztatja a társadalmi elismerés, mint a fizikai dolgozókat.

Számolva azonban az összes körülménnyel, azt kell megállapítanunk, hogy a tanulóink azokat a motivumokat preferálták elsősorban, amelyeket az oktató-nevelő munka során a nevelőtestület is, de a tömegkommunikációs eszközök, a sajtó és folyóiratok, tudományos előadások is erősítenek.

Az általános aspirációk megegyeznek a társadalmilag elvárt ambíciókkal.

A továbbiakban azt vizsgáltuk, hogy az egyes motivumok más-más pozícióban milyen helyezést értek el rangsorban és % értékben.

17.sz. táblázat

Rangsor			Az életpálya iránti vonzalom indítékai	% érték		
1.p.	2.p.	3.p.		1.p.	2.p.	3.p.
1	1	3	Változatos m. bizt.	19,03	14,11	10,09
2	2	6	Hasznos a társ.-nak	18,03	13,19	7,95
3	3	7	Mások probl.lehet s.	11,93	11,41	9,16
4	6	8	Alkotásra ad lehet.	11,40	8,48	6,63
5	4	2	Felelősséget követel	9,28	11,40	12,20
6	9	10	Társadalm. megb.	7,16	3,91	3,91
7	5	5	Sok emberrel l. érint.	6,93	10,34	8,48
8	8	4	Tiszták, egészs. a k.	5,03	6,36	8,01
9	10	9	Önállóságot biztosít	2,91	2,65	5,83
10	7	1	Anyagi bizt. nyújt	2,65	9,16	11,46
11	17	17	Egyéb	1,99	0,53	1,06
12	11	12	Nem köv. fiz. erőf.	1,06	1,85	2,51
13	13	16	Másokat lehet irány.	1,06	1,59	1,85
14	15	11	Külf. ut. ad módot	0,79	0,79	3,18
15	14	15	Aprólékos munkát ig.	0,53	1,59	2,38
16	16	13	Gondt. jólétet bizt.	0,26	0,79	2,65
17	12	14	Sok szabad időt bizt.	0,26	1,85	2,65
18	18	18	Nagyvonaluság érv.	-	-	-
				100,-	100,-	100,-

Mint látható, a "változatos munka", a "hasznos a társadalomnak", a "másokon lehet segíteni" még a második pozícióban is megtartotta helyezését.

Mindhárom pozícióban ugyanazon motívumok találhatók az első tíz helyen. Az első és második pozíciók között kisebb, az első és harmadik között jelentősebben variált sorrenddel találhatók a motívumok.

Az apák iskolai végzettsége szerinti bontásban adataink a következők az első pozícióban:

18.sz. táblázat

Az életpálya iránti vonzalom indítékai	Teljes popul.	Egyetem	Főiskola	Középisk.	Szakm. képző	Ált. 1. 5-8.o.
Változatos m. bizt.	19,09	18,-	15,-	30,25	19,44	12,39
Hasznos a társ.-nak	18,03	16,-	26,41	16,66	20,83	12,39
Mások probl.lehet s.	11,98	10,-	7,54	15,62	6,94	16,49
Alkotásra ad lehet.	11,43	18,-	11,32	8,33	9,72	10,30
Felelősséget köv.	9,28	8,-	7,69	7,29	11,18	11,34
Társadalm. megb.	7,16	4,-	15,09	6,25	4,16	8,24
Sok ember.lehet érint.	6,63	2,-	5,66	4,16	8,33	11,34
Tiszta, egészsz.a kör.	5,03	8,-	-	2,08	5,55	8,24
Önállóságot bizt.	2,91	2,-	1,88	2,08	5,55	3,09
Anyagi bizt. nyujt	2,65	2,-	3,77	5,20	1,38	1,03
Egyéb	1,85	-	1,88	1,04	4,16	2,06
Nem köv. fiz. erőf.	1,06	-	-	1,04	1,38	2,06
Másokat lehet irány.	1,06	2,-	1,88	-	-	1,03
Külf. ut. ad módot	0,79	4,-	1,88	-	-	-
Aprólékos m. követel	0,53	2,-	-	-	1,38	-
Gondt. jólétet bizt.	0,26	2,-	-	-	-	-
Sok szabad időt bizt.	0,26	2,-	-	-	-	-
Nagyvonaluság érv.	-	-	-	-	-	-
	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

E táblázatunk első 10 motivumának adatait grafikonon is ábrázoltuk, viszonyítva a teljes populáció %-os mutatóihoz /lásd: 18/a.sz. melléklet/.

Kiugróan nagy eltérések viszont nincsenek. A középiskolát végzett szülők gyermekeinek véleménye tér el legnagyobb mértékben az általános iskolai végzettségűek gyermekeinek véleményétől, - továbbá a vélemények összesített adatától - a változatos munka megítélésében.

Az előbbiek az átlagnál jóval magasabban, az utóbbiak alacsonyabban értékelik ezt a motivumot.

Nemek szerinti bontásban is elvégeztük az összehasonlítást a Gazsó-Pataki-Sántha-Várhegyi -féle adatokkal:

19.sz. táblázat

Az életpálya iránti vonzalom indítékai	FIUK		LEÁNYOK	
	Saját	Alapadat	Saját	Alapadat
Változatos munkát biztosít	27,53	19,9	14,72	15,4
Hasznos a társadalomnak	16,79	17,6	18,69	17,7
Alkotásra ad lehetőséget	16,03	13,6	8,94	6,4
Társ. megbecsült pálya	9,16	2,4	6,09	2,2
Mások probl. lehet segíteni	5,34	2,5	15,44	6,7
Önállóságot biztosít	5,34	2,5	1,62	1,8
Felelősséget követel a munk.	4,58	6,2	11,78	6,8
Sok emberrel lehet érintk.	3,81	10,5	8,13	19,2
Anyagi biztonságot nyújt	3,81	3,7	2,03	2,8
Tiszt. és egészs. a körülm.	3,05	2,1	6,09	5,2
Nem köv. fizikai erőf.	1,52	7,5	0,81	6,8
Külföldi ut. ad módot	0,76	3,2	0,81	3,2
Aprólékos munkát igényel	0,76	1,7	0,40	1,7
Másokat lehet irányítani	0,76	0,8	1,21	1,8
Sok szabad időt biztosít	0,76	0,5	-	0,7
Gondtalan jólétet biztosít	-	4,4	0,40	1,2
Egyéb	-	0,8	2,84	0,4
Nagyvonaluság érvényesül	-	-	-	-
	100,-	100,-	100,-	100,-

A fiuk értékelésében az első három motívum helyezése teljesen megegyezik az "alapadat" megfelelő motívumainak helyezésével. A % értékek nálunk valamivel markánsabban mutatják a tanulók változatos munka iránti igényét.

Saját adatainkat grafikusan is ábráztuk /lásd: 18/b.sz. melléklet/.

A másik szembetűnő jelenség az, hogy mind a fiuknál, mind a lányoknál egy három elemből álló csoport kiemelkedik a mezőnyből. Csak míg a fiuknál a változatosság, a társa-

dalmi hasznosság, és az alkotás és kezdeményezés, addig a leányoknál a társadalmi hasznosság, a mások segítése és a változatosság kap nagyobb hangsúlyt. Ez feltehetően összefügg a női nem sajátosságával, az anyáskodó törődés megnyilvánulásával.

A leányoknál - a fiukhoz képest - nagyobb hangsúlyt kap az a motivum, hogy sok emberrel lehet érintkezni, de még így is elmaradnak mutatóink az "alapadat" megfelelő értékei mögött. Ennek magyarázatát abban látjuk, hogy a magas társas kapcsolatigényűek közül nálunk sokan adták szavazataikat a "változatos munká"-ra, így csökkent azok száma, akik a "sok emberrel lehet érintkezni" motivumot részesítették előnyben.

Szembetűnő - adataink alapján - hogy a fiuknál-leányoknál egyaránt a 10. helytől kezdve a motivumokra eső szavazatok mennyisége nem éri el a 2 %-ot. A "gondtalan élet", a "nagyvonaluság" a fiuknál egyáltalán nem kap szavazatot.

Meglepő volt a "külföldi utazás" alacsony igényének jelzése. Beszélgetés során a fiatalok elmondták, hogy szeretnek utazni, de leendő munkájukkal szembeni elvárások között ez sokadrangu kérdés. Utazási igényüket szabadságuk idején, hozzátartozóikkal képzelik el kielégíteni. A fiuk és leányok értékelésének összehasonlítása felmérésünk alapján is megerősíti azokat a tendenciákat, amelyeket a témával foglalkozó irodalomban találtunk.

Nevezetesen azt, hogy kitapintható egy sajátosan a leányokra, de egy sajátosan a fiukra jellemző vonzódási tendencia. Azt az értékelést is magunkévá tesszük, hogy ebben nem csak a természet adta különbségek érződnek, hanem az is, hogy "társadalmunkban meghatározott sztereotípiák élnek a női pályákról és a férfi pályákról." /Gazsó-Pataki-Sántha-Várhegyi, 1970./

Vizsgáltuk, hogyan módosul a kérdőív motivumainak preferálása osztályonként az első pozíciók alapján. /Visszonyítás IV.o. kialakult rangsorhoz./

20.sz. táblázat

Össz. popul. elért helye a mot.	Életpálya iránti von- zalom indítékai	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.
1	Változatos munkát bizt.	13,24	24,51	20,-	20,38
5	Felelősséget követel	8,16	4,65	6,66	16,55
6	Társadalm. megbecsült	11,02	3,48	1,11	12,62
4	Alkot. ad lehetőséget	6,12	13,95	14,48	11,65
7	Sok emberrel lehet érintk.	5,10	8,10	4,44	8,73
3	Másokon lehet segíteni	17,32	10,46	12,22	8,73
2	Hasznos a társ.-nak	28,34	18,60	20,-	7,76
8	Tiszta és egészs. kör.	5,10	3,48	7,77	3,88
9	Önállóságot biztosít	0,10	4,65	2,22	3,88
10	Anyagi bizt. nyújt	5,10	1,16	1,11	2,91
12	Nem köv. fiz. erőf.	0,10	-	2,22	0,97
15	Aprólékos munkát ig.	-	1,16	-	0,97
13	Másokat lehet irányítani	-	-	3,33	0,97
14	Külföldi ut. ad módot	0,1	1,16	1,11	-
16	Gondt. jólétet bizt.	-	1,16	-	-
17	Sok szabad időt bizt.	0,1	-	-	-
11	Egyéb	0,1	3,48	3,33	-
18	Nagyvonaluság érvényesül	-	-	-	-
		100,-	100,-	100,-	100,-

A már többször idézett "Pályák vonzásában" c. könyv szerzői említik, hogy vizsgálatuk során korosztályonként kiemelkedik egy négyes motivumcsoport. Ugyanezt mutatják saját vizsgálataink is, amelynek azonban csupán egyetlen tagja /változatos munka/ azonos minden-évfolyammal.

Átgondoltságra utal a "felelősséget követel" és a "társadalmi megbecsülés" motivumainak az egész minta adataiban az 5-6. helyről a 2-3. helyre történő előrelépése. Vártuk volna viszont, hogy az "önállósági igény" motívuma szintén előbbre kerül. Nem ez történt. Stabílan megtartotta 9. helyét, ugyanígy az "alkotásra ad lehetőséget" motívum is marad a 4. helyen.

Hátrább kerültek viszont a IV. év végére olyan motívumok, mint "hasznos a társadalomnak", "mások problémáin lehet segíteni". Ezt csak azért nem tartjuk negatívumnak, mert a "felelősséget követel", a "társadalom megbecsülésének" elvárása lépett a helyükbe.

Pozitívnak ítéljük a társadalmi megbecsülés igénylését. E mögött nagyon komoly közösségi nevelési hatást tételezünk fel.

A fenti táblázat is, de az ennek alapján készült grafikus kép is /18/c.sz. melléklet/ szemlélteti a "hasznos a társadalomnak" motívum helyezésének hátrább kerülését. Ennek magyarázatát abban látjuk, hogy a IV. év végére a fiatalok számára az tűnik természetesnek, hogy amit felelősséggel végzünk, amiért társadalmi megbecsülés jár, hasznos a társadalomnak is.

Problémának látjuk viszont, hogy a "másokat lehet irányítani" még a IV. osztályban is szinte jelentéktelen igény-nyel jelentkezik. Ezt azért is tartjuk ellentmondásnak, mert a tanulók a társadalom igényénél jóval nagyobb mértékben kívánnak értelmiségi pályán dolgozni, ahol viszont a mások irányítása alapvető feladatként jelentkezik. Erre pedig fel kell készülni.

A motivumok évfolyamonkénti értékelését vizsgálva kerestük, hogy mely motivumra adott szavazatok évenkénti növekedésével lehetne bizonyítani azt, hogy az évek előrehaladásával, a pályaválasztáshoz szükséges ismeretek bővülésével a motivum egyre magasabb preferenciát kap.

Törésmentes, egyenes vonalú, évről-évre való előbbre kerülést egy motivum esetén sem találtunk. Tendenciájában azonban - a "változatos munka", a "felelősséget követel", az "alkotási kezdeményezési igény" - példa lehet az ismeretek gyarapodásának következtében pozitív irányban változott értékelésre. Amit egyébként nagyon szépen szemléltetnek az összpopuláció értékeléséhez képest a IV. osztályos tanulók által előnyben részesített motivumok.

A minta belső differenciáltságát vizsgálva - az eddig bemutatottakon túl - a tanulók értékelése közti belső differenciáltságot kerestük, amikor azt vizsgáltuk, hogyan tér el azok értékelése az összértékeléstől, akik szakmunkáspályára, akik középkáderi beosztásra készülnek? Hogyan viselkednek azok, akik végtelenségig küzdenek elhatározásuk mellett? Hogyan azok, akik a nehézségek hatására megváltoz-

tatják elhatározásukat, hogyan azon tanulók, akik még nem tudják, hogy akkor mit fognak tenni, ha nem nyernek felvételt?

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy akinek nincs testvére, másként vélekedik-e, mint az átlag?

Mivel esetenként az így képzett csoportlétszám meglehetősen alacsony volt, következtetések levonására nem vállalkozunk, de feldolgoztuk minden változat gyakorisági rangsorát, és ezt egy táblázatba foglaltuk /19.sz. melléklet/. Az egyes variánsok gyakorisági rangsorait az összes tanuló adatai alapján nyert gyakorisági rangsorhoz viszonyítottuk, amely a következőképpen alakult:

21.sz. táblázat

Helyezés Életpálya iránti vonzalom indítékai

1. Változatos munka
 2. Hasznos a társadalomnak
 3. Felelősséget követel a munkában
 4. Mások problémáin, bajain lehet segíteni
 5. Lehetőséget ad kezdeményezésre, alkotásra és felfedezésre
 6. Sok emberrel lehet érintkezni
 7. Anyagi biztonságot nyújt
 8. Tiszták és egészségesek a körülmények
 9. Társadalmilag megbecsült és tekintélyes pálya
 10. Önállóságot és függetlenséget biztosít
 11. Nem követel nagy fizikai erőfeszítést
 12. Külföldi utazásra ad módot
 13. Sok szabad időt biztosít
 14. Aprólékos munkát igényel
 15. Másokat lehet irányítani, vezetni
 16. Gondtalan jólétet biztosít
 17. Egyéb
 18. Nagyvonalúság érvényesül benne
-

A 19.sz. melléklet jól mutatja, hogy azon tanulók, akiknek édesapja felsőfoku végzettségű, és azok is, akik végtelen-

ségig küzdenek továbbtanulási lehetőségük megvalósulásáért, valamint azok, akiknek nincs testvére, a rangsor második motivumát /"hasznos a társadalomnak"/ helyezték az első helyre.

Szembetűnő az is, hogy azon tanulók, akik nem tudják mit tesznek akkor, ha nem nyernek felvételt, milyen magasan preferálták a rangsorban 7. helyen álló "anyagi biztonságot nyújt" motivumot. Ugyanezt a motivumot a szakmunkáspályára készülő tanulók csak a 10. helyre sorolják.

Az 1979/80-as megismételt felmérésünk során alapvetően új tendenciákat és jelenségeket nem tapasztaltunk. Bár az összehasonlítást itt is több variációban elvégeztük.

22.sz. táblázat

Életpálya iránti vonzalom indítékai	1. pozíció 78/79. 79/80.		2. pozíció 78/79. 79/80.		3. pozíció 78/79. 79/80.	
Vált.munkát bizt.	19,09	22,28	14,11	15,38	10,09	9,55
Haszn. a társ.-nak	18,03	18,30	13,19	12,99	7,95	12,20
Lehetős. ad kezd., alkotásra, felf.-re	11,40	11,94	8,48	7,42	6,63	7,96
Mások problémáin, bajain lehet s.	11,93	9,28	11,41	10,61	9,16	9,81
Sok emberrel lehet érintkezni	6,63	9,02	10,34	9,02	8,48	8,49
Felelősséget köve- tel a munkában	9,28	6,89	11,40	11,14	12,20	12,47
Társ. megbecsült és tekintélyes pálya	7,16	3,98	3,91	7,16	3,91	7,42
Egyéb	1,93	3,44	0,54	0,26	1,06	0,54
Önállóságot és füg- getlenséget bizt.	2,91	3,18	2,65	4,50	5,83	4,50
Anyagi bizt. nyujt	2,65	2,92	9,16	5,57	11,46	6,37
Tiszták és egészss. a körülmények	5,03	2,12	6,37	6,10	8,01	6,63
Gondtalan jólétet biztosít	0,26	2,12	0,79	2,12	2,65	2,65
Külf. ut. ad módot	0,79	1,33	0,74	1,60	3,18	2,39
Aprólékos munkát ig.	0,53	1,06	1,54	2,65	2,38	2,92
Sok szabad időt biz.	0,26	0,80	1,86	0,80	2,65	2,39
Másokat lehet irá- nyítani, vezetni	1,06	0,80	1,60	1,34	1,85	1,59
Nem követel nagy fi- zikai erőfeszítést	1,06	0,54	1,86	1,34	2,51	1,86
Nagyvonaluság érvé- nyesül benne	-	-	-	-	-	0,26
377 fő =	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

Látható, hogy a "változatos munkát biztosít" megtartotta ve-
zető szerepét mind az első, mind a második helyen, % arányuk
nem jelentősen, de mindkét helyen emelkedett.

A "hasznos a társadalomnak" %-os aránya az első helyen némi-
leg növekedett, második helyen pedig minimális mértékben csök-
kent.

Az első két helyet elfoglaló motivumok az első pozícióban csu-
pán egymás között cserélődtek.

Ugyanezen motivumok adatait feldolgoztuk azon 273 tanuló értékelése alapján is, akik mindkét vizsgálatban résztvettek.

Sorrend-képzőnek az 1979/80-as felmérés 1. pozíciójában kapott rangsort vettük.

23.sz. táblázat

Az életpálya elő- részének indítékai	1. pozíció		2. pozíció		3. pozíció	
	78/79.	79/80.	78/79.	79/80.	78/79.	79/80.
Vált.munkát bizt.	18,31	24,17	12,08	16,11	10,25	8,42
Hasznos a társ.-nak	21,91	15,01	14,28	13,55	7,32	11,35
Lehetőséget ad kezd.						
alk., felfedezésre	11,35	12,82	10,25	8,42	5,86	6,95
Mások problémáin						
lehet segíteni	13,18	10,98	12,45	10,98	8,05	9,25
Sok emberrel lehet						
érintkezni	5,86	9,89	8,42	8,42	8,79	9,15
Felelősséget köv.						
a munkában	6,59	6,22	13,18	11,35	11,35	13,55
Társ. megb. és te-						
kintélyes pálya	5,12	4,39	4,76	7,69	3,66	5,86
Önállóságot és függ.						
biztosít	2,58	3,29	1,83	3,29	4,76	6,22
Anyagi bizt. jelent	2,51	2,93	6,59	6,22	11,72	6,59
Tiszták és egészs.						
a körülmények	5,44	1,83	7,32	4,12	5,15	8,05
Egyéb	2,80	1,93	0,46	-	4,44	0,83
Külf. ut. ad módot	1,09	1,46	1,09	1,83	4,02	2,19
Gondtalan jólétet						
biztosít	0,36	1,46	0,72	2,56	3,29	2,19
Sok szabad időt						
biztosít	0,36	1,09	1,46	0,72	2,93	2,19
Másokat lehet irá-						
nyítani, vezetni	1,09	1,09	0,72	1,09	2,19	1,46
Nem köv. nagy fizi-						
kai erőfeszítést	1,09	0,72	2,56	1,09	3,66	1,46
Aprólékos munkát ig.	0,36	0,72	1,83	2,56	2,56	3,66
Nagyvonaluság érvé-						
nyesül benne	-	-	-	-	-	0,36
273 fő =	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

Az általános tendenciában itt sem találtunk lényeges változást.

Érdekesnek tűnt viszont, hogy ezen tanulók az előző felmérés során a "hasznos a társadalomnak" motivumot jelölték az első helyen, a "változatos munkát" a második helyen. A viszonylag nagy % különbség /6/ változás mindkét részről a szavazatok felcseréléséből adódik.

Ebből arra is következtetünk, hogy a társadalom érdekeinek figyelembe vétele csökken. Ezt látszik erősíteni az összeköttetésre alapozók számának növekedése is.

A "mások problémáin lehet segíteni" motivum is kevesebb szavazatot kapott, emelkedett viszont a "sok emberrel lehet érintkezni" motivumot előbbre helyezők száma.

A 2. és 3. pozíciókban az előzőekhez képest újat nem észleltünk. Megállapíthattuk, hogy a vizsgált gimnázium tanulói számára általában ugyanazok a vonzó motivumok, amelyeket más kutatók, más kérdések, felmérések kapcsán is kiemeltek, csupán a "mások problémáin, bajain lehet segíteni" motivum jelent sajátosságot a vártnál magasabb arányszámával, amelyet a nagyszámu pedagógus-orvos és egyéb emberi kapcsolatokat igénylő pályára készüléssel magyarázunk.

Megnyugtatónak tűnt számunkra, hogy a "nagyvonaluság" saját vizsgálatunkban sem nyert értékelést, hasonlóan az "alapadatok"-ban szereplő értékeléshez.

Jelenlegi felmérésünk során is vizsgáltuk: hogyan módosul a preferencia rangsor osztályonként az első pozíciók

alapján. /Viszonyítás a IV. osztályban kialakult rangsorhoz./

24.sz. táblázat

Az életpálya eléré- sének indítékai	I.oszt. %	II.oszt. %	III.oszt. %	IV.oszt. %
Lehetőséget ad kezd., alk.-ra, felf.-re	7,07	7,07	11,36	22,82
Vált. munkát bizt.	18,18	21,21	29,54	20,65
Sok emberrel lehet érintkezni	7,07	6,06	10,22	14,18
Mások probl., bajain lehet segíteni	5,05	7,07	13,63	11,95
Hasznos a társ.-nak	27,27	21,21	15,55	9,78
Felelősséget követel a munkában	9,09	7,07	6,81	4,34
Önállóságot, függetl. biztosít	3,03	3,03	2,27	3,26
Külf. utazásra ad mó- dot	1,01	-	1,11	3,26
Társ. megbecsült és tekintélyes pálya	3,03	5,05	4,54	3,26
Gondtalan jólétet bizt.	4,04	2,02	-	2,17
* Tiszták és egészségesek a körülmények	3,03	3,03	-	2,17
Sok szabad időt bizt.	-	2,02	-	1,08
Másokat lehet irányi- tani, vezetni	-	1,01	1,11	1,08
Nem követel nagy fizi- kai erőfeszítést	-	2,02	-	-
Anyagi bizt. nyujt	2,02	6,06	2,27	-
Nagyvonaluság érvénye- sül benne	-	-	-	-
Aprólékos munkát ig.	1,01	3,03	1,11	-
Egyéb	8,10	3,04	0,48	-
	100,-	100,-	100,-	100,-

Adatainkat mindenek előtt a 20.sz. táblázat adataival hason-
litottuk össze. Akkor is, jelenleg is a IV. osztály szerinti
értékelések rangsorában egy ötös motívum csoport kapta a sza-
vazatok döntő többségét /70, illetve 78 %-át/. A rangsor mó-

dosult, de nem tulajdonítunk neki különösebb jelentőséget. A múlt évben is öt motívum nem kapott értékelést és jelenleg is, de ezek közül csupán a "nagyvonaluság érvényesül benne" és az "egyéb" a közös.

A "külföldi utazásra ad módot" jelenleg a 8., a "gondtalan jólétet biztosít" a 10., "sok szabad időt biztosít" a 12. helyen van.

A jelenleg szavazatot nem kapott "nem követel nagy erőfeszítést" a múlt évben a 11., "anyagi biztonságot nyújt" a 10., "aprólékos munkát igényel" a 12. helyen szerepelt.

A motívumok változásának tendenciáját a "felelősséget követel" motívum 2. helyről a 6. helyre szorulásának kivételével a jelenlegi első öt helyet elfoglalók mindegyike előbbre került.

Elemzésünket az egyes évfolyamok értékelésének összehasonlításával folytattuk, külön figyelmet fordítva az életkori sajátosságokra.

A 25.sz. táblázat az 1978/79. évben és az 1979/80. évben I. osztályosok értékelését mutatja.

25.sz. táblázat

Az életpálya elé- résének indítékai	1. hely		2. hely		3. hely	
	Jelen- legi	Mult évi	Jelen- legi	Mult évi	Jelen- legi	Mult évi
Hasznos a társ.-nak	26,53	26,53	11,22	18,36	14,30	7,14
Változ.munkát bizt.	18,36	12,24	13,26	15,32	10,20	14,30
Felelősséget követel a munkában	9,18	8,16	10,20	14,30	10,20	12,24
Egyéb	8,19	1,04	1,06	-	-	-
Sok emberrel lehet érintkezni	7,14	5,10	11,22	5,10	7,14	8,16
Lehetőséget ad kez- deményezésre, felf.-re	7,14	6,12	4,08	8,16	9,18	7,14
Mások problémáin le- het segíteni	5,10	16,32	9,18	13,26	11,24	11,24
Gondtalan jólétet bizt.	4,08	-	1,02	1,02	4,08	3,06
Anyagi bizt. jelent	3,06	5,10	4,08	6,12	6,12	9,18
Társ. megbecsült és tekintélyes pálya	3,06	10,21	6,12	6,12	12,24	2,04
Tiszták és egészs. a körülmények	3,06	5,10	11,22	5,10	3,06	8,16
Önállóságot és függet- lenséget biztosít	3,06	1,02	8,16	1,02	-	3,06
Külf. ut. ad módot	1,02	1,02	1,02	-	3,06	5,10
Aprólékos munkát ig.	1,02	-	3,06	2,04	1,02	2,04
Nem köv. nagy fizikai erőfeszítést	-	1,02	2,04	2,04	3,06	4,08
Nagyv. érvény. benne	-	-	-	-	-	-
* Sok szabad időt bizt.	-	1,02	1,02	1,02	3,06	2,04
Másokat lehet irányi- tani, vezetni	-	-	2,04	1,02	2,04	1,02
	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

Mind a két évfolyamon 98 tanuló válaszolt erre a kérdésre. Az első pozícióban a rangsor 1. helyén mindkét osztály a "hasznos a társadalomnak" motivumot díjazta.

Míg az 1978/79. évben az I. osztályosoknál második helyen a "mások problémáin lehet segíteni" állt, addig az 1979/80. évben az I. osztályoknál a "változatos munka" foglalta el ezt a helyet.

A "társadalmilag megbecsült pálya"-t az előző évi elsősök még 10,21 %-ban díjazták, a jelenlegiek már csak 3,06 %-ban.

Végül e kérdéskör kapcsán egyenként is megvizsgáltuk az értékelések változását a II. évfolyam tanulóinál. Megnéztük, hogy a múlt évben a különböző pozíciókban lévő válaszok ebben az évben a múlt évi pozíciókhoz képest maradtak, előbbre, vagy hátrább kerültek.

26.sz. táblázat

Tanulói véleménynyilvánítás szilárdsága	A	B	C	Ö.
1. helyét megtartotta	10	7	8	25
2. helyre került	6	5	3	14
3. helyre került	2	3	2	7
4. és még hátrább került	15	20	14	49
Összesen:	33	35	27	95
2. helyét megtartotta	7	11	6	24
1. helyre került	3	10	5	18
3. helyre került	2	2	6	10
4. és még hátrább került	21	12	10	43
Összesen:	33	35	27	95
3. helyét megtartotta	4	7	2	13
1. helyre került	4	5	3	12
2. helyre került	4	4	3	11
4. és még hátrább került	21	19	19	59
Összesen:	33	35	27	95

Az adatokból jól látható, hogy a múlt évben 95 első helyen jelölt motivumból csak 25 tartotta meg helyezését, 14 a második helyre, 7 a harmadik helyre, 44 motivum pedig még ennél is hátrább került az újra rangsoroláskor.

Hasonlóan olvashatók le a múlt évben 2., 3. helyen jelölt motívumok változásai is.

Ezek az adatok jóval nagyobb változást /belső mozgást/ jeleznek, mint ami az egyes osztályok vagy összességében az intézet adatainak elemzéséből látszik.

Ezzel csak arra szeretnénk utalni, hogy a nagy populációban végzett felmérések adatai elfedik a konkrét értékelések változását. Pl.: adott 2 tanuló közül az egyik a "gondtalan jólétet biztosít" motívumot első helyen, a "hasznos a társadalomnak" motívumot az 5. helyen jelöli; a másik ugyanezeket fordítva értékeli.

Az osztály vagy iskola összesítésben ezek mint megváltozott értékelések nem szerepelnek, kiegyenlítik egymást.

Összefoglalva az életpályákat vonzóvá tevő véleményeket: a megismételt felmérés adatai jelzik mindazokat a tendenciákat, amelyeket korábban már tapasztaltunk.

Érzékeltük az életkori sajátosságokból adódó értékelésváltozásokat. Minden vonatkozásban pozitívan értékeljük, hogy a jelenlegi IV. osztályos tanulóknak már a kezdeményezésre, alkotásra, felfedezésre való lehetőség a vonzó motívum.

Az általános iskola és szülők által megtanított "mit illik válaszolni" az önállósodás következtében fokozatosan háttérbe szorul. Az ifjú korban jelentkező "világmegváltás" szándéka viszont a 17-18 éveseknél ugrásszerűen előtérbe helyezi a kezdeményezési, alkotási vágyat. Adataink ezt egyértelműen bizonyítják.

Ugyancsak az életkori sajátosságokkal magyarázzuk a "sok emberrel lehet érintkezni" motívum szavazatainak növekedését a III. és IV. évfolyamokon.

Változatlanul ellentmondásosnak tartjuk, hogy noha a tanulók döntő többsége értelmiségi pályára készül, irányítói, vezetői ambícióit nem jelzi. Arra következtetünk, hogy sem az ifjúsági szervezetben, sem az iskola egyéb más feladatainak ellátása során nincsenek pozitív élményeik.

Elemzésünket az 1978/79. évben és az 1979/80. évben első osztályosok értékelésének összehasonlításával folytatjuk. A "változatos munkát biztosít" motívum vonzó hatását tulzottnak, de a tanulók és szüleik ambícióiból, életkori sajátosságokból adódóan érthetőnek tartjuk.

Összességében a kérdésre adott válaszok különböző szempontból történő feldolgozása során kapott adatainkat bizonyos homogenitás jellemzi.

Ennek valószínűleg az a magyarázata, hogy ilyen kisvárosban, mint Kiskunfélegyháza, elmosódóban vannak a különbségek azon családok életmódjában, életkörülményeiben, értékrendszerében, akik gyermekeiket gimnáziumba iratják. Ezzel nem kívántuk azt állítani, hogy a különbségek elmosódása minden vonatkozásban fennáll.

Ugyancsak az életpályával kapcsolatos véleményeket kutattuk más oldalról, amikor a tanulók által legfontosabbnak tartott dolgok mutatóit összegeztük.

A teljes populáció /377 fő/ mindkét felmérés során adott értékelését mutatja következő táblázatunk:

27.sz. táblázat

Az életpályán elérhető legfontosabb dolog mutatói	1. pozíció		2. pozíció		3. pozíció	
	78/79.	79/80.	78/79.	79/80.	78/79.	79/80.
Munkában talált öröm	48,84	49,33	23,07	21,75	13,26	7,42
Hozzájár. a szoc. társ. fejlődéséhez	16,71	12,47	12,24	10,88	12,73	13,52
A munkatársak megbecsülése	14,08	12,20	30,50	23,34	20,42	22,28
Maradandó alkotások	5,30	7,69	8,23	9,81	6,89	10,35
Nemzetk. elismerés	5,30	6,89	1,32	3,46	3,18	2,66
Mindennapos feladatok teljesítése	1,32	3,46	4,51	7,16	6,10	11,95
Változatos élmények	2,38	3,19	10,07	8,22	13,26	12,99
Anyagi biztonság	3,44	2,39	5,84	7,16	19,93	11,41
Egyéb	0,79	1,07	0,26	0,79	0,53	0,26
Társadalmi hírnév	0,26	0,79	2,38	3,98	0,79	4,24
Mások irányítása, vezetése	1,32	0,26	0,26	2,12	0,53	0,53
Magas jövedelem	0,26	0,26	1,32	1,33	2,38	2,39
377 fő =	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

Az adatok jól jelzik, hogy a tanulók milyen nagy jelentőséget tulajdonítanak a munkában talált örömnak. Még a második és a harmadik pozícióban is rangos helyet kap ez a motívum. A "munkatársak megbecsülése" főleg a második és a harmadik pozícióban elért magas százalék miatt jelentős.

Különösen figyelemre méltónak tartjuk a "hozzájárulás a szocialista társadalom fejlődéséhez" motívum 16,71 %-os értékelését. Tendenciájával elégedettek lehetünk, mivel tükrözik a munka humanizálásának igényét, a társadalmi, közösségi érdekek figyelembe vételét.

Az 1., 2. és 3. pozíciók együttes vizsgálata alapján látható, hogy a rangsorok középső részében előforduló motívumok

megfelelő egyensúlyt mutatnak. A különböző pozíciókban elért értékek jól kiegészítik egymást.

A rangsor végén találjuk azokat az elemeket, amelyek az egyéni törekvésekre utalnak.

Mindkét vizsgálatban résztvevő tanulóink adataiban csupán annyi változás van a 27.sz. táblázathoz képest, hogy a 2. és 3., valamint a 6. és 7. helyen lévő motívumok felcserélődtek.

A jelenlegi IV. osztályosok értékelésének változását e kérdés kapcsán is vizsgáltuk /20.sz. melléklet/.

A "munkában talált öröm" ez esetben is első helyre került mindkét felmérés során. A 2.-től az 5. helyig lévő motívumok változtatták helyüket. Előbbre került a "maradandó alkotások", hátrább a "hozzájárulás a szocialista társadalom fejlődéséhez".

Ebből egyedül nem vonunk le olyan következtetést, hogy a IV. osztályos gimnazistákat a szocialista társadalom fejlődéséhez való hozzájárulás kevésbé motiválja, mint harmadikos korukban, hiszen olyan motívumokat díjaztak, amelyek nagyon is szükségesek a szocialista társadalom építéséhez. Más motívumok értékeléséből származó jelzésekkel együtt azonban ez is fontos információ.

A II. osztályosok véleménye az egész felmérés során külön is érdekelt bennünket, mivel az elkövetkező években a gimnáziumok mindenkori II. osztályaiban kell döntenie a fakultációs irányokról.

Értékelésüket szükségesnek tartottuk táblázatként is bemutatni:

28.sz. táblázat

Az életpályán elérhető dolog mutatói	1. hely		2. hely		3. hely	
	II.o.	I. o.	II.o.	I. o.	II.o.	I. o.
	%		%		%	
Munkában talált öröm	44,25	31,63	15,84	27,41	7,41	21,10
Hozzáj. a szoc. társ. fejlődéséhez	13,68	27,36	13,68	15,78	7,36	13,68
Nemzetk. elismerés	12,63	7,36	5,26	4,21	2,10	8,42
Munkatársak megb.	9,47	14,73	23,15	24,21	18,94	17,89
Maradandó alkotások	4,21	7,36	10,52	6,31	8,42	5,26
Változatos élmények	4,21	-	7,36	11,57	12,63	10,52
Anyagi biztonság	3,15	6,31	9,47	3,15	13,68	10,52
Mindennapos feladatok teljesítése	3,15	1,05	7,36	4,21	14,73	7,36
Társadalmi hírnév	2,10	-	4,21	1,05	9,47	2,10
Magas jövedelem	1,05	1,05	1,05	1,05	4,21	3,15
Egyéb	1,05	2,10	-	1,05	1,05	-
Mások irányítása, vezetése	1,05	1,05	2,10	-	-	-
95 fő =	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

A "munkában talált öröm" mindkét felmérés során első helyen szerepel, de a második évben már jelentősen nő számszerűen, illetve %-os értékekben is.

A szocialista társadalom fejlődéséhez való hozzájárulást jelezők száma felére csökken. Majdnem ilyen mérvű a csökkenés a munkatársak megbecsülését jelzők számánál. Emelkedett viszont a nemzetközi elismerést igénylők száma.

Az évfolyamonkénti rétegződés mentén mutatkozó differenciálódást szemlélteti a következő táblázatunk:

30.sz. táblázat

Az életpályán elérhető dolog mutatói	I.	II.	III.	IV.
Munkában talált öröm	1	1	1	1
Munkatársak megbecsülése	3	3	2	2
Hozzájárulás a szocialista társadalom fejlődéséhez	2	2	3	3
Változatos élmények	12	7	9	4
Nemzetközi elismerés	5	4	6	5
Maradandó alkotás	4	5	4	6
Anyagi biztonság	6	8	5	7
Mások irányítása, vezetése	8	6	7	8
Társadalmi hírnév	11	10	8	9
Mindennapos feladatok tel- jesítése	9	9	10	10
Magas jövedelem	10	11	11	11
Egyéb	7	12	12	12

A "munkában talált öröm" évfolyamoktól független, tartja első helyezését. Érdekesnek tűnt a 2., illetve a 3. motívum ellenkező irányu mozgása az alsóbb és felsőbb osztályok szerint.

A "változatos élmények" motivuma majdnem töretlenül halad előre az évek folyamán.

A "maradandó alkotás" viszont visszacsuszott a 4. helyről a hatodikra.

A tanulók válaszaiból arra következtetünk, hogy több tanuló érdeklődik az értelmiségi pályák iránt, mint amennyinek reális lehetősége van annak konfliktusmentes megvalósítására. Ambícióik ilyen szempontból nem reálisak, módosításra szorulnak.

A tanulók igényszintje magas, követelményeket állítanak magukkal szemben, ugyanakkor úgy kívánják leendő

feladataikat ellátni, hogy örömet találjanak munkájukban, hivatásként kívánják azt végezni. A cél elérése érdekében csak olyan eszközöket kívánnak igénybe venni, mely nem veszélyezteteti a munkatársak megbecsülését, s szolgálják a szocialista társadalom fejlesztését.

Mindezek alapján arra következtetünk, hogy tanulóink szociális érettsége megfelel életkoruknak.

Munkaerkölcsök és személyiségük helyes irányban történő fejlődésére - az iskolai oktató-nevelő munka ismeretében és válaszaik alapján - garanciát látunk.

Értékelésünk azt mutatja, hogy az anyagiak nem játszanak jelentős szerepet ambícióik megvalósításában, melynek soraiban a "társadalmi hírnév", a "nemzetközi elismerés" kisebb, a "változatos élmény" nagyobb százalékban szerepel.

E kérdés pályakivánságok szerinti vizsgálata során szerzett tapasztalataink teljesen azonosak Zakar András által közöltekkel.

"A szakmunkásnak készülöket erőteljesebben jellemzi a munkatársak részéről remélt /és igényelt/ megbecsülés, viszont a szocialista fejlődés elősegítésének szándéka a szellemi értelmiségi pályára készülők esetében sokkal gyakoribb." /Zakar, 1979./

Megállapíthatjuk, hogy a tanulói elképzelések tükrözik korosztályuk gondolkodását. Az egyes motívumokra adott értékelések jelzik a pályakivánságokat /50 %/, a hivatástudatot /13 %/, a társadalmi hasznosságot /10 %/,

az ambiciót, érvényesülést /25 %/, az anyagiak jelentőségét /2 %/.

A fenti százaléértékek merevitik⁺ az értékelést. Arányokat viszont érzékeltetnek.

Az életpálya elérésére vonatkozó emberi törekvések bepillantást engednek a személyiség mélyebb szféráiba. Mutatják érdeklődését, az igényszintjét, a cél elérése érdekében igénybe veendő módokat, eszközöket.

Mindezekből következtethetünk szociális érettségére, erkölcsi tudatára és arra is, hogy az illető milyen arányban fogja majd fejleszteni személyiségét.

Felmérésünk végén a személyes boldogság pályaválasztási mutatóiról adott tanulói véleményeket összegeztük. A számszerű adatokat a 31.sz. táblázat szemlélteti.

31.sz. táblázat

A személyes boldogság pályaválasztási mutatói	1. pozíció 78/79. 79/80.		2. pozíció 78/79. 79/80.		3. pozíció 78/79. 79/80.	
Boldog családi élet	58,82	60,21	16,57	20,95	12,99	7,42
Érdekes munka	12,47	11,94	18,47	19,62	17,27	16,97
Elism., megbecsülés	9,28	11,94	19,89	22,01	16,71	19,09
Felelősségteljes feladatok	9,02	7,96	16,71	9,02	9,28	14,05
Kedv.munkakörülm.	4,50	3,18	14,58	16,78	18,83	22,81
Társadalmi, politikai tevékenység	3,22	1,86	5,57	3,41	7,95	5,09
Jó anyagi körülm.	1,37	1,59	6,63	6,89	12,99	9,28
Egyéb	0,79	0,79	0,79	0,26	-	0,79
Szórakozás	0,53	0,53	0,79	1,06	3,98	4,50
377 fő =	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-

+ Vannak motivumok, amelyek több szempontból is számba jöhetnek.

A "boldog családi élet" egymaga több szavazatot kapott, mint az összes többi motívum együttvéve, az első pozícióban mind a két felmérés során.

Ezt követően egy 3-as motívum csoport ér még el 10 % körüli értékeléseket. A sorrend mindkét felmérés során teljesen azonos. A % értékek eltérése nem számottevő.

A 2., 3. pozícióban is az egyes motívumok megközelítően azonos % érték szerinti értékelést kaptak.

Csupán a 2. pozícióban a "felelősségteljes feladatok" közel 7 %-os csökkenése érdemel említést. Ugyanez a motívum a 3. pozícióban viszont közel 5 %-kal nőtt.

Adataink vizsgálatát elvégeztük azokra vonatkozóan is, akik mindkét felmérésben résztvettek /273 fő/. /21.sz. melléklet/

Az 1979/80-as adatunk alapján az 1. pozícióban felállított sorrend nem tér el a teljes populációban kialakult sorrendtől.

Az 1978/79. évi adatokhoz viszonyítva módosulást jelent a 3., 4., 5., 6., 8., 9. motívumok helycseréje. Százalékérték különbsége egyetlen esetben sem jelentős.

Az 1978/79. évi felmérésünk mindhárom pozíciójának összesített adataival elvégeztük az összehasonlítást nemek szerinti bontásban is:

32.sz. táblázat

Személyes boldogság pályaválasztási mutatói	FIUK, %	LEÁNYOK, %
Boldog családi élet	19,80	21,96
Érdekes munka	16,34	13,81
Elismerés, megbecsülés	14,03	15,22
Jó anyagi körülmények	12,74	10,40
Kedvező munkakörülmények	12,30	11,94
Szórakozás	10,38	9,63
Felelősségteljes feladatok	8,46	9,44
Társadalmi, politikai tevékenység	5,76	7,41
Egyéb	0,19	0,19
377 fő	= 100,-	100,-

A leányok az elismerést, megbecsülést az "érdekes munka" elé helyezik, ugyanígy a kedvező munkakörülményeket a "jó anyagi körülmények" elé.

Az évfolyamonkénti vizsgálat eredményeit a IV. osztályhoz viszonyítva mutatjuk be, ugyancsak 1978/79. évi felmérési adatok.

33.sz. táblázat

Személyes boldogság pályaválasztási mutatói	I.	II.	III.	IV.
Boldog családi élet	18,91	22,40	19,74	22,11
Elismerés, megbecsülés	14,86	14,9	13,70	16,33
Érdekes munka	15,40	16,57	13,46	13,81
Kedvező munkakörülmények	11,84	10,49	13,22	12,81
Jó anyagi körülmények	10,54	10,49	11,53	12,06
Szórakozás	8,46	8,04	10,09	10,55
Felelősségteljes feladatok	11,35	9,11	9,13	7,81
Társ., politikai tevékenység	8,37	7,73	9,13	4,27
Egyéb	0,27	0,27	-	0,25
	100,-	100,-	100,-	100,-

Szembetűnő, hogy az osztályok között egyes motivumok sorrendjében alig van módosulás. Csupán a "felelősségteljes feladatok"-nak az I. osztályhoz képest fokozatos visszacsúszása következett be.

Első látásra a "társadalmi, politikai tevékenység" háttérbe szorulása okozhat feltűnést. Ha azonban átgondoljuk, hogy a társadalmi, politikai tevékenységet a dolgozók többsége nem hivatásszerűen végzi, hanem munkaköréből adódó feladatok mellett, s ez a tanulók tudatában is így él, akkor érthetővé válik a motivum ilyen helyezése.

Minden embernek módjában áll különböző értékorientációk között választani, egyeseket előnyben részesíteni, másokat elhanyagolni.

Tanulóink éltek a lehetőséggel, hogy a hozzájuk legközelebb állókat díjazzák, azokat, amelyek érdeklődésük, képességeik, életkori sajátosságaiknak, személyi tulajdonságaiknak leginkább megfelelnek.

Megállapíthatjuk, hogy e kérdésben is olyan motivumokat preferáltak a tanulók, amelyek nem hogy nem voltak elmentétesek társadalmunk alapvető értékrendjével, hanem társadalmilag is elfogadottak.

A szintentartáshoz és pozitív irányú fejlesztéshez azonban nélkülözhetetlen az iskolai, társadalmi, közösségi élet kereteinek tágitása olyan irányba, hogy a fiataloknak lehetőségük adódjék szociális, kezdeményező, szervező és vezető tapasztalatok megszerzésére.

III. ÉRTÉKORIENTÁCIÓS TÍPUSOK PSZICHOLÓGIAI JELLEMZŐI

A pályaválasztási döntések megalapozása érdekében Bács-Kiskun megyében is jelentős erőfeszítések történnek a Pályaválasztási Tanácsadó Intézet és az egyes iskolák nevelőtestületei részéről. Az elért jelentős eredmények mellett azonban még mindig számottevő azon tanulók száma, akik minimális ismerettel rendelkeznek e fontos döntéshez. Több tanuló olyan értékekre alapozva választ pályát, amelyek átorientálása szükséges.

Az eredmények és hiányosságok ismerete egyaránt növelte érdeklődésünket az iránt, hogy kik és milyenek azok a fiatalok, akik

- úgy élik át a pályaválasztásra történő felkészülésüket, hogy nekik nem segít senki,
- még nem döntöttek,
- az összeköttetést jelölték meg a pályaválasztás fő feltételeként,
- a jó anyagi körülményeket tartják legfontosabbnak, amit az ember az életpályán elérhet,
- az életpályán elérhető legfontosabb dolognak a szocialista társadalom fejlesztését tekintik,
- kimutathatóan személyek /kortársak, szülők, pedagógusok/ hatására választottak pályát.

Vizsgáltuk származás szerinti összetételüket, megnéztük a szülők iskolai végzettségét, a tanulók tanulmányi eredményét.

A csoportra jellemző specifikumokat nem kaptunk, így tovább folytattuk ok-nyomozásunkat. Csoportos, illetve egyéni beszélgetés formájában 72 tanuló véleményét hallgattuk meg. Közülük kiválasztottunk 5 olyan személyt, akikkel személyes interjút készítettünk, az általuk elmondottakat és a pszichológiai vizsgálat eredményét esettanulmányként leírtuk.

A beszélgetések és a kérdőíveken adott válaszok további tanulmányozása alapján úgy találtuk, hogy a fenti csoportosítás szerint megfogalmazhatók bizonyos típus⁺-jellemzők. Felmérésünk valamennyi értékorientációs motivumát /47/, illetve az ezekre adott válaszokat csoportosítottuk és besoroltuk a belőlük képzett típusba. Ezek a következők:

- 1./ Mindennapos feladatokat felelősséggel megoldók
- 2./ Alkotás, kezdeményezés lehetőségét igénylők
- 3./ Mások problémáit segíteni kívánók
- 4./ Szocializmus építését fő feladatnak tekintők

+ Ezeket tekintjük a bevezetőben leírt értékorientációs típusoknak.

- 5./ Emberi kapcsolatokat értéknek tekintők
/kortársak, szülők, pedagógusok véleménye közvetlenül kimutatható pályaválasztási döntésükben/
- B. 6./ Másokat irányítani kívánók
- 7./ Elismerést, megbecsülést !
! igény-
8./ Változatos munkát és élményeket ! lők
!
9./ Jó anyagiakat !
- 10./ Összeköttetésre alapozók
- C. 11./ Magukra maradottak
- 12./ Határozatlanok

Ezen típusokat tovább csöportositottuk:

- A./ Stabilizálást igénylő típusok /1-4-ig/
- B./ Differenciált foglalkozást igénylő típusok /5-9-ig/
- C./ További orientálást igénylő típusok
/10-12-ig/

Megkíséreltük összefoglalni az egyes típusokat jellemző megnyilvánulásokat és a típus létét előidéző okokat.

Tipus megneve- zése	A típust jellemző megnyilvánulások	A típus létét elő- idéző okok
1./ Minden- napos felada- tokat felelős- séggel megol- dók	Magasfoku erkölcsiség Reális önismeret. Társadalmi hasznosság tudata. Közösségi emberre jellem- ző magatartás, munkaszeretet, magabiztosság, kiegyensúlyozottság. Tájékozottság a lehetősé- gekről. Feladat-ellátáshoz szüksé- ges ismeretek birtoklása.	A gyermek személyisé- gét komplexen fej- lesztő családi és mikrokörnyezeti háttér. Helyesen irányított pályaorientációs tevékenység. Erőfeszítést igénylő iskolai és ifjúsági szervezeti felada- tok. Pályaválasztási érett- ség megléte.
2./ Alkotás kezde- ménye- zés le- hetősé- gét i- génylők	Társadalmi elkötelezett- ség. Reális önbizalom. Alkotói fantázia, előre- látás. Kezdeményező képesség, aktivitás, szorgalom és türelem. Munkaszeretet.	Önmegvalósítás, önér- vényesülés igényé- nek felkeltése. /Kompetencia ⁺ élmé- nye/ Reális pedagógiai ér- tékelés és vissza- jelzés. Tanulók öntevékenysé- gének fokozott je- lenléte a pályake- resésben.

+ Az iskolai szituációt tekintve az én térfoglalását, "tá-
gulási" lehetőségét foglalja magába /Szilágyi Klára,
1979./.

<p>3./</p> <p>Mások problé- máit segite- ni kívá- nók</p>	<p>A különböző szituációk- ba való beleélés ké- pessége.</p> <p>Mély érzelmek, önuralom, bátorság.</p> <p>Emberi dolgok iránti ér- zékenység /beállító- dás/.</p> <p>Vállalkozó kedv, szociá- lis jellegű törekvé- sek.</p> <p>Kontaktus teremtő kész- ség, kiegyensúlyozott- ság.</p>	<p>Olyan élményekkel rendelkezés, ame- lyek alapján kia- lakult a belső meggyőződés mások segítésének társa- dalmi hasznosságá- ról.</p>
<p>4./</p> <p>Szocia- lizmus építését fő fela- datnak tekin- tők</p>	<p>Magasabb eszmék hevitik. Közjóért való tenniaka- rás, a tökéletesebbre való törekvés jellemzi.</p> <p>Politikai meggyőződés. Rendszerelméleten ala- puló látásmód.</p> <p>Társadalmi tulajdonhoz való pozitív viszony.</p> <p>Pozitív érvényesülési stílus. /Elveiért áldozatvál- talásra is képes./</p> <p>Magasfoku ember- és mun- kaszeretetet jellemzi.</p>	<p>Szülői modell vagy példakép életvite- lével, szemléleté- vel való azonosu- lás.</p> <p>A társadalom által elfogadott, s az általa választott pályán talált ér- tékekkel való azo- nosulás.</p> <p>Belső készttetés a közért való tevé- kenykedésre.</p> <p>Kortársaitól való elkülönülés.</p>

<p>5./</p> <p>Személyek direkt orientá- lására válasz- tók</p>	<p>Külső utmutatásnak, ki- vülről adódó lehető- ségeknek rendeli alá magát, a kínálkozó lehetőségekre hagyat- kozva. /Passzív kiváráásra va- ló hajlam./</p> <p>A probléma elbagatelli- zálása.</p> <p>Ismeret és- meggyőződés- hiány.</p> <p>Befolyásolhatóság magas szintje.</p>	<p>Probléma megoldására irányuló aktivitás hiánya.</p> <p>Belső feszültség spontán megnyil- vánulása a tevé- kenységben.</p> <p>Érdeklődéshiány.</p>
<p>6./</p> <p>Másokat irányi- tani kivánók</p>	<p>Nagyfoku feladat-, funk- ció- és szerepvállalá- si készség.</p> <p>Vezetői adottságok meg- léte vagy vágy a meg- szerzésükre.</p> <p>/Célratörés, határo- zottság, megfontolt- ság, türelem, önura- lom, küzdő szellem, hivatástudat./</p>	<p>Magas társas haté- konyságu szemé- lyiség.</p> <p>Vezetői példaképek.</p>

<p>7./</p> <p>Elismerést, megbecsülést igénylők</p>	<p>Én-kifejtési, én-megvalósítási törekvések.</p> <p>Erős vágy a sikerek elérésére, a kudarcok elkerülésére.</p> <p>Saját magával szembeni elégedettség.</p> <p>Belső aktivitás erőssége /erő, gyorsaság/.</p>	<p>Pályamegvalósítási igény kifejezettsége.</p> <p>Az egyik legfontosabb munkafeltétel a tartós sikerélmény igénye;</p> <p>az önmegvalósításra való törekvés a munkában.</p>
<p>8./</p> <p>Változatos munkát és élményeket igénylők</p>	<p>Nagyfoku küzdőszellem és vállalkozó kedv /ambíció/.</p> <p>Erős szórakozási vágy.</p> <p>Merészség, optimizmus, gyors helyzetfelismerő képesség.</p>	<p>Pozitív értelmű "kalandvágy" munkával történő megvalósítása.</p> <p>A szükségétől, a monotóniától való idegenkedés.</p> <p>Az önmegvalósítás sokféleségének igénye.</p>

<p>9./</p> <p>Jó anya- gi kö- rülme- nyeket igény- lők</p>	<p>Pénzzel való gazdálko- dás fogyatékossgá- ban /tulzott költe- kezés, tulzott taka- rékosság, pénzimádat/.</p> <p>Törekvés a magasabb é- letszinvonalra, az anyagiak megszerzé- séért való erőn fe- lülí áldozatvállalás.</p> <p>Magasfoku önbizalom és munkaszeretet, más esetekben ezek hiánya.</p>	<p>Igények és a lehe- tőségek összhang- jának hiánya.</p> <p>Nevelési fogyaté- kosságok. /Nem volt módja a pénzzel való gaz- dálkodás elsajá- títására./</p> <p>Élményhatások /po- zitiv és negativ/</p> <p>Érdeklődési kör ki- alakulatlansága.</p> <p>Kortárs-hatások.</p> <p>Antiszcociális kör- nyezet.</p>
<p>10./</p> <p>Össze- kötte- tésre alapo- zók</p>	<p>Egyéni érdekeknek a kö- zösség érdekei elé he- lyezése.</p> <p>Nagyfoku magabiztosság és tájékozottság a felnőttek világáról.</p> <p>Felfokozott érvényesülé- si vágy, illetve a ku- darc elkerülésére való törekvés.</p> <p>Szavak és tettek elkülö- nülése.</p>	<p>Életmodell helyte- len megválasztá- sa.</p> <p>Átmeneti társada- lomban fellelhető protekciónizmus.</p> <p>Fizikai dolgozók gyermekének in- tézmenyes segi- tésének, mint állami protek- ciónak felfogása.</p>

<p>11./ Magukra maradot- tak</p>	<p>Személyiség fejlő- dés kiegyensúlyo- zatlanságában.</p> <p>Zárkózottság, szem- benállás a szülők- kel, tanárokkal szemben, fölényes- kedés a kortársak- kal - máskor tul- zott kapcsolatke- resés.</p> <p>Elképzeléseikhez és a bizalomra méltá- tott személyhez tulzott ragaszkö- dés, kontaktus te- remtési nehézségek.</p> <p>Önismeret hiánya /a- dottságaik téves megítélése/..</p> <p>Képességeiket megha- ladó igényszint.</p>	<p>Gyermek személyiségét komplexen fejlesztő családi és mikrokör- nyezeti háttér hiá- nya.</p> <p>Erejükhez mért felada- tokkal való megbiza- tások hiánya.</p> <p>Szülők agresszív fel- lépése.</p> <p>Szorgalom, cselekvési készség és ismeret- hiány.</p>
<p>12./ Határo- zatla- nok</p>	<p>Befolyásolhatóság.</p> <p>Belső értékeik kiala- kulatlanok /motivú- mok belső harca jellemezi őket/.</p> <p>Életről alkotott el- képzeléseik irreá- lisak /környezetük pozitív értékelé- sét hiányolják/.</p> <p>Szemléletük tantárgy- centrikus.</p>	<p>Megfelelő keretben al- kalmazott pályavá- lasztási felkészítés hiánya.</p> <p>A személyiség éretlen- sége a pályaválasztá- shoz.</p> <p>Tekintélytisztetlet, gyermeki szeretet és saját belső készte- tések közötti harc.</p> <p>Érdeklődés, illetve ismeret hiány vagy ezek sokrétűsége.</p> <p>Adottságok leszűkülé- se vagy tobzódása.</p> <p>Igényszint és a lehe- tőségek szinkronjá- nak hiánya.</p> <p>Szülői foglalkozás helytelensége.</p>

E kategóriák nem jelentik a tanulók beskatulyázását, ellenkezőleg: a típusjegyek és a tipust képző okok felismerése elősegíti a személyiség fejlesztés komplex megoldását azáltal, hogy pontosan meghatározható, hogy a személyiség mely szektora milyen irányu és mélységű fejlesztést igényel.

Az elemzés során felmerült a tanulók válaszainak őszintesége, s annak befolyásoló szerepe az egyes típusjegyek megfogalmazására. Különösen a szocializmus építését fő feladatnak tekintők válaszainak őszintesége tűnt kérdésesnek.

Az első évfolyam pszichológiai vizsgálata alapján kialakult vélemény is jelzett hasonló aggályokat.

A csoportos és egyéni beszélgetéseken elmondottak viszont egyértelműen azt igazolták, hogy a tanulóink - eltekintve életkorukból adódó apróbb értelmezési eltérésektől - úgy élik át az egyes értékek szerepét, ahogyan azt a kérdőíveken jelezték, vagyis ezen értékeket nemcsak véleménynyilvánítás szintjén vallják magukénak, hanem a pályaválasztás érdekében végzett cselekedeteikkel egyértelműen bizonyítják is.

- * Korábban csak 54 tanuló /14,32 %/ járt közülük előkészítőre, most viszont 138 /36,60 %/.

Szakkönyvet pályaválasztási céllal forgatók száma közel kétszeresére nőtt egy év alatt.

A nem készülőök száma pedig 124-ről /38,89 %/ 21-re /5,57 %/ csökkent.

A fentiek alapján a tanulók véleménynyilvánítását szóban és írásban egyaránt őszintének ítéltük meg, s ez megkönnyítette a típusjelzők gyűjtését.

A beszélgetésekről meg kell állapítanunk, hogy sokat segítettek kitűzött célunk elérésében.

Tisztábban látjuk a tanulókat általában és speciálisan foglalkoztató kérdéseket.

Folyamatában sikerült érzékelni a tanulók pályaválasztási elképzeléseinek kialakulását, változását, az azokban szerepet játszó okokat.

Élményközelbe hozta számunkra felmérésünk adatait.

Hozzájárultak 72 tanuló közvetlen - rajtuk keresztül szinte az egész intézet ifjúságának - pályaválasztási ismeretei növeléséhez. /Szükség esetén a beszélgetéseket pszichológiai vizsgálaton alapuló szaktanácsadás is követte./

Nem állítjuk, hogy valamennyi értékorientációs típust sikerült megfogalmaznunk, azt sem, hogy ezek a típusok tisztán, sterilen jelennek meg, hiszen szinte valamennyi tanuló egyszerre több típusba is besorolható lenne, mivel minden tanulóban megvan mindegyik jellemző tulajdonság bizonyos fokon, sőt az is köztudott, hogy hol az egyik, hol a másik kerül esetenként előtérbe.

"Az ember hol az egyikét, hol a másikat mutatja, s gyakran nem hasonlít önmagához, miközben mindig ugyanaz, és mindig saját maga marad." /Harsányi/

E típusjellemzők a személyiségen - mint pszichikus egységen - belül különböző szektorokhoz tartozhatnak. Az akarati, érzelmi intellektuális tényezők egyaránt szolgálhatnak alapul a tipushoz tartozás létrejöttében ugyanugy, mint a személyiség tulajdonságai: a jellem, képesség, irányulás, temperamentum.

A tipushoz csapódás okai, a tanulók értékorientációinak egyéni fejlődése is nyomon követhető.

Ennek bemutatására teszünk kísérletet 5 tanuló pályaválasztással kapcsolatos problémáinak bemutatásával. A vizsgált személyek közül olyanokat emeltünk ki, akik egy-egy típus reprezentánsai az ellentmondásosnak tűnő vallomásaikkal együtt.

Esetismertetések

1.sz. eset /kódszám: 151/

17 éves, harmadikos gimnazista leány. Konkrét személy /nagynéni/ orientálására választ pályát.

Családi háttér

Apa 47 éves, tsz-dolgozó /kocsikisérő/, egészséges, a tanyai életformát szerető ember, aki 1977-ig 6 hold földön egyénileg gazdálkodik.

Anya 45 éves, cipőgyári segédmunkás, gyakran beteg, többször volt tudószanatóriumban, jelenleg is orvosi kezelés alatt áll.

Családi életük rendezetlen. Az apa a nagyapával kint él a tanyán, csak hétvégén látogatja meg őket, anyagi támogatása minimális. Az anya a tanulóval a városban lakik, egy szoba-konyhás lakásban.

A tanulónak van egy fivére, aki nős, tsz gépkocsivezető, ő az egyetlen, aki jól keres a családban, de saját családi életét éli. Kati érzelmileg szorosan kötődik az anyához. Az általa képviselt értékeket fogadja el. Olyan pályát szeretne - még ha nem is egészen neki való, ha nagyon sokat kell is érte küzdeni - amely anyagi biztonságot nyújt. Az életét úgy szeretné berendezni, hogy leendő családja együtt éljen, szeressék egymást. Ezek hiányát állandóan érzi.

Véleménye szerint szülei nagyon rendes emberek, csak különböző értékek határozzák meg cselekedeteiket.

Az apját a szülői tisztelet, szeretet köti elsősorban a tanyához. Azt szeretné, ha gyermekei is azt az életet folytatnák, nem lelkesedik a leánya gimnáziumi tanulása miatt, mert ha ur lesz, lenézi szüleit.

Az anya számára sem érték Kati tanulása, mivel ő pedig görcsösen ragaszkodik Katival való együttlélthez. Álláspontja: nem fontos az értelmiségi munka, a lényeg, hogy ne kerüljön el a városból. Figyelemmel kíséri ugyan ta-

nulását, de akkor sem biztatja, ha gyengébben tanul. Mély érzelmekkel kötődik leányához, ami egy túl óvó nevelési attitűdben jut kifejezésre.

Iskola, szabad idő, életvitel

Kati tanulmányi eredménye 4,3; humán tárgyakból jeles.

Nyelveket szereti, jól beszél oroszul.

Az anya minden feltételt biztosít a tanuláshoz, napi 3-4 órát tölt tanulással. Tanulmányi versenyeken vesz részt, szakkönyveket olvas, rádió, TV pályaválasztási témájú adásait rendszeresen számon tartja, hallgatja, illetve nézi.

Segít a házi munkában, a szoba rendbentartása az övé, a konyha az anyjáé. Szabad idejében szívesen hallgat zenét. Többször kezdeményezte, hogy anyjával együtt menjenek moziba, színházba, de eddig sikertelenül. Üdülni, kirándulni még nem voltak együtt.

Kati barátnői kapcsolatot tart fönt az apja hugával /tanárnő/, vele szokta életterveit, így pályaválasztási elképzelését megvitatni.

Még egy barátnője van, egy vele egykoru kereskedő tanuló kislány, akivel ritkán találkozik ugyan, de akkor igen jól érzik együtt magukat.

Katit osztálytársai tisztelik, mindenkivel jó viszonyban van, de betegsége miatt kisebbségi érzése van /parókat kell viselnie/, így szorosabb barátságot senkivel nem kötött.

Nagyra értékeli osztálytársai tapintatát, mert soha egyetlen szóval nem tesznek célzást szépséghibájára, őt azonban mégis zavarja. Ettől függetlenül az osztályközösségnek aktív és hasznos tagja.

Pályaválasztási tervei, elképzelései

Külkereskedelmi főiskolára szeretne menni, úgy gondolja, hogy ez egy jól jövedelmező, anyagi biztonságot nyújtó pálya, bár tudja, hogy a másik nagy vágyához, a családi együttlétéhez nem illeszkedik, mégis nagyon vonza.

A beszélgetésen elmondta, hogy amikor gimnáziumba került, az addigi értékrendjét felül kellett vizsgálnia. A tanyai iskolában ő volt a legjobb tanuló, a mindent tudó. A gimnáziumban rádöbbsent, hogy vannak nála jobb felfogóképességgel, gyorsabb észjárással rendelkezők.

Ezek után úgy gondolta, tanár lesz. Amikor már beleélte magát, rádöbbsent, hogy éppen a betegségéből adódóan nem bizik annyira magában, hogy a gyermekekkel meg tudja magát szerettetni. S mi történik, ha egyszer megtudják, hogy nincs haja, s csufolni kezdik.

Következőkben tolmács akart lenni, tetszik is neki ez a foglalkozás, de úgy gondolja, hogy mindig csak mások gondolatait fordítani nem elégitené ki. Így jutott el a külkereskedői pályához, ahol a nyelvtudást és az aktív, hasznos hajtó önálló gondolatokat is hasznosítani tudó lehetőségeket lehet összekapcsolni.

Környezete /nagynénje hatására/ ellenzi pályaválasztását.

A gyógyszerész pályát ajánlják neki azzal az indokkal, hogy az egy nyugodt pálya, az ő alkatának, gyenge fizikumának, érzékeny természetének leginkább megfelel.

E befolyás hatására végülis elfogadta a gyógyszerész pályát, de még néha gondol a gyerekkorának nagy álmára is, amikor a tanyán arról álmodozott, hogy külföldi ösztöndíjasként politikusnak készül.

Nagyon bántja, hogy nagynénje ellenzi a külkereskedelmi főiskolára való jelentkezését, mondván, hogy gyámoltalan, ideges természetű és azon kívül az férfiaknak való pálya. Kéri pszichológiai vizsgálatát.

Pszichológiai vizsgálat eredménye

Átlagon felüli intelligenciájú tanuló /MAWI: IQ 118, VQ 120, PQ 112/.

Érdeklődés /DÉT/: Főképpen a szociális gondozás és nevelés, politika és közgazdaság, adminisztráció és statisztika iránt érdeklődik.

Kevésbé érdekli a biológia, zene, irodalom és nyelv. Közepes szinten érdekli a technika és egzakt természettudomány, matematika, művészet, sport, szórakozás.

Személyiség-vizsgálat /Lüscher, Szondi, Fa-rajz, családrajz/: Nyomasztóan hat rá a családi légkör, főleg az édesanyja kívánságai, úgy érzi, hogy személyiségének kibontakozását gátolják. Kerüli a nyílt konfliktusokat, vitákat, de igényeiről nem tud lemondani, szabadulni szeretne a főggőségtől, nyugtalan és lehangolt, keresi a kivezető utat.

Igényszintje képességeinek megfelelő.

A belső konfliktus akarátát gyengíti és a helyes önértékelés kibontakozását gátolja.

Tanács: Közgazdasági Egyetem megfelelőbb lenne a konfliktus elsimitására, mint a külkereskedelmi főiskola.

2.sz. eset /kódszám 243/

IV. osztályos gimnazista fiú. A jó anyagi körülményt jelöli legfontosabbnak.

Családi háttér

Apa 57 éves, rézműves, szívből problémák miatt nyugdíjas.

Anyja 46 éves, szintén rokkant nyugdíjas.

Elváltan élnek, de házasságuk története a gyermek értékrendszerének kialakulása szempontjából rendkívül érdekes.

Imre anyai nagyapja második házasságként feleségül veszi Imre apjának testvérét, s rábeszéli leányát, hogy menjen feleségül az akkor jó hírben álló művezető sógorához. Munkahelyének párttitkára, a Szovjetunióban gyárszerelési munkák vezetője, a Sztahanovista-jelvény tulajdonosa.

A házasság nem sikerül, komoly vita tárgyává válik, hogy Imrét egyáltalán megszüljje-e az anyja.

A gyermek megszületése után az apa fokozatosan lezüllik, de nem válnak el, mert az anyának nincs hová költözni és nincs munkahelye.

Amikor Imre iskolába megy, bekövetkezik a válás, de még egy évig egy lakásban élnek.

Anya gyermekével költözik el és adminisztrátorként helyezkedik el. Az anyagi gondok állandósulnak, sőt romlik a helyzet, mert az anya egy évre kórházba kerül. Imre ekkor 12 éves, teljesen egyedül él, maga vásárolja az élelmet, a napköziben étkezik. Anyai nagyapja reggelenként felébreszti, de továbbiakban senki nem törődik vele.

Az apa - amikor Imre 14 éves - ismét kezdi látogatni az anyját, de vele nem foglalkozik. Ha olyan évfordulók vagy ünnepek jönnek, amikor a gyermeknek ajándékot szoktak vásárolni, akkor összevesznek és egy ideig nem jön.

Imre tanulását ellenzi /menjen dolgozni, ő már ilyen korában kereső volt/.

Jelenleg is nagyon rossz körülmények között élnek, havi jövedelmük az 1300.-Ft nyugdíj és a 640.-Ft gyermektartás díj.

Lakásuk egy szoba-konyha, komfort nélküli.

Imre anyjához érzelmileg nagyon szorosan kötődik, tudja, hogy az egészsége, az élete ment rá, hogy őt felnevelje és taníttassa. Nagyon bántja, hogy anyja nagy álmát nem tudja valóra váltani. Anyja belebetegedett, hogy nem az orvosira jelentkezik továbbtanulásra.

Iskola, szabad idő, életvitel

Imre tanulmányi eredménye a nehéz körülmények ellenére mindig 4-es fölött volt és van.

Biológiát, történelmet, zenét, festészetet, szobrászatot szereti. Különösen szívesen tanulja a biológiát. Fizikából a második osztály I. félévében - úgy érzi - igazság-

talánul kap 4-est, ez letöri és év végére már maga is elégedett a 4-es osztályzattal. Ez viszont szétzuzza az orvosi pályára készülő ambícióit.

Ekkor érezte először olyan szülő vagy felnőtt barát hiányát, aki perspektívát tudott volna számára felvázolni. Nem tudta kihez forduljon, hallott ugyan ekkor már a Pályaválasztási Tanácsadó Intézetről, de nem jutott eszébe, hogy közvetlen kapcsolatot vegyen fel az intézettel. Résztvett a döntés előtti találkozón, de ott nem tartotta illdomosnak saját kis problémáiról a többiek előtt beszélni.

Fő gondja, hogy az egyetemi szakok párosítása nem találkozik az ő általa szívesen tanult párosításokkal. Nincs olyan hely, ahova a biológia-történelem lenne a felvételi.

Az osztályban elfoglalt helye perifériális. Két-három tanulóval áll baráti kapcsolatban. Barátai jelenleg is a volt általános iskolai osztálytársai. A gimnáziumban véleménye szerint szerény öltözködése miatt lenézik, "csöves"-nek csufolják, mivel nincsenek jó ruhái. "Az osztály szemlélete divatközpontu", kinézik, aki nem tud jól öltözködni.

Pályaválasztási tervei, elképzelései

Anyja sugallatára az általános iskolában végig az volt az elképzelése, hogy orvos lesz. Ezért is iratkozott a gimnáziumba. Élővilágból rendezett általános iskolai versenyeket megnyerte. A biológiában elmélyült, a fizikával viszont nem sikerült olyan szinten megbarátkoznia, hogy esélyei megmaradjanak az orvosi pályára. Azzal nem számolt,

hogy mint fizikai dolgozó gyermeke, és mint fiú, esetleg a 4-es fizikával is eséllyel pályázhat. Ettől kezdve a kapkodás vált pályaválasztási gondolkodására jellemzővé. Akart lenni tengerész. Amiért ezt jónak tartotta: jól fizetik, ingyen láthatja a világot. Amiért lemondott róla: ha távol lesz, mi lesz az egyedülálló anyjával; saját fizikai állóképességét sem tartotta elég stabilnak, s nem beszélve arról, hogy a fizika itt is felvételi tárgy.

Ekkor gondolta, hogy történész lesz, de közben tanultak az eseményeknek a történészek általi meghamisításáról. Így jutott el a régészethez, mint igaz szép tudományhoz. Sok könyvet olvasott ezzel kapcsolatban. Felvételi esélyei azonban itt is minimálisak, a kis felvételi keretszám miatt.

Közben az otthoni anyagi körülmények is egyre rosszabbak, minél előbb pénzt kell keresnie. Így jött számításba a repülőgépszerelő szakma, de megtudta, hogy alkalmassági vizsga van. Neki pedig már egy toronyban is téniszpálya van, így erről is le kellett mondania.

Közben megismerkedett egy mérnökkel, aki az MHSz klubban az elektronikát megszerettette vele. Most ismét jobban tanulja a fizikát is, és úgy döntött, hogy elektronikai műszerésznek jelentkezik a Kecskeméti 623.sz. Ipari Szakmunkásképző Intézethez. A döntése édesanyja betegségét kiújította, utolsó reménye is elveszett, hogy fiából orvos legyen.

Nagy gond számára, hogy döntése mennyire volt helyes, ha csak egy kis biztatást is kapna valahonnan, hogy képessé-

gei megfelelnek az orvosi pálya követelményeinek, részben saját vágyainak teljesülése, részben az anyja lelkivilágának megnyugtatóására kísérletet tenne az orvosi pályára való felvételizésre; akkor is, ha éjszakánként vagonkirakást kell vállalnia.

Pszichológiai vizsgálat eredménye

Igen magas intelligenciájú tanuló /MAWI: IQ 122, VQ 120, PQ 123/.

Érdeklődés /DÉT/: Intenzív érdeklődést semmi iránt nem mutat. Leginkább érdekli a biológia, közepes zinten a szociális gondozás és nevelés, technika és egzakt természettudomány, zene, művészet. Gyenge mértékben érdekli a politika, adminisztráció és közgazdaság, irodalom és nyelv, sport, szórakozás; legkevésbé a matematika.

Személyiség-vizsgálat /Lüscher, Szondi, fa-rajz, családrajz/: Személyiségfejlődése harmonikus. A nehéz körülmények hátráltatják az önkibontakozást, de a helyzet fölé tud emelkedni, erős akaratu, céljához ragaszkodik, az édesanyjához fűződő érzelmi kapcsolat segíti.

Igényszintje megfelelő.

Önértékelése bizonytalan, az iskolai sikertelenségek önbizalmát megingatták.

A pszichológiai vizsgálat és tanácsadás önbizalmát megerősítette.

Tanács: Mivel végülis az orvosi egyetemre jelentkezett, pályaválasztása reális, elhatározását erősítjük.

3.sz. eset /kódszám 228/

18 éves, IV. osztályos gimnazista leány.

A pályaválasztás megvalósításának feltételei között az összeköttetést első feltételként jelöli.

Családi háttér

Apa 40 éves, gépkocsivezető; Kati szerint egészséges, de érzelmileg rendkívül érzékeny, anyja betegsége miatt sokat sir. Időnként nagyon elkeseredik, ami magábazárkózottságában jut kifejezésre.

Édesanyja erősen befolyásolja, gondolkodásában konzervatív. Számára a család mindig nagyon fontos volt, munkáját a családi érdekeknek alárendeli.

Anyja 42 éves, bérelszámoló, rokkant nyugdíjas 1980. januárjától. A gyermekkel ő foglalkozik többet, de munkahelyi feladatait soha nem rendelte alá a családi ügyek intézésének. Szerette a munkatársi kapcsolatokat, s azt, ha munkahelyén elégedettek voltak munkájával.

Agyermeknek érzelmileg anyjukhoz jobban kötődnek, mivel többet van velük. Az ő munkaideje jobban alkalmazkodott a gyermekek otthon töltött idejéhez.

Kati testvérei: Mária 15 éves, I. gimnazista, tanulmányi eredménye 4,7; János 12 éves, 4. általános iskolás, tanulmányi eredménye 3,9.

Háromszoba összkomfortos kertés családi házban élnek, szerény körülmények között. /Az építkezés és az anyja betegsége kimerítette a család tartalékait./

A családi élet harmóniáját zavarja a nagyszülők befolyása és az anya betegsége.

Iskola, szabad idő, életvitel

Katalin tanulmányi eredménye 4,4. Történelem, matematika, biológia, rajz, ének a kedvenc tárgyai. Nyelveket kevésbé kedveli, különösen az általános iskola befejezése óta.

Osztályukban nagyon sokan vannak, akik egymással beszélő viszonyban sincsenek, ő mindenkivel jó viszonyban van; 2 kislánnyal és 1 fiuval négyesben képeznek egy szűkebb baráti csoportot.

Szabad idejében kosárlabdázik és készül az óvónői felvételire. Diszkóba nem jár, nem dohányzik, udvarlója nincs. Az édesanya helyett a házi munkát ő végzi el, takarít, mos, főz a családra.

Pályaválasztási tervei, elképzelései

Élete nagy álma a kerámikus pálya, ez az általános iskolai rajztanárának buzdítására alakult ki.

Jelentkezett a Szegedi Tömörkény István Gimnázium és Szakközépiskola képző és iparművészeti szakára, de felvételt nem nyert. Ez az elutasítás egy életre kialakította benn, hogy az összeköttetés a legfőbb feltétele a pályaválasztási szándék megvalósításának.

Ketten jelentkeztek osztályukból egy fiuval, akinek sem nyelvérzéke, sem rajztehetsége nem volt, de szülei birták csuszópénzzel és összeköttetést tudtak szerezni, így azt felvették, pedig tanulmányi átlaga is az övénél legalább egy egész jeggyel gyengébb volt.

Mindenfajta összeköttetésre allergiás; szereti a pacalt, de mivel az apukája csak protekcióval tud szerezni, így azóta abból sem eszik jót.

Van egy osztálytársa, akinek elbeszélései külön fájdalmat jelentenek számára, amikor meséli, hogy az anyukája a Centrum Áruházban milyen pultalatti dolgokhoz tud jutni. Felháborítónak tartja, hogy egyes üzletekben vannak eladásra kitétt és ki nem tett áruk.

Neki sehová nincs összeköttetése, de nem is élne vele. Szeretné viszont a kerámikusi pályát úgy elérni, hogy közbeeső megoldásként elvégzi az óvónőképzőt, s egy diploma birtokában további erőfeszítéseket téve, ha kell önképzéssel szerzi meg az ilyenirányu ismereteket.

Pályaválasztási terveiről főként keresztanyjával szokott beszélgetni, akivel egyéb családi gondjait is megosztja. Anyukája egyetért az óvónőképző elvégzésével, az apa viszont jobban szeretné, ha érettségi után munkát vállalna, de mostmár belenyugodott, hogy továbbtanul.

Pszichológiai vizsgálat eredménye

Igen magas intelligenciájú tanuló /MAWI: IQ 126, VQ 113, PQ 139; extrém magas/.

Érdeklődés /DÉT/: Leginkább a művészet, politika, biológia és sport érdekli; kevésbé a szociális gondozás és nevelés, zene, technika és egzakt természettudomány, szórakozás; közepes szinten az adminisztráció és közgazdaság, matematika, irodalom és nyelv.

Személyiség-vizsgálat /Lüscher, Szondi, fa-rajz, család-rajz/.

Elképzelései és a család érdekei közötti ellentét traumát okoz. Ugy érzi, a körülmények beszűkítik, szeretet és megértés nélkül mennek el mellette. Ő másokkal szemben megértő és engedékeny, képtelen saját érdekeiért harcolni, kerül a vitákat és feszültségeket, békés uton szeretne érvényesülni.

Igényszintje alacsony, képességeinek nem megfelelő; önértékelése nem reális.

Tanács: Az óvónőképző elvégzésénél többre képes. Az iparművészi vágyak megvalósításához közelebb kerülne, ha rajz-szakot választana tanár, vagy tanítóképző főiskolán.

A tanuló - tanácsunk ellenére - óvónőképzőbe jelentkezett.

4.sz. eset /kódszám 158/

18 éves, III. osztályos gimnazista leány. Pályaválasztására való felkészülését úgy éli át, hogy őt senki nem segíti.

Családi háttér

Apa 43 éves, építőgépész /Balassagyarmat/, egészséges, 5000 Ft havi fizetése van.

Anya 42 éves, üzemi alkalmazott /konyhai dolgozó/.

Rendezett anyagi körülmények között élnek, 2 szoba összkomfortos lakásban.

A szülők között - Györgyi magatartásának megítélése kivételével - egyetértés van. Ha ő nincs otthon, akkor nyugodt a családi légkör. Testvére nincs. Györgyi érzelmileg sokkal inkább az anyához kötődik, az apával kapcsolata minimális. Évek óta minden találkozásuk egy azon témán való vitatkozással kezdődik és veszekedéssé fajul.

Györgyi szerint a problémát az okozza, hogy ő hirtelen vált nagylánnyá, amire apja nem volt felkészülve. Így kezdetben az igen szolid fiukapcsolatairól is minősíthetetlen hangon beszélt, és őt különböző jelzőkkel illette. Ez a gyermeklányból ellenérzést, dacot váltott ki. S később már csak azért is /apa bosszantására/ csinált olyan dolgokat, amit mostmár nem tart helyesnek.

A sok vita, s annak a tudatnak a megszilárdulása, hogy róla az apjának ugysis rossz véleménye van, tanulmányi eredményében is komoly törést okoz.

A család úgy dönt, hogy szülőföldjétől több száz kilométerre kollégiumba rakják azzal a reménnyel, hogy a jó pedagógus nagybácsi pozitív irányu befolyással tud lenni a nevelésére. Az új környezetbe, az új gimnáziumba Györgyi is boldogan jön, mivel itt népművelés fakultáció van, amitől művészi ambícióinak megvalósulásában való közreműködést remél.

Az új környezetben jó kontaktust teremtő készsége révén könnyen beilleszkedik. Jár a művelődési ház színjátzó önképző körébe, amelyről hamar kiderül, hogy nem azt nyújtja, amit ő várt, nagy klubdélutánok, evészet-ivászat, szakszerűtlen felkészülés a fellépésekre.

Ami kikapcsolódást és örömet jelent számára, ez egy fiúval /agronómus/ való szoros érzelmi kapcsolat.

Iskola, szabad idő, életvitel

Tanulmányi eredménye közepes /3,3/. Rákérdeztem a régi iskolájában elért tanulmányi eredményére, válasza nem volt szinkronban a gimnázium igazgatójától kapott információval. Szereti az esztétikát, magyart, alkalmazott grafikát. Nem szereti a matematikát, a többi tárgyakkal "is jól megvan". Az osztályban egy 5 fős csoporthoz tartozik, de úgy érzi a többiek is kedvelik, ő is elfogad mindenkit, mivel "tud kompromisszumokat kötni", akit megkedvel, ahhoz nagyon tud ragaszkodni.

Szabad idővel szinte nem rendelkezik /kollégista/, ha több időre tudja magát függetleníteni a kollégiumtól, akkor édesanyját; ha egy-két órája van csak szabad, akkor barátját keresi fel. Ezt a barátságot nem futó kalandnak, hanem életre szólónak tekinti, jól megértik egymást, a fiú is kedveli a művészetet, s sokat filozófálnak együtt.

Életvitele jelenleg alkalmazkodik a kollégiumi feltételekhez, ha alkalma van, akkor keresi a lazítás lehetőségét.

Sokkal szabadabb életformára vágyik.

Célja: megtalálni az életben azt a munkaterületet, amelyen adhat egy kicsit magából az embereknek. Nagyon vágyik jó, összetartó, boldog családi életre. Nem akar művész férjet magának.

Pályaválasztási tervei, elképzelései

Mindenképpen prózai színész szeretne lenni, úgy érzi, hogy ennek sikerülni kell. Elképzelését az anyja támogatja.

Osztályfőnökével és az iskolában tanító nagybátyjával még erről nem beszélt. Nem ismeri álláspontjukat. Az apja végtelenül ellenzi, főleg a színészek lazább erkölcsi magatartása miatt.

Az általános iskolában indították el ezen az uton. Minden szavalóversenyen indult. Gimnáziumban sem Balassagyarmaton, sem Kiskunfélegyházán ilyenirányú ambícióit nem fedezték fel, nem aktivizálták. Indult a TV által szervezett "Ki mit tud?"-on. Ennek kapcsán járt Budapesten felkészítőre. A gimnázium változtatással ez véget ért. Volt egy önálló előadói estje a kollégiumban. Az erre való felkészüléshez nem kapott segítséget nevelőitől /igy éli át/.

Ha végképp kiderül, hogy elképzelését nem tudja valóra váltani, akkor is olyan pályát választ, ahol emberekkel lehet foglalkozni. Óvónői, népművelői, muzeumi pálya jöhet számításba.

Nagy problémája az apjával való kapcsolat, szeretné ezt feloldani. Ehhez szeretne pszichológiai tanácsot kérni és kapni.

Szeretné növelni önismeretét is, ezért kéri szaktanácsadásban történő részesítését.

Pszichológiai vizsgálat eredménye

Átlagos intelligenciájú tanuló /MAWI: IQ 109, VQ 106, PQ 112/.

Érdeklődés /DÉT/: Elsősorban érdekli a szociális gondozás és nevelés, irodalom és nyelv, kevésbé a biológia, zene, művészet, sport és szórakozás; gyenge mértékben a matematika, politika és közgazdaság.

Személyiség-vizsgálat /Lüscher, Szondi, fa-rajz, családrajz/: Érzelmileg kiegyensúlyozatlan, nyugtalan. Édesapja meg nem értése lehangolja. Az elviselhetetlennek érzett vitákat igyekszik elkerülni. Édesanyjától várja a konfliktus elsimitását, illetve apja befolyását.

Igényszintje képességeinek nem megfelelő /magas/. Önértékelése nem reális.

Tanács: Tanítóképző főiskola népművelési szak.

5.sz. eset /kódszám 103/

17 éves, III. osztályos gimnazista leány.

Nem jelzett pályaválasztási szándékot.

Családi háttér

Apa 52 éves, betanított munkás a Kiskunfélegyházi Vágóhídon; egészséges, havi fizetése 3500-4000.-Ft között van.

Anya 50 éves, háztartásbeli; egészséges, 7 gyermek édesanyja.

3 szobás családi házban, rendezett körülmények között élnek; jószágnevelés és kertművelés egészíti ki a család jólétét.

Kiegyensúlyozott légkörben élnek.

Mindkét szülő számára a gyermekeik boldogsága, érvényesülése a fő érték, mindent ennek rendelnek alá.

Mihály a Debreceni Agrártudományi Egyetem végzős hallgatója, nős. Mária az ELTE-n történelem régész szakos, IV. éves. Antónia Szegeden, az Egészségügyi Főiskolán II. éves. István Kiskunfélegyházán, a Móra Ferenc Gimnázium

I. éves tanulója /tanulmányi eredménye 4,3/. András a Kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Általános Iskola 5. osztályos tanulója /tanulmányi eredménye a IV. osztályban 4,9/.

Erzsébet érzelmileg leginkább édesanyjához kötődik, de apját és testvéreit is egyaránt szereti.

János előfelvételis /katona/ a Budapesti Kertészeti Egyetemen.

Iskola, szabad idő, életvitel

Erzsébet tanulmányi eredménye 4,8. Leginkább a biológiát, földrajzot, testnevelést szereti, kevésbé kedveli az orosz, és a fizikát, bár ezekből is 5-ös.

Szabad idejéből legtöbbet fordít a földrajzzal kapcsolatos ismeretek gyűjtésére; TV híradóban látott események színhelyét minden esetben azonosítja a térképen. Vonzák az ismeretlen tájak, ismeretlen emberek, szívesen élne, kutatna Afrikában, akár Ausztráliában.

A pályaválasztás valóraváltásával kapcsolatos véleménye mindkét felmérés során azonos: 1/ képzettség, 2/ elhelyezkedési lehetőség, 3/ munkatársak segítsége.

Ami számára a pályát vonzóvá teszi, jelenleg: 1/ mások problémáin való segítség, 2/ hasznos a társadalomnak, 3/ felelősséget követel a munkában.

Az előző felmérés során: 1/ hasznos a társadalomnak, 2/ külföldi utazásra ad alkalmat, 3/ felelősséget követel a munkában.

* Saját életében jelenleg a legfontosabbnak 1/ az elismerést, megbecsülést; 2/ boldog családi életet; 3/ felelősségteljes feladatokat tartja.

Az osztályban tanulmányi eredmény szempontjából 3-4. helyet foglalja el. KISz-tag, szervező titkárrá választották, de eddig még feladata nem volt. Véleménye szerint a tagsággal nem lehet mit kezdeni. A KISz munkának náluk nem lehet rangot adni. Ő szívesen végez konkrét társadalmi munkát, építőtáborban szívesen dolgozik. Tagja az ODK-nak /Országjáró Diákok Köre/. Járt a Dunakanyarban, többször a Balatonon, Pécsen, az Északi Középhegységben, Csehszlovákiában és Lengyelországban.

Minden osztálytársával jó viszonyban van, "ellensége" nincs, társai biznak benne, KISz-élet javításáért rajta kívülállók miatt /KISz-ről alkotott előítéletek/ mégsem tud tenni semmit.

Pályaválasztási tervei, elképzelései

Az első tudatos elképzelése az óvónői pálya volt, de közben a tornában elért sikerei alapján foglalkoztatta a lég-tornászi pálya. A TV minden olyan adását megnézte, ahol a Világ Cirkuszainak műsorát sugározták. Rádöbbsent, hogy nincs lehetősége az egyes mutatványok gyakorlására, így újra visszatért az óvónői pályához. Miután tanulmányozta az óvónői pálya követelményeit, felismerte, hogy ahhoz több türelem kell, mint amivel ő rendelkezik. Ekkor ott-hon az állatok etetése, gondozása közben döbbsent rá, hogy ő milyen szívesen végzi ezt a munkát. Jó lenne neki egy

olyan pálya, ami az állatok gondozásával kapcsolatos. De újra és újra foglalkozik és játszadozik azzal a gondolat-
tal is, hogy földrajz iránti érdeklődését hasznosítva, va-
lamilyen kutatói pályát kellene választani. Miután olyan
sok minden akart már lenni, hogy saját maga is sokallja,
eljutott saját önismeretének problémáihoz. Véleménye sze-
rint nem ismeri saját magát. Fogalma sincs, hogy hol fog
kikötni, mely pályánál. Környezetétől gondjainak megoldá-
sához számára elfogadható tanácsot eddig nem kapott. Kéri
szaktanácsadásban való részesítését.

Pszichológiai vizsgálat eredménye

Átlagon felüli intelligenciájú tanuló /MAWI: IQ 117, VQ
111, PQ 122/.

Érdeklődés /DÉT/: Legjobban a biológia érdekli; kevésbé a
sport, szociális gondozás és nevelés; közepes szinten a
politika, matematika, technika és egzakt természettudomány,
zene. Gyenge az érdeklődése a művészet, irodalom és nyelv,
adminisztráció és közgazdaság, valamint a szórakozás iránt.
Személyiség-vizsgálat /Lüscher, Szondi, fa-rajz, család-
rajz/: A családi élet kiegyensúlyozott, a családrajz gyer-
mekközpontuságra utal. Erzsébet elképzelése az életről ir-
reális. Rajongásra, ábrándozásra hajlamos, nagyfoku szen-
zitivitás jellemzi. Igényszintje képességeinek nem megfe-
lelő. Önértékelése nem reális.

Tanács: védőnő, gyógypedagógus tanár, biológia-földrajz
szak, tanítónő.

Az értékorientációs típusokhoz tartozó tanulókkal való foglalkozás feladatai a típus-csoportosításból adódnak. Célunk, hogy a tanulók minél nagyobb százaléka tartozzon a stabilizálást igénylő típusokhoz, s ne legyenek olyan fiatalok, akiket a további orientálást igénylő csoportokhoz kelljen sorolni.

Ennek érdekében bizonyos általános és sajátos feladatok megoldására van szükség a pályára nevelésben.

Általános feladatok

A tanulók teljes személyiségének megismerése.

Törekvés a gyermek személyiségét komplexen fejlesztő családi és mikrokörnyezeti háttér biztosítására.

Helyesen irányított pályaaorientáció.

Reális pedagógiai értékelés és visszajelzés a tanulók részére.

Probléma megoldási aktivitás fokozása a tanulóknál /erejükhez mért feladatokkal, megbízatásokkal kell ellátni őket, gyakoroltatni, készséggé fejleszteni a feladatok megoldását/.

Megfelelő keretben végzett pályaválasztási felkészítés /szakkörök meghonosítása a gimnáziumokban is/.

Sajátos feladatok

Hangsúlyozni kívánjuk, hogy a nevelést egységes folyamatnak tekintjük ugyanugy, mint ahogyan egységes egésznek a személyiséget.

Ezen elv betartása a sajátos feladatok esetében is nélkülözhetetlen. Szem előtt kell tartani azt is, hogy egyaránt kell gazdagítani az egyént a műveltségi javakkal, és pszichikus struktúráinak fejlesztésével.

Ha mindezek megvalósításához felhasználjuk a kisebb és nagyobb közösségek erejét, máris sokat tettünk az értékorientációs típusokkal történő helyes foglalkozás terén.

Stabilizálást elősegítő feladatok:

El kell érni, hogy a tanulóknál tovább erősödjön, interiorizálódjon az a normarendszer, amely biztosítja, hogy a társadalom által elismert értékekkel összhangba tudják hozni saját értékrendszerüket.

A nevelésnek állandóan felszinen kell tartani a további ismeretek megszerzésére, az önmegvalósítás, önérvényesülés, társadalmi elvárások teljesítésére irányuló érdeklődést, mivel az nemcsak kezdete a nevelésnek, hanem eredménye is.

A tanulók státuszának legértékesebb gyakorlására kell figyelmünket irányítani.

E kategóriához sorolt négy típus esetében a fő feladat az általános pedagógiai, pszichológiai elvek érvényesítése a nevelésben.

Orientálást /differentenciált foglalkozást/ szolgáló feladatok:

Tiszteletben tartva a gyermek egyéniségét, az egyéni bánásmód elvének alkalmazásával hozzá kell segíteni a

tanulót az értékek elsajátításához és helyes alkalmazásához. Ha a pedagógus és a tanulók preferenciái teljesen eltérőek, a meggyőzést alkalmazva az értelmi, érzelmi és akarat-képességekre hatva orientáljon a pedagógus.

Az emberi kapcsolatokat értéknek tekintő tanulók helyes orientálásánál külön kell foglalkozni azokkal, akik a helyes értékeket tudatosan - azzal azonosulva - fogadják el, s külön azokkal, akik kényszerítő hatások /agresszív fellépésű szülő vagy kortárs/ szorítására alkudnak meg önmagukkal, és válnak tőlük idegen értékek alapján cselekvőkké.

Az előbbieket meg kell nyugtatni, hogy nem esett csorba személyiségük önállóságán; az utóbbiakat segíteni kell az önállósodásban, az őket befolyásoló okok megszüntetésével /szülővel történő beszélgetés, mikrokörnyezet helyes irányban történő befolyásolása/.

A másokat irányítani kívánók ambícióinak erősítése szükséges. Elő kell segíteni, hogy pozitív élményeket szerezzenek, kisebb-nagyobb vezetői szerepük gyakorlása közben. Hangsúlyozni szeretnénk, hogy óriási nevelési lehetőség rejlik a KISz-funkciók gyakorlásában, amit jelenleg nem, vagy nem helyes elveknek megfelelően alkalmaznak. A vezetői ambíciók növelését az értelmiségi pályákra késztülőknél általában is feladatnak tekintjük, kivételt képeznek az ilyen irányu, minimális adottságokkal rendelkezők.

Elismerést, megbecsülést igénylő tanulók is többfélék. Vannak, akik teljesítményük, magatartásuk, közéleti tevékenységük, helyes önértékelésük alapján jogosan várnak elismerést. Ezen tanulóknál tudatosítani szükséges a szocialista ember jellemzőit.

* Vannak, akik a fentiek hiányában várnak társaikkal azonos elismerést; önkontroll hiányában nem mérlegelik igényük jogtalanságát. Anélkül, hogy személyiségükben sértenénk, rá kell döbbsenünk őket a valóságra, ezzel segítve fogyatékoságaik felszámolását.

A változatos munkát és élményeket igénylők esetében mindenképpen tudatosítani kell, hogy a munkahelyek többsége nem elégíti ki ezt az igényt, mégis el kell végezni a feladatot. Alig van olyan munkakör, amely ne követelne monotónia-tűrést. Éppen ezért a kellő tudatosítás mellett ilyen feladatok gyakorlását tartjuk szükségesnek.

A jó anyagiakat igénylők még típusokon belül is differenciált foglalkozást igényelnek. A magasfoku önbizalommal rendelkezőket olyan feladatok elé kell állítani, amelyeket csak komoly erőfeszítések árán tudnak teljesíteni, amelyek alkalmasak az igazi értékek felismertetésére.

Az önbizalom-hiánnyal küzdők esetében a sikerélmény biztosítása a feladat.

A szemléletbeli problémákkal küzdőknél a meggyőzés, az olyan szituációteremtés a helyes, amely elősegíti a pozitív irányú változást.

Azokkal, akik nem tudnak a pénzzel gazdálkodni, környezetükkel együtt kell foglalkozni.

Az antiszociális környezet hatása alatt állóknál e hatás közömbösítése, majd megszüntetése lehet a feladat. Mindenképpen rá kell döbbsíteni a fiatalokat, hogy a jó anyagiak önmagukban nem biztosítják az emberi boldogságot.

Átorientálást /tovább orientálást/ célzó feladatok:

Nagyon fontos elv, hogy a tanulók megfelelő pozitív tulajdonságaira támaszkodva kezdjük s végezzük a feladatot.

Ezen feladatok megoldásánál fokozott mértékben támaszkodjunk a közösség nevelő hatására; legfontosabb feladat egy megfelelő életmodell elfogadtatása, kialakítása és annak állandó fejlesztése.

El kell érni, hogy a gyermek személyiségét komplexen fejlesztő családi és mikrokörnyezeti hatás segítse e munkát.

Az összeköttetésre alapozók is csoportosíthatók.

Vannak, akik azért nyilatkoznak úgy, hogy az összeköttetés a pályaelérés legfőbb feltétele, mert ezt nagyon elítélik. Gyakran esnek tulzásokba és olyan dolgokat is protekciónak tekintenek, ami a társadalmi hátrány felszámolását szolgálja. Szemléletük megváltoztatása - megfelelő érvek birtokában - nem nehéz feladat. Az összeköttetésre alapozók másik csoportjához azok tartoznak, akik úgy élik, hogy természetes számukra a protekció. A velük való foglalkozás csak társadalmi segítséggel lehet tömegében eredményes.

A tipushoz sorolhatók számának csökkentésére különböző esetek, szituációk megfelelő szintű fórumon történő elemzése, a közösség elitelésének biztosítása, hatásos lehet.

A magukra maradók esetében szinte minden esetben nevelési, személyiségbeli problémákról van szó. A személyiség komplex fejlesztése segíthet, de célszerű nevelési-, pályaválasztási tanácsadóhoz fordulni.

A határozatlanok is több alaptípusra bonthatók. Így a velük való foglalkozás a kiváltó okok szerint módosul. Legfontosabb feladat ezen okok megszüntetése.

Fő feladat itt a pályaválasztási érettség kialakítása, megfelelő hozzáértéssel alkalmazott pedagógiai munkával. Rendkívül lényeges ez esetben is a mikrokörnyezet tanulmányozása, az innen érkező hatások pozitív irányban történő mozgósítása.

Az általunk felsorolt elvek és feladatok megvalósítása esetén gyakorlattá válhat a helyes értékkorientáció. Ehhez kívántunk hozzájárulni a típusjellemzők felsorolásával, s e rövid feladatsor összeállításával.

IV. ÖSSZEGZÉS

Kiinduló hipotézisünk az volt, hogy

"az értékorientációs tényezők összehangolt-ságától függ a pályaválasztási irányok helyes megválasztása."

Felméréseink eredményei általánosságban igazolták e feltevést. A részkérdésekben itt-ott ellentmondásnak tűnő jelenségekkel találkoztunk. Korábbi tapasztalataink és a gimnáziumi nevelők véleményei egyértelműen arra utaltak, hogy a szülők befolyása jelentős még a gimnáziumokban is a továbbtanulási irány, a leendő pálya megválasztásában.

A tanulók írásbeli és szóbeli válaszai szerint szü-leik rájuk bizzák a döntést, nem szólnak bele választá-sukba. Az egész felmérés során ez volt az egyetlen olyan adat, amelyet nem tudtunk ellenérzés nélkül elfogadni. Ugy értékeltük e jelenséget, hogy a fiatalok családjuk belső ügyének tekintik a szülői véleményeket, s ezeket szemérmesen kezelik. A tanulók alapszemélyiségének tük-röződése az egyes kérdésekre adott válaszokban nem szo-rul bizonyításra.

A pedagógus rátermettségének pozitív, illetve annak hiányában a negatív hatását - a kérdésekre adott írásbe-li válaszok is, - de főleg a személyes beszélgetések tük-rözik.

A mikrokörnyezet integráltságának hiányosságait véltük fedezni a KISz-munka negativumainak jelzésében.

Felmérésünk adatai és a beszélgetések tanulságai igazolják, hogy a jó pedagógiai tevékenység /pedagógus rátermettsége/ közelíteni képes a szülői vágyakat a realitáshoz, az osztály és KISz-közösséget aktivizálni tudja, a tanuló alapszemélyiségének megfelelő pálya kiválasztásában, elfogadásában és arra történő felkészítésében.

A fentiekből következően az alábbi feladatokat látjuk:

Fokozott figyelmet kell fordítani a pedagógus pályára történő felvételi vizsgák során a pedagógiai rátermettség megítélésére.

Gyakorló pedagógusainknak további erőfeszítéseket kell tenni a szülők helyes értékorientációjának kialakítására.

A tanulói alapszemélyiség megismerése érdekében növelni kell a pedagógusok pszichológiai, pedagógiai kultúráját.

Felül kell vizsgálni a középiskolákban folyó KISz-tevékenység jelenlegi gyakorlatát, új módszerekkel segíteni a tartalmi munkát.

Az egy iskola, osztály vagy tanár értékorientációs tevékenysége megmértetik, amikor a gyermek pályát választ. A tanuló sikerében vagy kudarcában mindazoknak osztozni kell, akik segítették vagy segíthették volna.

Feltételeztük, hogy a

domináns pályaválasztási indítékok alapján
értékorientációs típusok jellemezhetők.

Feltevésünk igazolást nyert az értékorientációs típusok jellemzőinek megfogalmazása által. Nem volt viszont megnyugtató, hogy nő az összeköttetésre alapozók; s csökkent a szocialista társadalmat építeni kívánó típusokhoz tartozók száma.

Nehéz lett volna típusba sorolni a tömegkommunikáció hatására választókat, de fel kell rájuk figyelni. Érdekes módon az orientálásnak ezt a módját - ellentétben a személyek részéről jövő orientálással - úgy élik át a fiatalok, mint pályaválasztási önállóságuk megőrzését; mintha ők minden befolyástól mentesen döntenének, a szabadság érzetét adja számukra.

Az általunk megfogalmazott típusok között vannak olyanok, ahol a hozzájuk tartozók számának csökkentése szükséges. Megoldást a közösségi nevelés fokozásában látjuk.

A fentiekből az alábbi feladatok adódnak:

- Ki kell alakítani a tanulóban a közösségi érzés egy bizonyos minimumát, s ezt a közösség által, a közösség hatásának érvényesítésével fejleszteni szükséges.

- Minden tanulóban reális élettervet kell kialakítani.

- Minőségi változást kell elérni az értékkorientációs munka végzésében, amely során a valódi értékek, a helyesnek megítélt magatartás a tanulók sajátjává, egyfajta teljesítménnyé válna.

Harmadik hipotézisünk az volt, hogy

"a tudatos, tervszerűen irányított és végzett iskolai értékkorientációs tevékenység rövid idő alatt interiorizálódik a tanulóknál, és pályaválasztási magatartásban jelenik meg."

Ennek felmérése érdekében több mint 2 éven keresztül a Bács-Kiskun megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet tervezte, irányította és értékelte a vizsgálat színhelyén szolgált gimnázium értékkorientációs tevékenységét. Feltevésünk valódiságát a két felmérés adatainak összehasonlítása egyértelművé teszi. Különösen szemléletes a pályára készülést és a pályaválasztás segítségét jelző adatok egymás mellé tétele.

A pozitív tendenciák mellett érzékeltünk azonban néhány gondot is:

- Az 1978/79-es tanévben végzett 106 tanuló közül 23-ról nincs információja a nevelőtestületnek.

- Tulzottan pozitívnak tartjuk az osztályfőnökök véleményét a tanulók pályaválasztásáról.

- A fiatalok egyrésze - véleményünk szerint - túl optimista és nem mérlegeli saját felvételi esélyeit.

- Kevés a vezetői ambíció jelzése, különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy döntő többség értelmiségi pályára készül.

Keresni kell a lehetőségét annak, hogy a tanulóifjúság minél több pályáról szerezzon kipróbált, saját maga által tapasztalt ismereteket. Szükséges ellensúlyozni a tanulásból adódó egyoldalú intellektuális tevékenységet konkrét munkatapasztalatok gyűjtésével, még azoknál a tanulóknál is, akik szellemi pályára készülnek.

Javítsuk az orientálást azáltal is, hogy az egyes pályák követelményeinek bemutatása mellett megtörténjék a pályához vezető, és a pályán várható nehézségek bemutatása is.

Tudatosan kell törekednie a nevelőtestület tagjainak - egyénileg és testületileg is - arra, hogy a családból hozott és a társadalom által elvárt értékek ne csak szavakban, hanem a tanulók tetteiben is közeledjenek. Tudatosan irányítsák nevelő tevékenységüket úgy, hogy a tanulók részéről a pályaválasztásra való felkészülés önszorgalomra épülő munka legyen.

Az osztályfőnökök végezzék el évről-évre a tanulók jellemzését az osztályközösség előtt, hogy ezzel is segítsék őket önismeretük növelésében, hiányosságaik felszámolásában.

Nyilvánvalóvá váljon az a gondolat, hogy a szellemi pályára iránti vágy kevés, a megvalósulásért tenni is kell.

Az is világossá váljék, hogy a nagy energia-ráfordítással elért szellemi pálya nem szolgálja jobban az egyén boldogságát, mint a képességeinek megfelelő fizikai munka.

Fokozottabban foglalkozzunk a szülők tudatformálásával. Ez meglehetősen nagy többletmunkát jelent az osztályfőnököknek, mert az I. osztálytól kezdve csak céltudatosan tervezett, s egymásra épült elméleti előadások tartásával támaszthatják alá az egyéni beszélgetéseken elmondottakat.

A tanulók igen nagy százaléka kíván a végtelenségig küzdeni a továbbtanulási szándékaik megvalósításaért. Ezért a nevelőtestület fontos feladatának látjuk a rugalmassági készség fejlesztését, az elhatározási merevségek oldását anélkül, hogy ez a tanulók személyiségében károsodást jelentene.

Rendkívül komoly feladat hárul a nevelőtestületre annak elérésében, hogy minden tanuló úgy élje át a pályaválasztásra való felkészülést, hogy érezze nevelői és a társadalom segítségét. Ne gondolja egyetlen tanuló sem, hogy őt osztályfőnöke nem szereti, ezért nem javasolja számára a választott pályát.

Meg kell tanítani a tanulókat saját személyiségük formálására, fejlesztésére, az iskola által nyújtott ismeretek és segítség olyan feldolgozására, mellyel személyiségük tovább gazdagodik.

Világossá kell tenni számukra, hogy az életpálya megtalálása, az azon való sikerek elérése a társadalom,

a munkatársak elismerése azon is mulik, hogy mit tesz saját maga azért, hogy megtalálja munkájának értelmét, szépségét.

A felmerülő nehézségeket pedig, mint munkája értékét, rangját növelő tényezőt fogja fel. Ilyen szemlélet kialakítása hozzásegitheti tanulóinkat ahhoz, hogy elégedett és boldog emberek legyenek.

Szükségesnek véljük már az 5. osztálytól kezdve - az életkori sajátosságok figyelembe vételével - a nevelő-oktató munka szerves részévé tenni a tudatos felkészítést az értékek felismertetésére; és az orientáció megindítására; mindezt főleg gyakorlati oldalról megközelítve.

Kutatni és feltárni, terjeszteni azokat a módszereket, amelyek lehetővé teszik az alkotó ismerkedést a fiatal számára a leendő életpályával.

A tanulókat arra kell megtanítani, hogyan tudják alakítani személyiségük motivációs szféráját úgy, hogy az iskola által nyújtott ismereteket jól tudják hasznosítani pályájuk megválasztásakor.

Felmérésünknek is egyik konzekvenciája, hogy a gyermekek az osztársadalmi érdekeket csökkenő mértékben veszik figyelembe pályaválasztásuknál.

Ugy véljük, hogy ez a tendencia hosszabb ideje jelen van az egyéni és társadalmi érdekek asszinkronja miatt, s itt a közeledést és a távolodást sok külső tényező is befo-

lyásolja; felismerése és tudatos irányítása nagyon lényeges feladat.

A fiatalok pályaválasztási és a népgazdaság szakemberszükségletei között óriási ellentmondások feszülnek. Magyarázatot erre a társadalompolitikai-gazdasági szférában találjuk.

Az ifjúság vágyakozását - az emberi életnek értelmét adó humanizált munka iránti vágyat mi keltettük fel és ösztöztük annak keresésére. Más kérdés, hogy gazdasági adottságainkat ma még meghaladják az igények, maximális kielégítésükre nincs lehetőség.

A protekcionizmus és az anyagiasság konkrét kérdésénél sem lehet általánosítani. Mindkettő át, meg átszövi társadalmunkat, azon túl mindkettő közvetlenül, hűbavágóan is érintheti a felmérésünkben szereplő korosztályt. Természetes, hogy élénkebben reagálnak ezekre, bár jelentősen eltérő módon!

A protekcióra vonatkozó adatainknál például jelentősen nőtt azok száma, akik kifejezetten számítanak összekötéseikre; úgy találják, hogy az életcélok megvalósulásának egy társadalmilag elfogadott módjáról van szó, amivel mindenkinek élnie kell, aki olyan szerencsés, hogy egyáltalán rendelkezik vele.

A csoportos beszélgetések alatt - melyek élményközelbe hozták száraz statisztikai adatokat - különösen szembe-tűnő volt, hogy milyen természetességgel beszélnek a gyerekek erről a lehetőségről. Szinte alig voltak etikai ag-gályai.

Ez azért is érdekes, mert ugyanakkor ugyanezek a fiatalok is zömmel a képességet tartják meghatározónak a pályához-jok személyes teljesülésében. Ugy tűnik: a protekcionálást a képességek egyik menedzselési formájának tekintik, gyenge tanulók esetében azonban felháborítónak tartják.

Általában megállapítható, hogy tanulóink túl szépnek látják a pályához vezető utat, alig ismerik a buktatókat, fő elvárásuk a munkával szemben a változatosság /kevés ilyen munka van/.

Önismeretük hiányos, alig veszik a fáradságot, hogy a leendő hivatásukat valóban megismerjék. Felületes információkkal megelégszenek. Mintha tartanának attól, hogy a megálmodott és valamennyi /de nem elég!/ realitással is rendelkező pályáhozaj nem állja ki a próbát.

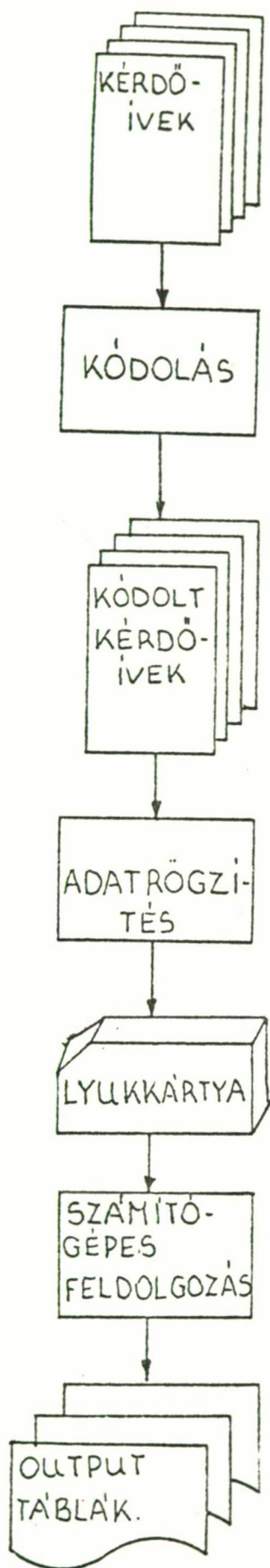
Ugyanakkor rendkívül pozitív elemek is felszínre kerültek felvételünkkor. Hiszen a gyerekek magas értéken jelölték a közösséggel és a társas kapcsolatokkal összefüggő motívumokat.

A munkában talált öröm értékelése kirívóan magas - hasonlóan a munkatársak megbecsülésének igénylése is. Ezek pedig a szocialista életmodell legjelentősebb elemei. Ide tartozik az is, hogy a morálisan oly sokszor elmarasztalt "mai fiatalság" az értékelések több mint 60 %-ában a boldog családi életet díjazta.

Végezetül elmondhatjuk, hogy vizsgálatunk elérte célját; megismertük a tanulók vélekedését, sikerült esetenként a pozitív válaszok mögött is megsejteni azokat a hiányosságokat, amelyek felszámolásával, a pozitívumok kialakításával, a nevelési szituációba való beépítésével befolyásolható az ifjúság értékorientációs indítékainak és értéktudatának fejlesztése.

Tisztában vagyunk azzal, hogy az itt feltárt ellentmondások és megfogalmazott feladatok pusztán pedagógiai eszközökkel nem szüntethetők meg. De a szubjektív óhajok céltudatos és tervszerű befolyásolása révén jelentősen lehet közelíteni egymáshoz az igényeket és lehetőségeket.

Végezetül megköszönjük a tanulók, tanárok pozitív hozzáállását, válaszaik tisztességét, korrektségét, amellyel hozzájárultak a dolgozat hitelességéhez.

Kódolási utasítás

Kérdőív száma: 3 pozíciós folyamatos sorszám előnullázva.

1./ Név alapján: Fiu = 1
 lány = 2

2-3./ Osztály 3 pozíció

1.pozíció: I = 1
 II = 2
 III = 3
 IV = 4

2.pozíció: A = 1
 B = 2
 C = 3

3.pozíció: Nem tagozatos = 0
 Biológiai tag = 1
 Matematikai tag = 2
 Nyelvi tagozat = 3

4./ Iskolai végzettség: 2pozíció. A magasabb végzettséget kell figyelembe venni.

1.pozíció Apa végzettsége

2.pozíció Anyag végzettsége

Mindkettőnél 1-6-ig megfelelő szám.

5./ Testvérek száma 1 pozíció

0-tól 5-ig a testvérek száma

ötnél több testvér esetében is 5-t kell írni.

6./ 4 pozíció az aláhuzott sorszámát kell írni.

. / .

7./ A választott pályát a következő 11 foglalkozás közé kell besorolni.

Közgazdász	= 01
Jogász	= 02
Ip.mérnök	= 03
Mg.mérnök	= 04
Orvos	= 05
Gyógyszerész	= 06
Pedagógus	= 07
Művész-tudos	= 08
Fegyveres testület	= 09
Középkáder	= 10
Szakmunkás	= 11

8./ 1 pozíció nem = 1
 igen = 2

9./ Az 1 pozíció a következők szerint kell besorolni

Előkészítőre jár	= 1
Szakkönyvet olvas	= 2
Rádió TV sajtó	= 3
Előgyakarlat	= 4
Nem készül	= 5

10./2 pozíció: ugyan az a besorolás mint a 7.kérdésnél, ha nincs szülői akarat = 00

11./2 pozíció: ugyan az a besorolás mint a 7.kérdésnél, ha nem tudja = 00

12./1 pozíció a következő szerint kell besorolni

szaktanár	= 1
osztályfőnök	= 2
szülő	= 3
testvér	= 4
rokon	= 5
ismerős	= 6
senki	= 7

13./ 1 pozíció a következő szerint kell besorolni

szüleim = 1
testvérem = 2
rokonom = 3
ismerősöm = 4
senki = 5

14./ 1 pozíció a megfelelő sorszámmal amit aláhúztak
több aláhúzás esetén csak egyet kell figyelembe-
venni.

15./ 1 pozíció a megfelelő sorszámmal amit aláhúztak.
csak egy aláhúzást kell figyelembevenni, azt ame-
lyik a rangsorban első helyen szerepel.
3 x 1 pozíció a rangsorban megfelelő sorszámmal.

16./ 3x2 pozíció a rangsornál a megfelelő sorszámmal.

17./ 11 pozíció ABC sorrendben egymás alá, hogy a kér-
déscsoportból hányadikat jelölték meg.

18./ 12 pozíció az aláhúzott = 1
nem aláhúzott = 0
Rangsornál 3x2 pozíció a megfelelő sorszámmal.

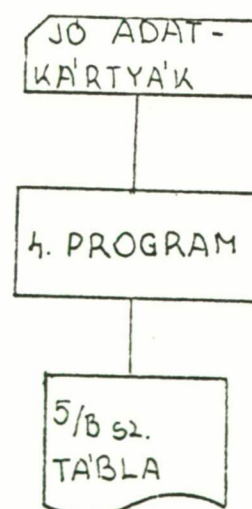
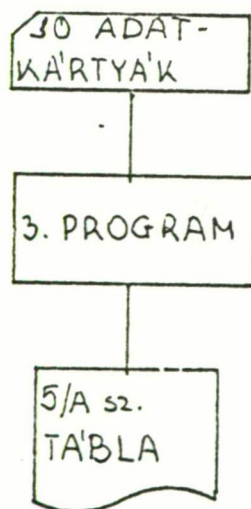
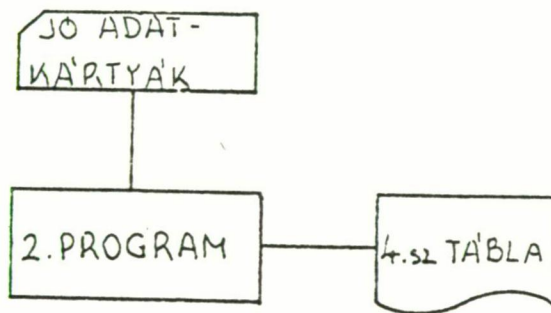
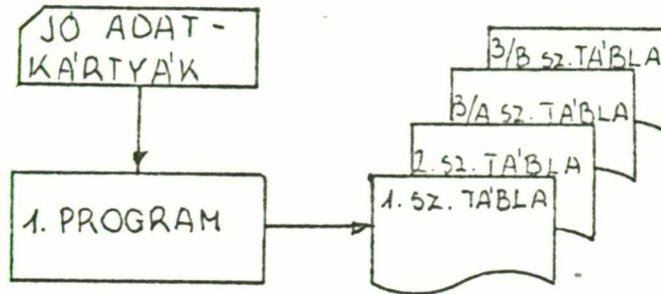
19./ 1 pozíció a következő szerint kell besorolni

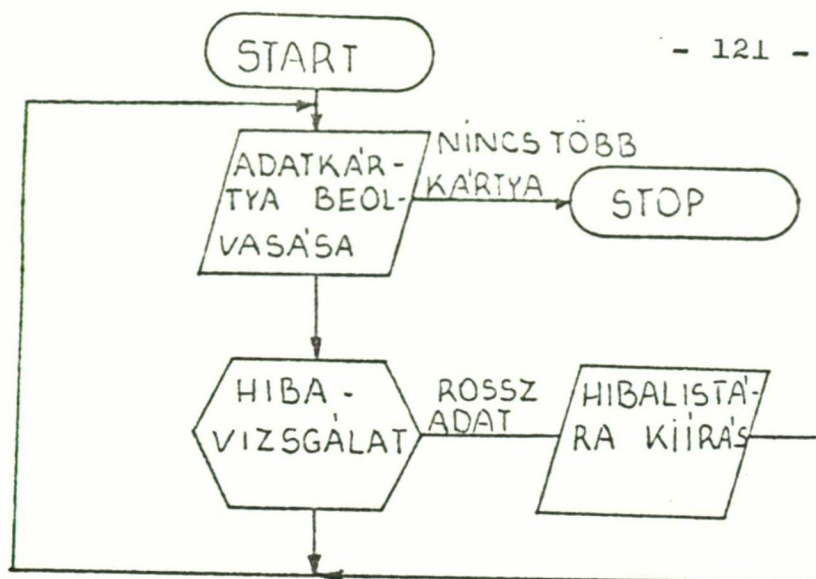
Végtelenségig küzd = 1
Próbál küzd
levelezőn = 2
alsobb szint = 3
nem jelölt mód = 4
Más pályát választ = 5
Nem tudja = 6

2o./ 9 pozíció alá húzott = 1
nem alá húzott = 0

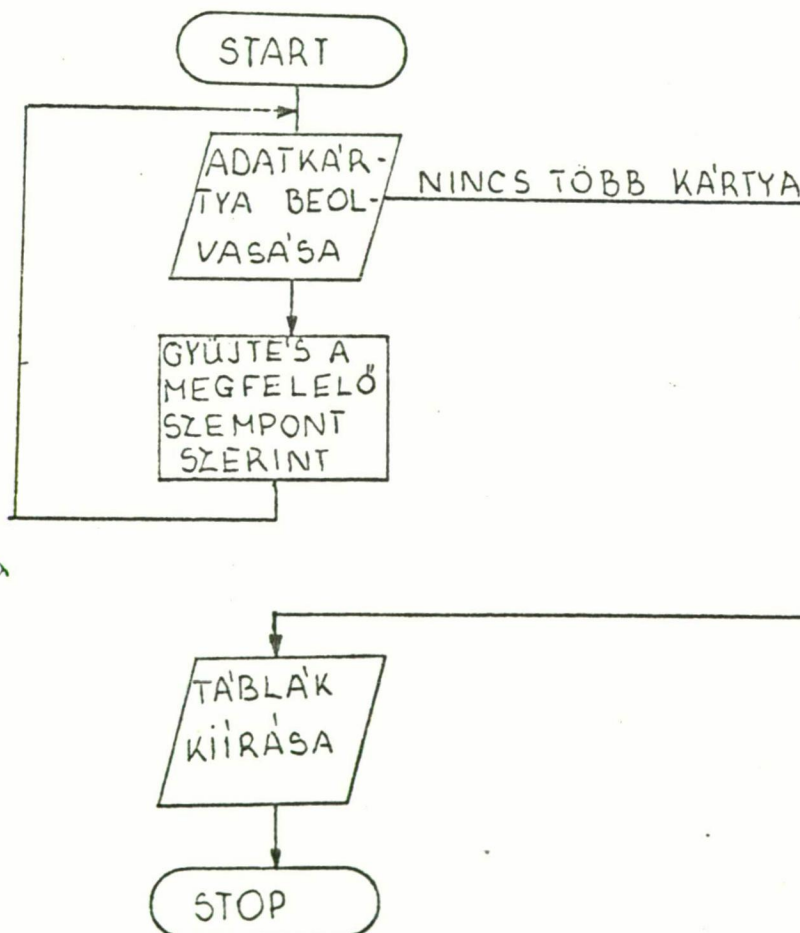
9 pozíció rangsorolásnál mindegyik mellé 1-3-ig
a helyezésszámot. Ha nincs helyezése, vagy 3-nál
nagyobb helyezést kapott akkor 0.

- 120 -

1.2.3.4. PROGRAM ÁLTALÁNOS FOLYAMATABRAJA

KEDVES TANULÓ!

A kérdőív adatai tudományos kutatási célokat szolgálnak. Pontos válaszokkal, értelem szerinti aláhúzásokkal segítheted felmérésünk sikeres megvalósítását.
Fáradkozásodat előre is köszönjük!

K É R D Ő Í V

1/ Név:

2/ Osztály: 3/ Tagozat:

4/ Szüleid iskolai végzettsége:

Apa: általános iskola 1-4. osztálya
általános iskola 5-8. osztálya
szakmunkásképző
középiskola /gimnázium, szakközépiskola,
főiskola technikum/
egyetem

Anya: általános iskola 1-4. osztálya
általános iskola 5-8. osztálya
szakmunkásképző
középiskola /gimnázium, szakközépiskola,
technikum/
főiskola
egyetem

5/ Hány testvéred van:

6/ Mikor döntöttél gimnáziumi tanulásod mellett:

Nagyon régen
7. osztályos koromban
8. osztály felévékor
8. osztály végén

7/ Milyen pályát szeretnél választani?

8/ Készültél-e más pályára korábban?

9/ Az iskolai tanulmányaidon kívül, hogyan készülsz a választott pályádra?

10/ Szüleid milyen pályát ajánlanak?

Miel indokolják javaslatukat?

11/ Ha jelenlegi elképzelésed nem sikerülne, másodsorban mit választanál?

12/ Ki segít a pályaválasztásodra való felkészülésben?
.....
.....

13/ Kik dolgoznak a felsoroltak közül az általad választott pályán?

- szüleim
- testvérem
- rokonom
- ismerősöm

A felsoroltak közül senki

14/ Milyen okok és körülmények hatására döntöttél az általad választott pálya mellett? /A megfelelő választ húzd alá!/

.....

Szüleim kívánságára
Barátaim példájára
Tanáraink tanácsára
Érdeklődésemet követve
Nem volt más lehetőségem
Összeköttetés alapján
A pályán dolgozó kedvelt személy hatására
Nem tudom pontosan
Egyéb, éspedig:
.....
.....

15/ Véleményed szerint mitől függ, hogy az ember valóra tudja váltani pályaválasztási szándékát?

Szerencsés véletlen
Elhelyezkedési lehetőség
Összeköttetések
Családi segítség
Munkatársak segítése
Képzettség
Nem tudom
Egyéb, éspedig:
.....
.....

16/ A felsoroltak közül válaszd ki azt a hármat, amely számodra a legfontosabb, és írd le rangsorolva:

1/
2/
3/

16/ Számodra mi tesz vonzóvá egy életpályát?

Sok emberrel lehet érintkezni
Nem követel nagy fizikai erőfeszítést
Külföldi utazásra ad módot
Változatos munkát biztosít
Gondtalan jólétet biztosít
Hasznos a társadalomnak
Lehetőséget ad kezdeményezésre, alkotásra és
felfedezésre
Anyagi biztonságot nyújt
Társadalmilag megbecsült és tekintélyes pálya
Felelősséget követel a munkában
Nagyvonaluság érvényesül benne
Tiszták és egészségesek a körülmények
Aprólékos munkát igényel
Sok szabad időt biztosít
Mások problémáin, bajain lehet segíteni
Önállóságot és függetlenséget biztosít
Másokat lehet irányítani, vezetni
Egyéb, éspedig:
.....

Az előbb felsoroltak közül válaszd ki azt a hármat, amelyek számodra a legfontosabbak és írd le rangsorolva!

- 1/
2/
3/

17/ Huzd alá a következő csoportok mindegyikében azt a foglalkozási módot, amelyet a legjobban szeretsz!

a/ Munka a szabad levegőn
Munka zárt helyen	f/ Aprólékos munka
Ötletes munka
b/ Emberekkel foglalkozni
Tárgyakkal foglalkozni
Gondolatokkal foglalkozni	g/ Saját számlára dolgozni
Vállalatnál dolgozni
c/ Jönni-menni
Egyhelyben dolgozni	h/ Testi vagy házi munka
Értelmi munka
d/ Azonos munkát végezni
Változatos munkát végezni	i/ Rendszeres munka
Időnkénti munka
e/ Egyedül dolgozni
másokkal dolgozni	j/ Utcái ruhában való munka
Munkaköpenyben való munka
	k/ Nehéz munka
Finom munka

18/ Véleményed szerint mi a legfontosabb, amit elérhet az ember az életpályán?

Mások irányítása, vezetése
A munkatársak megbecsülése
Anyagi biztonság
Társadalmi hírnév
Maradandó alkotások
Munkában talált öröm
Változatos élmények
Hozzájárulás a szocialista társadalom fejlődéséhez
Mindennapos feladatok teljesítése
Magas jövedelem
Nemzetközi elismerés
Egyéb, éspedig:
.....
.....

A felsoroltak közül válaszd ki a három legfontosabbat és írd le!

1/
2/
3/

19/ Mit tennél, ha kiderülne, hogy a pályaválasztási elképzelésedet csak nagy nehézségek árán tudod megvalósítani?

.....
.....

20/ Mit tartasz fontosnak a saját életedben? Az alábbiak közül húzd alá azokat, amelyeket fontosnak tartasz, majd az aláhúzott válaszokat a fontosság sorrendje szerint 1., 2., 3., stb. számokkal rangsorold!

... Felelősségteljes feladatok
... Kedvező munkakörülmények
... Boldog családi élet
... Elismerés, megbecsülés
... Társadalmi, politikai tevékenység
... Érdekes munka
... Szórakozás
... Jó anyagi körülmények
... Egyéb, éspedig:
.....
.....

A kérdőív adatai tudományos kutatási célokat szolgálnak.
 A kérdések többségére a múlt évi felmérés során már válaszoltál,
 most mégis arra kérünk, hogy pontos, értelem szerinti válaszaid-
 dal segítsd elő felmérésünk sikeres megvalósítását.
 /A kód-kockákat légy szíves üresen hagyni!/
 1./ Név: ☐ ☐ ☐

2./ Milyen pályát szeretnél választani? ☐ ☐

3./ Hogyan készülsz a választott pályára?
 /A kipontozott részen X-el jelöld!/
 Előkészítőre járok

.... Szakkönyvet olvasok

.... Rádió, TV-adásokból, sajtó cikkekből

.... Előgyakorlatot végzek /nyári munka/

.... Pályamunkákat írok

.... Tanulmányi versenyeken veszek részt

.... Szakkörbe járok /szakkör neve:/

.... Egyéb módon, éspedig:/

.... Nem készülök

4./ Szüleid milyen pályát ajánlanak?..... ☐ ☐

Mivel indokolják? ☐ ☐

5./ Ha jelenlegi elképzelésed nem sikerülne, akkor mi-
 lyen pályát választasz? ☐ ☐

6./ Kik segítik pályaválasztásodra történő felkészülé-
 sedet? /A kipontozott részen X-el jelöld!/
 Szaktanár

.... Osztályfőnökök

.... Pályaválasztási Tanácsadó Intézet

.... Szülő

.... Testvér

.... Rokon

.... Ismerős

.... Senki

A következő kérdéseknél a válaszokat fontossági sorrend szerint 1., 2., 3., stb. számokkal rangsorolt!

7./ Véleményed szerint mitől függ, hogy az ember valóra tudja váltani pályaválasztási szándékát?

- Szerencsés véletlen
- Elhelyezkedési lehetőség
- Összeköttetések
- Családi segítség
- Munkatársak segítése
- Képzettség
- Nem tudom
- Egyéb, éspedig:
-
-

8./ Számodra mi tesz vonzóvá egy életpályát?

- Sok emberrel lehet érintkezni
- Nem követel nagy fizikai erőfeszítést
- Külföldi utazásra ad módot
- Változatos munkát biztosít
- Gondtalan jólétet biztosít
- Hasznos a társadalomnak
- Lehetőséget ad kezdeményezésre, alkotásra és felfedezésre
- Anyagi biztonságot nyújt
- Társadalmilag megbecsült és tekintélyes pálya
- Felelősséget követel a munkában
- Nagyvonaluság érvényesül benne
- Tiszták és egészségesek a körülmények
- Aprólékos munkát igényel
- Sok szabad időt biztosít
- Mások problémáin, bajain lehet segíteni
- Önállóságot és függetlenséget biztosít
- Másokat lehet irányítani, vezetni
- Egyéb, éspedig:
-

9./ Véleményed szerint mi a legfontosabb, amit elérhet az ember az életpályán?

- Mások irányítása, vezetése
- A munkatársak megbecsülése
- Anyagi biztonság
- Társadalmi hírnév
- Maradandó alkotások
- Munkában talált öröm
- Változatos élmények
- Hozzájárulás a szocialista társadalom fejlődéséhez
- Mindennapos feladatok teljesítése
- Magas jövedelem
- Nemzetközi elismerés
- Egyéb, éspedig:
-
-

10./ Mit tartasz fontosnak a saját életedben?

- Felelősségteljes feladatok
- Kedvező munkakörülmények
- Boldog családi élet
- Elismerés, megbecsülés
- Társadalmi, politikai tevékenység
- Érdekes munka
- Szórakozás
- Jó anyagi körülmények
- Egyéb, éspedig:
-
-

Köszönjük a kérdőív valóságnak megfelelő kitöltését!

A VIZSGALTI POPULACIO FELLENZO ADATAI

OSZTÁLY:	I. OSZT.			II. OSZT.			III. OSZT.			IV. OSZT.			ÖSSZESEN
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	
OSZTÁLY LETSZÁMAI	35	35	28	27	29	30	36	30	24	36	32	35	377
FIAK SZÁMAI	17	14	9	9	11	10	14	15	0	12	12	8	131
LEANYOK SZÁMAI	18	21	19	18	18	20	22	15	24	24	20	27	246
TANULÁSZOK SZÁMAI	35	35	0	27	29	0	36	30	0	36	32	0	260
ÁFA ISKOLAI VEZETTSÉGE													
ALT. ISK. I-IV. O.	0	1	1	1	0	0	1	0	4	0	0	1	9
ALT. ISK. V-VIII. O.	7	7	6	6	5	10	2	8	7	8	12	19	97
SZAKKÖZOKTATÁS	3	8	5	6	5	9	10	4	10	5	4	3	72
KÖZÉPISKOLAI	11	12	9	4	8	6	9	10	1	13	7	6	96
FŐISKOLAI	7	4	6	1	6	4	5	3	2	6	5	4	53
ESZTERNYI	7	3	1	9	5	1	9	5	0	4	4	2	50
ÁNYA ISKOLAI VEZETTSÉGE													
ALT. ISK. I-IV. O.	1	1	1	0	0	1	0	0	2	0	0	0	6
ALT. ISK. V-VIII. O.	9	7	10	10	6	13	7	12	16	8	17	28	143
SZAKKÖZOKTATÁS	2	2	1	0	2	5	4	1	2	4	1	2	26
KÖZÉPISKOLAI	17	16	10	11	18	10	16	14	4	19	5	3	143
FŐISKOLAI	5	8	5	4	2	1	7	3	0	5	9	2	51
ESZTERNYI	4	1	1	2	1	0	2	0	0	0	0	0	8
TESTVÉREK SZÁMA													
MÁNCSE	8	10	8	5	6	3	14	12	2	9	6	9	98
EYI	23	22	16	18	22	20	15	16	11	22	19	17	221
KATTOL	2	2	4	3	1	5	3	2	5	5	5	4	41
BARCSE	2	0	0	0	0	1	3	0	0	0	0	4	10
VEGYI	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	4
VI VAGY TÖBBI	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	3
ÁNYA ISKOLAI VEZETTSÉGE													
ALT. ISK. I-IV. O.	8	12	3	9	11	1	9	12	2	14	17	4	107
ALT. ISK. V-VIII. O.	15	17	7	9	8	13	14	9	10	14	6	7	129
WILL. G. FELENYI	12	6	10	5	7	11	9	7	6	7	4	15	100
WILL. G. VESEI	0	0	3	3	3	5	2	2	6	1	4	9	38

A TÁRULOK PÁLYABANYULTSÁGA

I.

II.

	A. OSZTÁLY			B. OSZTÁLY			C. OSZTÁLY			A. OSZTÁLY			B. OSZTÁLY			C. OSZTÁLY		
	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
MÉNC SZÜLŐI AKARAT			12															
NEV TUDJA	2	2		1	4	1				1								
KÖZVÁZSÁZ	3	1	3							1								
JOGASZ	1	4	5	4	2	2				2								
J.P. VERBOK																		
MG. MERNOK	1			1	3	11				1								
ORVOS	3																	
GYOGYSZERESZ																		
PEDAOGUS	14	10	9	11	8	5	15	6	12	11	6	3	2	8	4	2	13	6
MŰVESZ - TUDOS		1			1		1	1		2	2	1	5	3		1	2	1
FEJYVERET TESTULET	2	2		1	1		1	1										
KÖZEPKADER	5	3		7	6	1	5	1	1	4	7		2	7	3	3	7	3
SZAKKUNKAS	1	2	3		2		3	6	3	2		1	3	2	1	11	5	3

III.

IV.

	A. OSZTÁLY			B. OSZTÁLY			C. OSZTÁLY			A. OSZTÁLY			B. OSZTÁLY			C. OSZTÁLY		
	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
MÉNC SZÜLŐI AKARAT			13															
NEV TUDJA	5	7		1						1								
KÖZVÁZSÁZ		1	2								2							
JOGASZ	4	3	4		1					1	3	1						
J.P. VERBOK				2	1					2	1	2						
MG. MERNOK	1																	
ORVOS	1			6														
GYOGYSZERESZ	1			1	1													
PEDAOGUS	13	9	10	11	8	4	13	4	12	20	6	10	12	2	8	7	2	148
MŰVESZ - TUDOS		1								2								
FEJYVERET TESTULET	1	2								3	1	2						
KÖZEPKADER	5	11	4	8	11	2	8	12	4	4	10	1	2	2	1	14	19	4
SZAKKUNKAS	2	2		1	4	1	2	2	1	3	5	1	3	1	1	7	6	1

ÖSSZESEN

21 ELŐK MELYEN VALASZTOTT
21 MŰSÖK MELYEN VALASZTOTT
21 SZÜLŐI AKARAT

I-IV. osztály

A TANULÓK PÁLYAVÁLTÁSA

	1. hely Tény- szám	%.	2. hely Tény- szám	%.	Szülői akarat Tény- szám	%.
Pedagógus	133	35,27	89	23,60	139	36,87
Orvos	37	9,81	10	2,65	39	10,34
Ipari mérnök	37	9,81	13	3,44	34	9,02
Szakmunkás	34	9,02	45	11,94	32	8,49
Középkáder	32	8,49	44	11,67	24	6,37
Még nem tudja	30	7,96	121	32,09	40	10,61
Mezőgazdasági mérnök	30	7,96	20	5,31	26	6,89
Közgazdász	16	4,24	11	2,92	14	3,71
Jogász	13	3,44	7	1,86	16	4,24
Művész, tudós	6	1,59	7	1,86	6	1,59
Fegyveres testület	6	1,59	6	1,59	3	0,79
Gyógyszerész	3	0,79	4	1,06	4	1,06
ÖSSZESEN:	377	100.-	377	100.-	377	100.-

A TANULÓK PÁLYAÁRÁNYULÁSA

	1. hely		2. hely		Szülői akarat	
	Tény- szám	%.	Tény- szám	%.	Tény- szám	%.
Pedagógus	98	35,89	69	25,27	96	35,16
Ipari mérnök	29	10,62	12	4,39	27	9,89
Szakmunkás	27	9,89	29	10,62	18	6,59
Orvos	25	9,15	8	2,93	28	10,25
Középkáder	24	8,79	32	11,72	17	6,22
Mezőgazdasági mérnök	24	8,79	16	5,86	23	8,42
Közgazdász	14	5,12	10	3,66	13	4,76
Még nem tudja	13	4,76	80	29,30	19	6,95
Jogász	11	4,02	5	1,83	13	4,76
Fegyveres testület	5	1,83	6	2,19	3	1,09
Gyógyszerész	2	0,72	2	0,72	4	1,46
Művész, tudós	1	0,36	4	1,46	2	0,72
ÖSSZESEN:	273	100.-	273	100.-	273	100.-

PÁLYAVÁLTÁS VÁLTOZÁSA

10.sz.melléklet

- 133 -

10.sz. melléklet

	1. hely		2. hely		Szülői akarat	
	II.o.	I.o.	II.o.	I.o.	II.o.	I.o.
	‰	‰	‰	‰	‰	‰
Pedagógus	34,73	41,05	26,31	24,21	37,89	27,36
Ipari mérnök	10,52	9,47	3,15	5,26	13,68	6,31
Orvos	10,52	12,63	2,10	3,15	11,57	15,78
Mezőgazdasági mérnök	9,47	4,21	7,36	4,21	10,52	2,10
Nem tudja	6,37		31,64	28,46	5,26	36,84
Jogász	7,36	4,21	2,10	5,26	6,31	4,21
Szakmunkás	7,36	3,15	10,52	9,47	5,26	2,10
Közgazdász	6,31	2,10	2,10	1,05	4,21	2,10
Középkáder	4,21	13,84	7,36	10,52	3,20	2,10
Fegyveres testület	3,15		4,21	4,21	2,10	
Gyógyszerész			2,10	1,05		1,10
Művész, tudós		1,05	1,05	3,15		
ÖSSZESEN: 95 fő	100 ‰	100 ‰	100 ‰	100 ‰	100 ‰	100 ‰

OSZTÁLYFŐNÖK VÉLEMÉNYE A TANULÓK VÁLASZATAIK REALITÁSÁRÓL

sz.melléklet

Osztd.meg- nevezés	Osztd. lét- szám	Pályavá- lasztás			Felkészü- lés			Szülői befolyás			Pv-i felké- szülés			7. kérdés			8. kérdés			9. kérdés			10. kérdés			Egyéb		
		1	2	x	1	2	x	1	2	x	1	2	x	1	2	x	1	2	x	1	2	x	1	2	x	1	2	x
II./a.	33	29	4	-	33	-	-	20	10	3	23	10	-	18	15	-	31	2	-	33	-	-	33	-	-	-	-	-
b.	35	30	2	3	33	2	-	31	1	3	34	1	-	34	-	1	35	-	-	29	6	-	35	-	-	-	-	-
c.	27	20	2	5	23	1	3	16	10	1	17	3	7	27	-	-	23	-	4	24	1	2	25	-	2	-	-	-
III./a.	28	24	1	3	26	1	1	28	-	-	28	-	-	28	-	-	28	-	-	28	-	-	28	-	-	-	-	-
b.	29	26	2	1	28	-	1	-	23	6	27	2	-	29	-	-	29	-	-	29	-	-	29	-	-	-	-	-
c.	29	25	2	2	28	1	-	27	-	2	29	-	-	27	2	-	27	2	-	26	3	-	25	4	-	-	-	-
IV./a.	36	28	-	8	36	-	-	26	7	3	33	3	-	32	-	4	30	1	5	27	-	9	35	-	1	-	-	-
b.	33	28	2	3	32	1	-	32	-	1x	33	-	-	33	-	-	33	-	-	33	-	-	33	-	-	-	-	-
c.	23	19	1	3	18	-	5	12	9	2	14	1	8x	23	-	-	16	1	6	10	1	12	16	-	7	-	-	-
Össz:	273	229			257			192		238				251			252			239			259					
%:		83,88			94,13			70,35		87,17				91,94			92,32			87,55			94,87					
		5,86			2,19			21,97		7,34				6,23			2,19			4,05			1,47					
		10,26			3,68			7,68		5,49				1,83			5,49			8,42			3,66					
Összesen:		100 %			100 %			100 %		100 %				100 %			100 %			100 %			100 %					

11.sz. melléklet

X₁ 4 tanulóhoz szóveges megjegyzés
X₂ 8 tanulóhoz szóveges megjegyzés

PSZICHOLÓGUSOK VÉLEMÉNYE A TANULÓK VÁLASZATAINAK REALITÁSÁRÓL

12.sz. melléklet

Oszt.meg- nevezése	Osztszám	7.kérdés Megvalósítás felt.				8.kérdés vonzóvá tevés				9.kérdés legfontosabb az életpályán				10.kérdés legfontosabb saját élet- ben			
		1	2	x	?	1	2	x	?	1	2	x	?	1	2	x	?
Kérdésekre a tanulók a rájuk legjellemzőbb tulajdonságot je- lölték - e																	
I.a	36	31/1/ 3/2	-	2	31/1/ 3/2	-	2	10/1/ 13/2/ 4/5/	-	2	19/1/ 6/2/ 7/5/	2	24/1/ 9/2/ 1/3/	-	2		
I.b.	35	28/1/ 3/2/	2	-	2	28/1/ 3/2/	2	5/1/ 10/2/ 7/3/	11	-	2	13/1/ 12/2/ 3/3/	2	26/1/ 5/2/ 2/3/	-	2	
I.c.	33	24/1/ 2/2/	1	-	6	24/1/ 2/2/	1	10/1/ 12/2/ 3/3/	2	16/1/ 9/2/	-	6	22/1/ 4/2/ 1/3/	-	-	6	
104	83/1/ 8/2/ 3 10	= 79,86 = 7,69 = 2,80 = 9,65	104	100 %	38 = 46,15 27 = 25,90 10 = 9,85 9 = 8,65 10 = 9,65	104	100 %	72 = 69,83 18 = 17,90 4 = 3,64 10 = 9,65	104	100 %							
ÖSSZESEN	104	100 %	104	100 %	104	100 %	104	100 %									

1978/79. évben végzett IV. osztályos tanulók
pályairányulása és jelenlegi helyzetük.

Pályairány	Iskola megnevezése	1. hely			2. hely			Szülői akarat			Jelentkezés			Felvétel			Akiknek a számdátka nem változott meg 1. helyen
		A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	
Pedagógus	KLTE. BTK.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1
	ELTE. TTK.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1
	JATE. TTK.	2	2	-	1	2	-	2	2	-	1	1	-	-	1	-	1
	Juhász Gy. TK.	7	5	2	3	5	-	4	3	-	11	4	2	3	2	7	7
	Bajai Tanítók.	4	5	2	2	6	-	4	5	-	14	3	5	3	12	12	12
	Óvónőképző Kmt.	7	1	4	5	1	2	5	-	2	9	3	1	2	6	6	6
Orvos	Ált. Orv. Egy. Szeged	-	7	-	-	4	-	-	5	-	7	-	5	-	5	-	5
	"- Gyógyszer.	-	1	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	1
	"- Gyógytorn.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
	Állatorv. Bpest	-	2	-	-	2	-	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2
	Bü. Főisk. Sopron	-	-	2	-	1	2	-	-	-	1	1	-	1	1	1	1
Ip. mérnök	Műgyetem Bp.	2	-	-	4	-	-	4	-	-	2	-	-	-	-	-	2
	GAMF Kemét	-	1	1	-	1	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	2
Mg-i mérnök	Agrár Bp.	-	1	-	-	2	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	1
	Mg-i Főiskola	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	1	2	-	3
	Élelm. ip. Főisk.	1	-	-	1	1	1	1	1	-	2	1	-	1	1	-	2
	Erdőmérn. Sopron	1	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1
Vendégl.	Vendégl. ip. Főisk.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Ip. művészet	Ip. műv. Főisk.	1	-	-	1	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Közgazdász	Marx K. Bp.	1	-	-	1	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	1
	Közgazd. Pécs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
	Pü. Számvit. Főisk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1
Katonai	Katonai főisk.	2	-	2	1	-	1	1	-	-	2	1	1	1	1	2	2
Szakmunkás	Szakmatanulás	1	2	10	1	1	11	-	-	-	10	1	10	-	1	7	8
Munkaváll.	Munkát vállal	1	2	12	2	1	15	1	-	-	1	1	1	1	1	1	15
Jogász	Jogi egyetem	1	1	1	-	1	-	-	1	-	1	1	1	1	1	1	3
Nem tudja		1	-	1	11	2	5	10	13	7	-	-	-	-	-	-	-
ÖSSZESEN:	105 fő	35	33	37	35	33	37	35	33	37	35	26	23	27	23	17	67
	Katonai szolgálatot teljesít:																38
	Átmenetileg munkát vállalt:																3
	Az iskolának nincs információja:																2

105 fő
Katonai szolgálatot teljesít: 6 fő
Átmenetileg munkát vállalt: 9 fő
Az iskolának nincs információja: 23 fő

ÖSSZESEN:

VÉLEMÉNYED SZERINT MITŐL FÜGG, HOGY AZ EMBER VALÓRA
TUDJA VÁLTANI PÁLYAVÁLASZTÁSI SZÁNDÉKÁT?

14.sz. melléklet

	1. hely Tény- szám	%.	2. hely Tény- szám	%.	3. hely Tény- szám	%.
Képzettség	308	81,69	38	10,08	11	2,92
Elhelyezkedési lehetőség	26	6,89	173	42,17	82	20,68
Családi segítség	12	3,18	68	18,03	94	24,93
Egyéb	12	3,18	9	2,39	4	1,06
Üsszekötöttetések	9	2,39	50	13,26	76	20,15
Munkatársak segítése	5	1,33	16	4,24	62	16,44
Szerencsés véletlen	4	1,06	23	6,10	43	11,41
Nem tudom	1	0,26	-	-	5	1,33
ÖSSZESEN: 377 fő		100 %		100 %		100 %

VÉLEMÉNYED SZERINT MITŐL FÜGG, HOGY AZ EMBER VALÓRA

TUDJA VÁLTANI PÁLYAVÁLASZTÁSI SZÁNDÉKÁT?

	1. hely Tény- szám	%.	2. hely Tény- szám	%.	3. hely Tény- szám	%.
Képzettség	229	83,88	22	8,05	9	3,29
Elhelyezkedési lehetőség	19	6,95	127	46,52	55	20,14
Családi segítség	8	2,93	49	17,94	71	26,00
Összeköttetések	7	2,56	35	12,82	53	19,41
Szerencsés véletlen	4	1,46	20	7,32	31	11,35
Munkatársak segítése	3	1,09	13	4,76	45	16,48
Egyéb	3	1,09	7	2,56	4	1,46
Nemtudom	-	-	-	-	5	1,83
ÖSSZESEN:	273	100.-	273	100.-	273	100.-

A PÁLYAVÁLASZTÁS VALÓRA VÁLTÁS ÉRTÉKELÉSÉNEK VÁLTOZÁSA

16.sz. melléklet

I. osztálytól II. osztályig

	1. hely		2. hely		3. hely	
	II.o.	I.o.	II.o.	I.o.	II.o.	I.o.
	%	%	%	%	%	%
Képzettség	75,78	74,73	10,52	10,52	4,21	5,26
Elhelyezkedési lehetőség	11,57	5,26	45,26	45,26	23,15	20,00
Munkatársak segítsége	7,36		2,10	8,42	13,68	20,00
Családi segítség	2,10	7,36	21,05	22,10	31,57	33,68
Egyéb	2,14	11,60	1,08	4,23	1,08	2,12
Összeköttetések	1,05	1,05	11,57	9,47	21,05	13,68
Szerencsés véletlen			8,42		5,26	5,26
Nem tudom						
ÖSSZESEN: 95 fő	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

16.sz. melléklet

- 139 -

17.sz. melléklet

AMITŐL FÜGG A PÁLYAVÁLASZTÁS VALÓRA VÁLTÁSA

a múlt évi és a jelenlegi I. osztályosok értékelése alapján

	1. hely		2. hely		3. hely	
	Jelen- legi	Múlt évi	Jelen- legi	Múlt évi	Jelen- legi	Múlt évi
	%	%	%	%	%	%
Képzettség	74,48	74,48	16,32	11,22	2,04	5,10
Egyéb	9,22	11,24	2,07	6,15		2,07
Elhelyezkedési lehetőség	7,14	8,10	45,91	41,83	26,53	21,42
Családi segítség	4,08	7,14	17,34	23,46	22,44	32,65
Összeköttetések	2,04	2,04	13,26	9,18	22,44	13,26
Munkatársak segítése	2,04		3,06	8,16	15,30	19,38
Nem tudom	1,02					
Szerencsés véletlen			2,04		11,22	6,12
ÖSSZESEN: 98 fő	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

AZ APÁK ISKOLAI VÉGZETTSÉGE SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSDAN
A TANULÓK ÉRTÉKELÉSE AZ ÉLETPÁLYÁKAT VONZÓVÁ TEVŐ MOTI-
VULIOERŐL

- ... teljes populáció
- www szakmunkás
- ... egyetem
- ... főiskola
- ... középisk.
- ... ált.isk.

Motivumok:

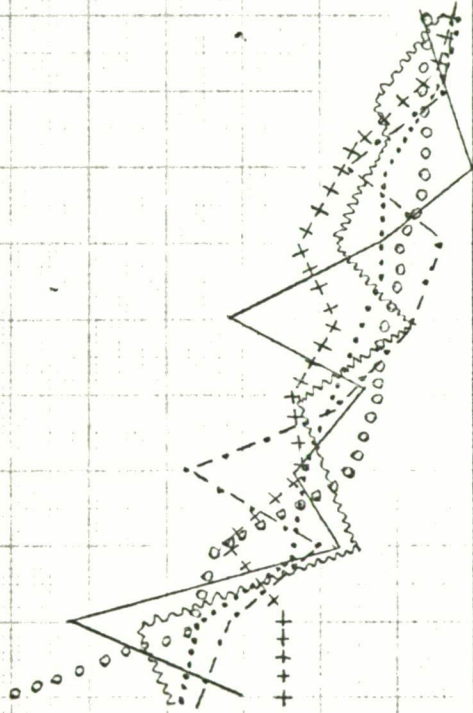
- 1/ Változatos munkát bizt.
- 2/ Hasznos a társ.-nak
- 3/ Másokon lehet segíteni
- 4/ Alkotásra ad lehetősé-
get
- 5/ Felelősséget követel a
munkában
- 6/ Társadalmilag megbecsült 20
pálya
- 7/ Sok emberrel lehet érint-
kezni
- 8/ Tiszták a körülmények
- 9/ Önállóságot biztosít
- 10/ Anyagi biztonságot
nyújt

%

30

20

10

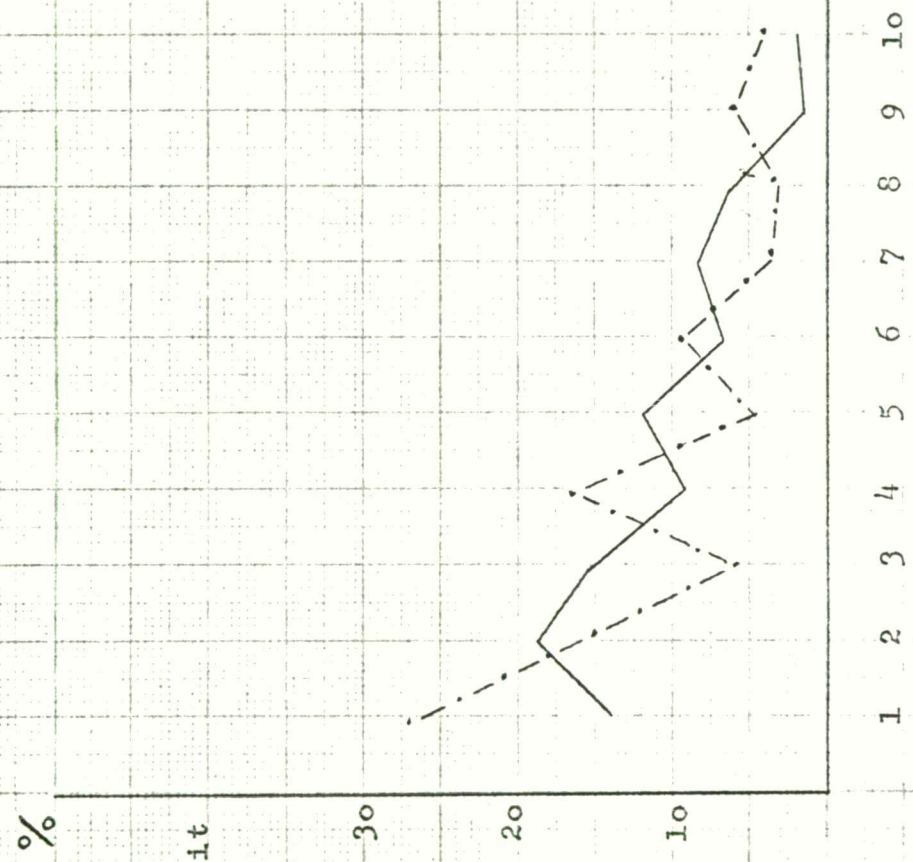
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

NEMEK ÉRTÉKELÉSE AZ ÉLETPÁLYÁT VONZÓVÁ
TÉVŐ MOTIVUMOKRÓL

--- fiuk
— leányok

Motivumok:

- 1/ Változatos munkát biztosít
- 2/ Hasznos a társ.-nak
- 3/ Másokon lehet segíteni
- 4/ Alkotásra ad lehetőséget
- 5/ Felelősséget követel a munkában
- 6/ Társadalmilag megbecsült pálya
- 7/ Sok emberrel lehet érintkezni
- 8/ Tiszták a körülmények
- 9/ Önállóságot biztosít
- 10/ Anyagi biztonságot nyújt

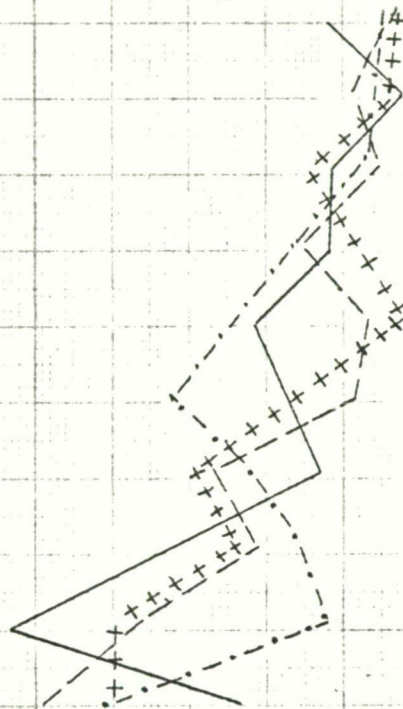

ÉLETKORONKÉNT A TANULÓK ÉRTÉKELÉSE AZ ÉLETPÁLYÁT
VONZÓÁ TEVŐ MOTIVUMRÓL

- I.
--- II. éves
+++ tanulók
--- IV.

Motivumok:

1/ Vált. munkát biztosít	%
2/ Hasznos a társ.-nak	
3/ Másokon lehet segíteni	
4/ Alkotásra ad lehető- séget	30
5/ Felkészítést követel a munkában	20
6/ Társadalomilag megbe- csült pálya	10
7/ Sok emberrel lehet érintkezni	
8/ Tiszták a körülmények	
9/ Önállóságot biztosít	
10/ Anyagi biztonságot nyújt	

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

GYAKORISÁGI RANGSOROK

1. Össz. tanuló	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
2. Fiúk	1	2	5	6	3	9	4	8	7	10	13	11	15	14	17	12	16	18
3. Leányok	1	2	3	4	7	5	8	6	9	10	12	16	13	14	11	17	15	18
4. Apa végz. egyetem	2	1	6	4	3	8	5	7	11	10	12	9	14	15	16	13	17	18
5. "- főiskola	2	1	4	5	3	8	6	9	7	10	14	15	16	17	12	11	13	18
6. "- középiskola	1	2	3	4	6	5	7	9	8	10	14	12	13	11	16	15	17	18
7. "- szakmunkásk.	1	2	3	6	7	4	8	5	10	9	13	15	17	11	12	16	14	18
8. "- 5-8.oszt.	1	3	5	2	6	4	7	8	9	10	11	17	15	16	12	14	13	18
9. Középkádern.készül	1	2	4	6	8	3	5	7	10	9	11	12	16	13	14	15	-	18
10. Szakmunkásn. "-	1	5	6	10	9	4	2	3	14	7	8	11	13	12	-	16	15	18
11. Nem tudja mit fog t.	1	4	7	9	2	3	5	8	6	11	-	10	-	-	13	12	-	18
12. Mászt választ	1	2	5	4	8	7	3	6	11	10	12	17	9	14	16	13	15	18
13. Végzetlenségig küzd	2	1	3	4	5	6	9	7	8	10	11	12	17	14	13	16	15	18
14. Mincs testvére	2	1	4	3	5	6	8	7	9	10	11	15	16	12	14	13	17	18

LEBONTOSABB, AMIT ELÉRHET AZ ÉLETPÁLYÁN

az 1978/79. évi III., azaz a jelenlegi IV. osztályosok értékelése alapján

20.sz. melléklet

	1. hely		2. hely		3. hely							
	IV.o.	III.o.	IV.o.	III.o.	IV.o.	III.o.						
Munkában talált öröm	42	46,20	53	58,90	23	25,33	21	23,36	7	7,74	4	4,44
Maradandó alkotások	15	16,48	6	6,67	11	12,08	5	5,55	13	14,28	11	11,11
A munkatársak megbecsülése	9	9,89	10	11,11	17	18,68	31	34,44	18	19,78	20	23,33
Nemzetközi elismerés	8	8,79	2	2,22	1	1,09	-	-	5	5,49	-	-
Hozzájárulás a szocialista társadalom fejlődéséhez	6	6,59	9	10,-	10	10,98	11	12,22	16	17,58	13	14,44
Változatos élmények	4	4,39	1	1,11	8	8,79	10	11,11	13	14,28	8	8,88
Mindennapos feladatok teljesítése	3	3,29	3	3,33	6	6,59	4	4,44	5	5,49	8	8,88
Anyagi biztonság	2	2,19	3	3,33	7	7,69	5	5,55	10	10,98	25	27,77
Mások irányítása, vezetése	1	1,09	1	1,11	2	2,19	1	1,11	-	-	-	-
Egyéb	1	1,09	1	1,11	-	-	-	-	-	-	1	1,11
Társadalmi hírnév	-	-	1	1,11	5	5,49	2	2,22	3	3,29	-	-
Magas jövedelem	-	-	-	-	1	1,09	-	-	1	1,09	-	-
Összesen:	91	100,-	90	100,-	91	100,-	90	100,-	91	100,-	90	100

20.sz. melléklet

1 1+5 1

VÉLEMÉNYED SZERINT MI A LEGFONTOSABB, AMIT ELÉRTET

AZ ÉLETER AZ ÉLETBEN?

21.sz. melléklet

	1. hely		2. hely		Szülői akarat	
	78/79.	79/80.	78/79.	79/80.	78/79.	79/80.
	%	%	%	%	%	%
Boldog családi élet	55,31	61,90	19,04	19,41	14,28	7,32
Érdekes munka	14,70	12,08	15,38	21,61	16,11	15,01
Elismerés, megbecsülés	9,52	12,08	18,31	22,34	16,84	18,31
Felelősségteljes feladatok	10,25	6,22	15,38	7,69	8,79	13,18
Kedvező munkakörülmények	3,66	3,66	15,38	16,84	18,31	23,80
Társadalmi, politikai tevékenység	4,39	2,19	6,95	3,66	8,10	5,49
Jó anyagi körülmények	1,09	1,09	6,59	6,95	13,91	10,25
Szórakozás	0,36	0,78	0,36	1,09	3,66	5,49
Egyéb	0,72	-	2,61	0,41	-	1,15
Összesen: 273 fő	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1./ Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai.
MSZMP KB. 1972. június 14-15-i ülése.
Kossuth, 1972.
- 2./ Az 1029/1971. /VII.3./ Korm. sz. határozat az ifjúság számára nyújtott pályaválasztási tanácsadás továbbfejlesztéséről és ennek a 104/1972. /3/ Mm. sz. végrehajtási utasítása, egységes szerkezetbe foglalva.
- 3./ ÁGOSTON GYÖRGY: Neveléstudomány
Tankönyvkiadó, Bp. 1969.
- 4./ ÁGOSTON GYÖRGY: Kísérleti törv a gimnáziumi és szakközépiskolai képzés átalakítására egységes középiskolai képzés differenciált ágazataivá.
Kézirat, 1979.
- 5./ BAKONYINÉ VINCE ÁGNES-SZABADI ILONA: Eredményvizsgálat az óvodában
Pedagógiai Szemle, 28. évf. 1978.
- 6./ BÁBOSIK ISTVÁN: Az erkölcsi-társadalmi motivumok és a magatartás sajátosságai.
Pedagógiai Szemle, 28. évf. 1978.
- 7./ CSEH-SZOMBATHY LÁSZLÓ-VARGA KÁROLY: Kutatási módszerek az ifjúságszociológiában
Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, Bp. 1970.
- 8./ CSIRSZKA JÁNOS: Budapesti tanulók pályaválasztási indítékai
Tankönyvkiadó, Bp. 1961.
- 9./ CSIRSZKA JÁNOS: Pályalélektan
Gondolat, Bp. 1966.

- 10./ CSIRSZKA JÁNOS: Legnépszerűbb pályák és leggyakoribb pályaválasztási indítékok
Pszichológiai Tanulmányok 8. köt. 341-357. old.
Akadémiai Kiadó, Bp. 1965.
- 11./ DANCs ISTVÁN: Szakmunkástanulók értékorientációja
I. rész
Pályaválasztás, XIII. évf. 1980. 1.sz.
30-35. old.
- 12./ DURÓ LAJOS: A személyiség fejlődésének szociális tényezői
Magyar Pszichológiai Szemle, 24. évf.
1967. 3.sz. 397-403. old.
- 13./ DURÓ LAJOS: A személyiség-megismerés hivatástudat alakító hatásának vizsgálata
Magyar Pszichológiai Szemle, 24. évf.
1967. 4.sz. 513-526. old.
- 14./ DURÓ LAJOS-ZAKAR ANDRÁS: A serdülőkorú tanulók munkára való beállítódásának pszichológiai vizsgálata
Szegedi Nyári Egyetem, Pedagógia 12.
Szeged, 1975. 328-356. old.
- 15./ DURÓ LAJOS: Személyközi viszonyok fejlődése a gimnázium I. osztályában
Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae sectio pedagogica et psychologica. 21.
Szeged, 1979. 3-320. old.
- 16./ DALY LENKE-UJHEGYI LAJOS: Tanulási indítékok és attitűdök vizsgálata a felnőttoktatásban
Pedagógiai Szemle, 28. évf. 1978.
- 17./ FERGE ZSUZSA: A társadalmi struktúra és az iskola-rendszer közötti néhány összefüggés
Szociológia, 1.sz. 1972. 10-34. old.

- 18./ FEKETE GYÖRGY: A pályaaorientációs iskolarendszer modellje
MTA Pedagógiai Kutatócsoport közleményei
3. Bp. 1974. 65. old.
- 19./ GAZSÓ FERENC: Pályaválasztás és pedagógia
Köznevelés, 6.sz. 1967. 213-217. old.
- 20./ GAZSÓ FERENC-PATAKI FERENC-SÁNTHA PÁL-VÁRHEGYI GYÖRGY:
Pályák vonzásában
Ifjusági Lapkiadó Vállalat, Bp. 1970.
- 21./ GAZSÓ FERENC-PATAKI FERENC-VÁRHEGYI GYÖRGY:
Diákéletmód Budapesten
Gondolat, Bp. 1971.
- 22./ GAZSÓ FERENC-VÁRHEGYI GYÖRGY: Művelődési egyen-
lőtlenségek és az iskola
Valóság, 1965. 11.sz. 35-45. old.
- 23./ GARAI LÁSZLÓ: Személyiségdinamika és társadalmi
lét
Tankönyvkiadó, Bp. 1969.
- 24./ GERÉB GYÖRGY-TIMÁR ANDRÁS: A tanárjelöltek pályá-
választási motivumainak vizsgálata
Pedagógiai Szemle, 1961. 9.sz. 814-820.old.
- 25./ GELLÉRI JÓSZEF-SZABÓ ENIKŐ: A pályaválasztási dön-
tés néhány tipikus formája /A pszicholó-
giai szaktanácsadáson szerzett tapasza-
latok alapján./
Pályaválasztás, 11. évf. 1978. 2.sz. 10-
13. old.
- 26./ GYIFKÓ MÁRIA: Igényszint és önismeret a pályavá-
lasztásban
Szeged, 1978. Bölcsészdoktori értekezés

- 27./ HAVAS OTTÓNÉ: Pályák presztizse
Köznevelés, 12.sz. 1967. Bp.
- 28./ HAVAS OTTÓNÉ: Pályaválasztás és ifjúságkutatás
Pedagógiai Szemle, 1.sz. 1971. Bp.
- 29./ HELLER ÁGNES: Az értékről. Érték és történelem
Tanulmányok, Bp. 1965. 539. old.
Magvető
- 30./ HELLER ÁGNES: Hipotézis egy marxista értékelmé-
lethez
M. Fil. Szemle, 1970/5-6. szám.
- 31./ HOMOKI GYÖRGY: Adatok a 7. osztályos általános
iskolai tanulók pályaválasztási orien-
tációjának megismeréséhez
Kézirat, Szeged, 1975.
- 32./ KATONA IMRÓNÉ: A tanulók pályaismeretének forrá-
sai
Köznevelés, 1971. 1.sz. 40-42. old.
- 33./ KOREIN ANDOR-MIKLÓSVÁRI SÁNDOR-RADNAI BÉLA:
Hivatásra nevelés, pályaválasztás, to-
vábbtanulás
Kossuth Kiadó, Bp. 1964.
- 34./ KON, I.Sz.: Az én a társadalomban
Budapest, 1969.
- 35./ LEONTYEV, A.N.: A pszichikum fejlődésének prob-
lémái
Budapest, 1964.
- 36./ MOLNÁR ÁRPÁDNÉ: Osztályfőnöki jellemzések - beis-
kolázási lapok
Köznevelés, 1964. 2.sz.

- 37./ B. MÉNES VERA: A tanulók megismerése az osztály-
főnöki munkában
Pedagógiai Szemle, 1964. 6.sz.
- 38./ MURÁNYI MIHÁLY: Az értékorientációk fejlesztése
Tankönyvkiadó, Bp. 1974.
- 39./ OLAJOS ÁRPÁD: Technikai színvonal hatása a szak-
mák presztizsére
Pályaválasztás, 11. évf. 1978. 1.sz.
3-9. old.
- 40./ RADNAI BÉLA: Önértékelés - mások értékelése
Pszichológiai Tanulmányok 2.
Akadémiai Kiadó, Bp. 1959.
- 41./ RITOÓK PÁLNÉ: A pályaismeret és a személyiségis-
meret jelentősége a pályaválasztásban
Pályaválasztási Tanácsadás, 1968. 1.sz.
- 42./ RITOÓK PÁLNÉ: A pályaválasztás néhány pszicholó-
giai problémája
Művelődésügyünk, 1968. 10.sz.
- 43./ RITOÓK PÁLNÉ: Pályaválasztás-pályaaazonosulás-ön-
megvalósítás
Kandidátusi értekezés, Kézirat,
Bp. 1977.
- 44./ RITOÓK PÁLNÉ-HAVAS OTTÓNÉ: Pályaválasztási tanács-
adás = Serdülőkről
Tankönyv Kiadó, Bp. 1970.
- 45./ RÓKUSFALVY PÁL: A pályaválasztó fiatalok pályá-
ismerete
Magyar Pedagógia, 1966. 1.sz.
- 46./ RÓKUSFALVY PÁL: A pályaválasztó fiatalok önismerete
Pedagógiai Szemle, 1966. 4.sz.

- 47./ RÓKUSFALVY PÁL: A pályaválasztási érettségre nevelés
Magyar Pedagógia, 1966. 3-4.sz.
- 48./ RÓKUSFALVY PÁL: Pályaválasztó fiatalok pályaválasztási érettsége. /A pályaválasztás előkészítésének pszichológiai problémái./
- 49./ RÓKUSFALVY PÁL: Pályaválasztás, pályaválasztási érettség
Tankönyv Kiadó, Bp. 1969.
- 50./ RÓKUSFALVY PÁL: Teljesítménymotiváció és döntés
Pszichológiai Tanulmányok, 12.köt. 1970.
- 51./ SÁNTHA PÁL: A szülői pályaelképzelések szerepe a gyermek továbbtanulásának ösztönzésében
Pedagógiai Szemle, 1968. 11.sz. 993-1001. old.
- 52./ SÁNTHA PÁL: Az iskolai pályaválasztási tanácsadás néhány időszaki problémája
Pályaválasztási Tanácsadás, 1969. 2.sz.
- 53./ SZABOLCS OTTÓ: A gimnázium új tantervéről
Pedagógiai Szemle, 28. évf. 1978.
- 54./ SZILÁGYI KLÁRA-VÖLGYESI PÁL: A pályaválasztási döntéshozatal pszichológiai és pedagógiai lehetőségei
Felsőoktatási Pedagógiai Központ kiadványa, 1979. 1-163. old.
- 55./ TÓTH GÉZÁNÉ: Gimnáziumi tanulók pályaválasztási gondjai
Pályaválasztás, 10. évf. 1977. 2.sz. 15-17. old.

- 56./ ZAKAR ANDRÁS: A pályaorientáció személyiségformáló szerepe
Művelődésügyünk, 1978. 27.sz. 73.old.
- 57./ ZAKAR ANDRÁS: Az elsőosztályos középiskolai tanulók pályaválasztási szándékainak értéko-
rientációs tényezői
/Szerkesztés alatt/
- 58./ ZAKAR ANDRÁS: Az elsőosztályos középiskolai tanulók pályaválasztási szándékának értéko-
rientációs tényezői
Acta Univerzitatis Szegediensis de
Attila József Nominatae sectio peda-
gógica et psychologica. 21.
Szeged, 1979. 103-129. old.
- 59./ ZENTAI KÁROLY: Az életpályára való felkészülés mo-
tívumainak vizsgálata. Korunk ifju-
sága
Ifjusági Lapkiadó, Bp. 1969.